GUSTAVE FLAUBERT

ERMİŞ ANTONIUS VE ŞEYTAN

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

FRANSIZCA ASLINDAN ÇEVİREN: SABAHATTİN EYÜBOĞLU

TÜRKİYE İŞ BANKASI
Kültür Yayınları

HASAN ÂLİ YÜCEL KLASİKLER DİZİSİ

GUSTAVE FLAUBERT

ERMİŞ ANTONİUS VE ŞEYTAN

özgün adı
LA TENTATION DE SAINT-ANTOINE

görsel yönetmen
BİROL BAYRAM
grafik tasarım ve uygulama
TÜRKİYE İŞ BANKASI KÜLTÜR YAYINLARI
meşelik sokağı 2/3 beyoğlu 34430 istanbul
Tel. (0212) 252 39 91
Fax. (0212) 252 39 95
www.iskulturyayinlari.com.tr

Genel Yayın: 971

Hümanizma ruhunun ilk anlayış ve duyuş merhalesi, insan varlığının en müşahhas şekilde ifadesi olan sanat eserlerinin benimsenmesiyle başlar. Sanat şubeleri içinde edebiyat, bu ifadenin zihin unsurları en zengin olanıdır. Bunun içindir ki bir milletin, diğer milletler edebiyatını kendi dilinde, daha doğrusu kendi idrakinde tekrar etmesi; zekâ ve anlama kudretini o eserler nispetinde artırması, canlandırması ve yeniden yaratmasıdır. İşte tercüme faaliyetini, biz, bu bakımdan ehemmiyetli ve medeniyet dâvamız için müessir bellemekteyiz. Zekâsının her cephesini bu türlü eserlerin her türlüsüne tevcih edebilmiş milletlerde düşüncenin en silinmez vasıtası olan yazı ve onun mimarisi demek olan edebiyat, bütün kütlenin ruhuna kadar işliyen ve sinen bir tesire sahiptir. Bu tesirdeki fert ve cemiyet ittisali, zamanda ve mekânda bütün hudutları delip aşacak bir sağlamlık ve yaygınlığı gösterir. Hangi milletin kütüpanesi bu yönden zenginse o millet, medeniyet âleminde daha yüksek bir idrak seviyesinde demektir. Bu itibarla tercüme hareketini sistemli ve dikkatli bir surette idare etmek, Türk irfanının en önemli bir cephesini kuvvetlendirmek, onun genişlemesine, ilerlemesine hizmet etmektir. Bu yolda bilgi ve emeklerini esirgemiyen Türk münevverlerine şükranla duyguluyum. Onların himmetleri ile beş sene içinde, hiç değilse, devlet eli ile yüz ciltlik, hususi teşebbüslerin gayreti ve gene devletin yardımı ile, onun dört beş misli fazla olmak üzere zengin bir tercüme kütüpanemiz olacaktır. Bilhassa Türk dilinin, bu emeklerden elde edeceği büyük faydayı düşünüp de şimdiden tercüme faaliyetine yakın ilgi ve sevgi duymamak, hiçbir Türk okuru için mümkün olamıyacaktır.

23 Haziran 1941

Maarif Vekili

Hasan Âli Yücel

Önsöz

Flaubert'in bu şaşırtıcı eserini çok eskiden okumuş ve pek tadına varamamıştım. Çevirmeye de, istemeye istemeye başlamıştım. Havasına girince anladım ki bu kitabı da, birçokları gibi, tadına varmadan ya da o yıllarda aradığım başka tatları bulamayarak okumuşum. Çeviri insanı öze gitmeye zorladığı için önyargı kabukları kırılıyor ve kitap geçici tutkunları aşan değeriyle çıkıyor ortaya, değeri varsa eğer. Sıkılırsam bıkarım diye başlamışken elimden bırakamaz, başka işe bakamaz oldum. Kolay okunur ve çevrilir bir kitap da değil doğrusu; hele benim gibi din tarihi ve deyimleriyle derinlemesine uğraşmamış olanlar için. Adım başında sözcüklere, ansiklopedilere başvurmak zorunda kalıyorsunuz. Flaubert İslâmlıktan önceki bütün inançların baş döndürücü bir özetini veriyor çünkü bu kitapta. Üstatça bir özet şüphesiz; ama besbelli ki, kendisi de adım başında türlü kitaplara başvurmuş, yanlış bilgi vermemek ve hayallerini gerçek temellere dayamak için.

Flaubert dünyada ve bizde Madame Bovary'siyle tanınır. Kendisinin de belki en özenerek yazdığı kitap odur. Ama
Madame Bovary nihayet başarılı ve Fransızcasında okununca söyleniş incelikleri, ustalıklarıyla dolu bir gerçekçi romandır; inceden inceye işlenmiş bir Goblin halısı gibidir. Üstelik konunun gerektirdiği orta halli burjuva havası bunaltır insanı. Flaubert dürüst bir gözlemci ve parlak bir üslupçu olmaktan kurtulamaz bir türlü, Madame Bovary'de. Madame Bovary'nin içtiği arseniğin kokusunu duyacak kadar yaşayarak yazar, ama bu yaşantı romanının olağanlığını sağlar yalnız, enginlere kanat açmasını sağlayamaz bir türlü. Ne duyarak, ne güzel yazmış, ama neyi? Paris'i özleyen bir taşralı kadının mutsuz hayatını.

Konu orta halli olunca sanat eseri de orta halli olur demek istiyorum. Cervantes de, kitapların etkisiyle kendi hayatını aşmak isteyen bir insanın hayatını yazmış; ama nerde Don Kişot, nerde Madame Bovary. İki kahraman arasında akrabalık var, ama iki romandan biri kartal, öteki güvercin kanatlarıyla uçuyor. İkisi de güzel. Hatta güvercini kartaldan daha güzel de bulabiliriz bazen. Ama Flaubert kartal olmak istiyordu yazarlık hayatına başlarken ve bu okuyacağınız kitabı yazarken. Fransız edebiyatına bir Faust kazandırmak istiyordu.

Bu kitapta yepyeni bir biçim denemesi yapıyor Flaubert. Ne roman denebilir buna, ne de tiyatro. Daha sinema bulunmadan düpedüz bir senaryo karşısındayız. O kadar ki hiç değiştirilmeden film diline aktarılabilir. Sinemadan önce bu kadar sinemaya benzer kitap yazılmamıştır. Kimi sahneler, ancak sinema görmüş bir insanın tasarlayabileceği düzen ve biçimde kurulmuş, bir Eisenstein'ın film duygusuyla işlenmiş. Flaubert söz sanatıyla, sözsüz sanatı bir araya getiriyor, konuşmadan konuşup görüntülerle düşüncesini vermenin yolunu buluyor. Daha doğmamış bir sanatın ustası oluyor Flaubert bu kitabında.

Dinler tarihini şaşırtıcı bir hızla özetliyor da bu senaryo. Bir anda, insanlığın yüzlerce yıllık bir yaşantısını görüp geçiriyoruz. Flaubert dürüst, keskin görüşlü bir röportajcı gibi giriveriyor türlü mezhep delilerinin arasına, kitapların uzun uzun anlattıkları olayların, masallaşan gerçeklerin içine.

Ermiş Antonius'un bir gece içinde gördükleri, insanlığın binlerce yıl görmekle bitiremediği düşlerdir. Doğu'nun ve Batı'nın bütün inanç serüvenleri renk renk, biçim biçim, geçiverirler önümüzden bütün geçicilikleriyle, hepsi akla sığınan budalalıklarıyla. Ermiş Antonius hiçbir sonuca

varmadan, daha doğrusu değişen inançlardan birinde direterek insanların kendi yapıp kendi taptıkları bütün tanrılarla karşılaşıyor. Bir tek insanın kafasından bütün insanlığın inançlar serüvenini, bütün tanrıların katıldığı bir geçit törenini seyrediyoruz. İnsanın içindeki inanma özlemi bütün tanrılardan daha güçlüdür demek istiyor Flaubert, bir şey demek istiyorsa eğer bu kitapta. Eğer diyorum, çünkü Flaubert'de anlatış anlatılandan daha ağır basıyor. Size kalıyor dinler üstüne düşünüp bir sonuca varmak. Zaten Flaubert'in belli bir filozofisi, dünya görüşü yok belki de, ama yeni bir filozofiye ve dünya görüşüne yol açan, açacağını kendisinin de içten içe bildiği bir sanatçı olduğu su götürmez. "İşte eski inançlar, bugün neye nasıl tapacağınızı kendiniz bulun! Alın size bir sürü ölümlü tanrı, ey ölümsüzlük özleyen insanlar!" der gibidir
Flaubert; ama dediğinden çok deyişine önem vermektedir.

Bu kitabı büyük bir sevgi ve hayranlıkla incelemiş olan Edouard Maynial'dan öğrendiğimize göre Flaubert üç kez yeniden yazmış Antonius'unu. İlkin 1848-1849'da, sonra 1856'da, sonra 1870-1872'de. Hatta on yedi yaşında lisede yazdığı Samarth adlı bir ortaçağ "mystère" i (kilise temsili) bunun bir taslağı sayılabilirmiş. Demek oluyor ki otuz yıl boyunca yazarın yakasını bırakmamış Antonius ve Şeytan. Romanlarında olduğu gibi bu kitabında da Flaubert kahramanıyla birleşiyor sonunda. Bütün bunalımlarını yaşıyor onunla. Madame Bovary'sinin içtiği arseniğin tadını nasıl günlerce duymuşsa ağzında, Antonius'un çilesine de katılıyor, sanrılarını kendi gözleriyle görüyor.

Flaubert yazarlığa Romantizmin Realizme dönüştüğü sırada başlar. Yürekten Romantizme, duygu ve hayal coşkunluklarına bağlı kalarak gerçekçi akıma katılır ister istemez. Bütün hayatı bu iki eğilimi uzlaştırmak, düşle gerçek arasında mekik dokumakla geçer. Düşlere dalarken gerçek, gerçeğe inerken düşler yakasını bırakmaz. Madame Bovary'nin dramı da budur zaten Ama Antonius'un ilk yazılışında Flaubert'in dizginsiz bir Romantizm içinde olduğunu söylüyor Maynial. Konu da zaten duygu ve hayal taşkınlıklarına elverişlidir. Goethe'nin, Byron'un, Chateaubriand'ın genç yazar üstündeki etkileri de törpülenmiş değildir henüz.

Bu kitabın kaynakları arasında değişik yan etkilerden başka Flaubert'in çocukluğunda taşrada geleneksel bir halk tiyatrosunda gördüğü bir Antonius oyunu, bir de ilk İtalya seyahatinde gördüğü bir tablo vardır: Ünlü Felemenk ressamı Bruegel'in Antonius'un Şeytan'la savaşını türlü ayrıntılarıyla gösteren tablosu. Çok sevdiği dostu Alfred Lepoittevin'in ölümü üzerine Flaubert iki yıllık sürekli bir çalışmayla bitiriyor Antonius'unu. Çok büyük, karışık, karmakarışık bir destan çıkıyor ortaya. Sekiz yıl sonra yeniden ele alarak yarıya indiriyor kitabını. Aradan on sekiz yıl geçtikten sonra yeni atmalar ve eklemelerle bambaşka bir kitap oluyor Antonius. Savaş içinde bu işe nasıl giriştiğini şöyle anlatıyor Flaubert:

"Her şeyi unutmak için Saint-Antoine içine attım kendimi ve korkunç bir taşkınlıktan haz duymaya kadar vardım. Bir aydır en uzun gecelerim beş saati geçmiyor. Hiçbir zaman böylesine ateşlenmedi kafam. Milli savunmanın bana verdiği küçülme duygusuna karşı bir tepkiydi bu."

Yeniden iki yıllık bir dev çabası daha. Bu sefer eserine bir dram gerginliği veriyor ve kendi yalnızlığının acılığını, sonsuz evren karşısında duyup düşündüklerini, çağında hızla gelişmeye başlayan müspet bilimlere hayranlığını, nerdeyse materyalist eğilimlerini katıyor kitabına. Yapıt yine de romantik olmakla beraber, daha düzenli ve tutarlı bir bütünlük kazanıyor ve böylece Flaubert'in lirizmiyle biçim titizliğini uzlaştırıyor. Zaten on dokuzuncu yüzyılın başında birçok Fransız yazar, şair ve sanatçıların başlıca kaygılarından biri de Romantik ve Klasik okulların arasını bulmak olmuştu.

Bıu kitap bizim için, Batılı yazarların dinsel konuları nasıl kendi çağlarının dünya ve sanat görüşleriyle işlediklerine güzel bir örnektir. Rönesans'tan bu yana Batı kültürü hiç de dindarca değil, hatta çok kez dinle savaşmak için bile, halkın bildiği dinsel konulara büyük bir yer ve önem vermiştir. Nice sanatçılar dinin hor gördüğü doğanın güzelliklerini, çağdaşlarına sevdirmek, benimsetmek için İsa'yı, Meryem'i melekleri, ermişleri bir çeşit ortak dil olarak kullanmışlardır. Hele Goethe'nin
Faust'undan sonra eski inançları yeni görüşlerin buyruğunda kullanmak sık sık başvurulan bir sanat yolu oldu. Dinsel konuları diledikleri gibi işleyen birçok Batılı sanatçıları Papalık'ın hoş görmemesi, aforoz etmeye kadar gitmesi anlamlıdır bu bakımdan. Hıristiyanlığı estetik açıdan öven sanatçıları Kilise, kendi bakımından haklı olarak, hep kuşkuyla karşılaşmıştır. Yunan sanatçıları gibi Avrupa sanatçılarının da din kalesini içinden fethettikleri söylenebilir. André Gide dünya nimetlerini kutsal kitapların ağzıyla sevdirmiştir Hıristiyanlara. Flaubert'in Antonius'u da, Şeytan'a ne kadar yenilmiş ya da yenilmemiş olursa olsun, Batı kültürünün 1870'lerde vardığı dünya görüşünü yansıtmaktadır. Şeytan'la Antonius arasındaki tartışma, hiçbir din adamının hoş göremeyeceği kadar inanç sarsıcısıdır.

Her ne ise! Yararlı olacağına inanarak ve seve seve yaptığım bu çeviriyi Türk okurlarına sunarken bir de benim karşılaştığım çeviri sorunlarından söz etmek istiyorum. Şimdiye kadar çevirdiğim hiçbir kitap bunun kadar devrik cümle kullanmayı gerektirmemişti. Osmanlıcaya bağlı yazarlarımızın çok kızdığı, fazla kullananları komünistlikle suçlamaya kadar gittikleri devrik cümle, aslında, fiili her zaman cümlenin sonunda değil de, anlamın gerektirdiği yerde kullanan cümledir. Bakın, bu yazıda benim cümlelerim daha çok fiille bitiyor, anlamları ya da rahat söylenişleri başka türlü bitmelerini gerektirmediği için. Batılı yazarların fiili cümlenin diledikleri yerinde kullanmaları, düşüncelerini halkın diliyle söyleme isteklerinden ya da öyle isteyenlere uymalarından geliyor bence. Dünyanın her yerinde, dilin asıl kurucusu ve koruyucusu olan halk devrik cümle kullanır, yani fiili cümlenin dilediği, anlamın gerektirdiği yere koyar. Bütün büyük yazar ve şairler halkı aşan düşüncelerini halkın diliyle, kurallara uyan değil, kuralları yaratan doğal insan diliyle dile getirmişlerdir. Bütün cümlelerin fiille bitmesini istemek, insanların hep bir türlü düşünüp duymalarını istemek demektir; çünkü devrilmeyen cümle, değişmeyen, gelişmeyen donmuş cümle demektir. Batı yazarlığının dünyaya getirdiği en önemli yenilik belki de cümleyi devirmek, yani kitapların dilini kalıplardan kurtarıp insan düşüncesinin değişken akışına uydurmak, halkın bilinçsiz olarak devirdiği cümleyi bilinçle devirmek olmuştur.

Flaubert'in cümlesinde fiilin yeri, konuşmalarda ve sahne anlatımlarında, öyle kaypak, öyle değişken ki, cümleyi devirmeden Türkçeye çeviremezsiniz. Çevirirseniz Türkiye'nin ve Türkçenin (daha doğrusu Osmanlıcanın) olduğu gibi kalmasını isteyenlerin rahatı kaçmaz, ama benim anlayışıma göre ne Flaubert'ce konuşmuş olurdum ne de Türkçe. Bütün çevirilerimde fazla devrik cümle kullanmam Türkiye'nin ve Türkçenin değişmesini, gelişmesini isteyen dostlarımı bile yadırgatıyor. Bütün çevirilerimde kendi düşüncelerimi anlattığım yazılarda kullandığım dille konuşuyormuşum; bu yüzden her çevirdiğim yazar benim dilimle konuşuyormuş; oysa iyi çevirici çevirdiği yazarı kendi üslubuna uyduran değil, kendi dilini o yazarın üslubuna uyduranmış. Her çeviri bir yorum, kendince bir anlayıp anlatma olmakla birlikte, aklı başında hiçbir çevirici, çevirdiği yazarın üslubuna saygısızlık etmez, edemez. Öyle sanıyorum ki, bütün çevirilerimde devrik cümle kullanışım dostlarıma, kendi üslubumu çevirdiğim yazarı kendi dilimle konuşturma suçunu yüklettiriyor bana. Benim Montaigne, Shakespeare ve Hayyam gibi birbirinden çok ayrı yazarları çevirirken aynı üslupla

yazar görünüşüm, anladığımı kendi dilimle anlatma olağanlığı, zorunluluğu dışında, bu üç yazarın da halkın ve sokağın diliyle ve bundan ötürü devrik cümleyle konuşmalarından geliyor. Hayyam'ı, Shakespeare'i,

Montaigne'i halkın değil Saray'ın, mutlu bir azınlığın adamı sayanların, öyle saydıkları için sevenlerin, elbette aklı ermez sokağın diliyle ve bu dilin özelliği olan devrik cümleyle çevrilmesine! Bu üstün yazarlar elbet halkın yadırgayacağı, anlayamayacağı bir dille, örneğin Osmanlıcayla, aya kamer, güneşe şems, yazara muharrir, gençliğe şebap diyen bir dille konuşulmasını ister çevirilerde. Ama ben bu yazarların halkın, sokağın diliyle Roma'nın imparatoruna, papasına ve bütün devrilmez sanılan güçlere karşı çıkış yaptıklarını, onlara karşın halktan yana olduklarını nasıl görmezlikten gelebilir, kalıplaşmış Osmanlı cümleleriyle konuşturabilirim onları? Kalıplardan kurtulmuş yazarları kalıplara sokmak olur bu, eski çevirilerimizde yaptığımız gibi.

Eski inançların bir çeşit özeti, tanrılar ve peygamberlerin türlü dillerdeki değişik adlarını belli bir kurala uyarak, örneğin her adı kendi dilinde yazıldığı ya da okunduğu gibi vermek yolunu her yerde tutamadım. Zaten baş döndürücü ad kaynaşmasını bir de değişik yazı kurallarıyla ağırlaştırmak istemedim. Bütün adları Flaubert'in yazdığı gibi yazmak bir çözüm yolu olabilirdi ve bu Fransızca bilen okurları yadırgatmazdı; ama Fransızca bilenler kitabı aslında okurlar nasıl olsa. Bizde pek bilinmeyen ve her dilde başka türlü yazılan tanrı, peygamber ve ermişlerin adlarını da az çok bizim imlamıza uydurdum.

Maçka, 10 Temmuz 1967

Sabahattin Eyüboğlu

I

Thebais'de[1] bir yer burası; bir dağın başında, yarım ay biçiminde bir setin üstü; çepeçevre iri kayalar.

Keşişin kulübesi diptedir. Çamur ve sazlardan yapılmış, düz damlı ve kapısız. İçeride bir testiyle kara bir ekmek seçilir. Ortada, yüksekçe bir kütüğün üstünde şişkin bir kitap; yerde, ötede beride saz lifleri, iki üç hasır, bir sepet, bir bıçak.

Kulübenin on adım ötesinde uzun bir salip dikilidir toprağa. Setin öbür ucunda büklüm büklüm olmuş yaşlı bir hurma ağacı uçuruma doğru eğilir; çünkü dağ diklemesine yarıktır orda ve Nil sarp kayalığın dibinde bir göl yapar gibidir.

Gözün görebildiği alan sağda ve solda kayalarla sınırlanmıştır, ama çölden yana bakılınca, sıra sıra kumsal kıyılar gibi, geniş paralel kıvrımlar, kumlu sarılıklarıyla, birbiri ardından ve hep yükselerek gerinirler; sonra, kumların ötesinde, ta uzakta, Libya sıradağları, yer yer mor sislerle buğulanan tebeşir beyazı bir duvar gibidir. Gök, kuzeyde, pırıltılı kül rengindedir, tepedeyse kızıl bulutlar, bir dev yelesinin öbek öbek sıralanışı gibi gök kubbeye uzanırlar. Bu çizgiler, gittikçe koyulaşır, mavilikler bir sedef solukluğu alır; fundalıklar, çakıllar, toprak, hep bir tunç sertliği içinde görünür şimdi; ve havada öylesine ince elenmiş altın tozlar yüzer ki, ışığın titreşimiyle kaynaşır gibi olur.

ERMİŞ ANTONİUS

Uzun sakalı, uzun saçları ve keçi derisinden setresiyle bağdaş kurup oturmuş, hasır örmektedir. Güneş batar batmaz derin derin içini çeker ve ufka bakar:

Bir gün daha! Bir gün daha geçti!

Ama eskiden bu kadar miskin değildim ben. Gece sona ermeden dualarıma başlardım; sonra nehre inerdim, su almaya; omzumda tulum, tırmanırdım keçiyolunu, ilahiler söyleyerek. Dönünce bir eğlence olurdu bana kulübeme çeki-düzen vermek. Alırdım araçlarımı; hasırlarımın düzgün, sepetlerimin hafif olmasına çalışırdım; çünkü en küçük işlerim hiç sıkıntı vermeyen birer ödev gibi geliyordu bana.

Belli saatlerde bırakıyordum işimi; ve kollarımı açıp dua ederken göklerden rahmet çeşmeleri akar gibi oluyordu içime. Kurudu bu rahmet şimdi. Niçin?

Kayalıklar ortasında yürür, ağır ağır.

Evi bıraktığım zaman kınadı herkes beni. Anam ölü gibi yığıldı yere; kız kardeşim uzaktan geri çağırıyordu beni elini kolunu sallayarak; öteki ağlıyordu, o küçük kız, Ammonaria, her akşam sarnıcın yanı başında rastladığım kız, mandalarını getirdiği zaman. Koştu ardımdam. Ayak bilezikleri pırıldıyordu tozlar içinde; iki yandan kalçalarını açan yırtmaçlı entarisi dalgalanıyordu rüzgârda. Beni götüren yaşlı keşiş küfürler savurdu ona. İki devemiz koşuyordu durmadan. Bir daha görmedim artık kimseyi.

Önce bir firavunun mezarını seçtim konut olarak. Ama bu yeraltı saraylarında bir büyü dolanır durur, karanlıklar eski buhur dumanlarıyla yoğunlaşmış gibidir orda. Lahitlerin dibinden gelen acıklı bir ses duydum, çağırıyordu beni. Kimi zaman da duvarlara çizili korkunç şeyler birden canlanıveriyordu gözümün önünde. Kaçtım Kızıldeniz kıyısına kadar, yıkık bir kaleye sığındım. Orda, taşlar arasında sürünen akreplerdi yalnız arkadaşlarım; tepemin üstünde de kartallar dolanıyordu hep, mavi gökte. Gece pençeler tırmalıyor, gagalar ısırıyordu beni, yumuşak kanatlar sürtünüyordu üstüme. Korkunç ecinniler kulaklarımın içine var güçleriyle bağırıp yere seriyorlardı beni. Bir defasında, İskenderiye'ye giden bir kervanın yolcuları imdadıma geldiler, sonra da aldı götürdüler beni.

O zaman babacan Didymos'un[2] yanında yetişmek istedim. Kör olmasına karşın, kutsal kitapları bu ihtiyardan daha iyi bilen yoktu. Ders bitince, gezmek için koluna girmemi isterdi benden. Paneum[3] sırtlarına götürürdüm onu, büyük fener ve açık deniz görünür ordan. Liman yolundan dönerdik, her milletten insanlara sürtünerek: ayı postları giyen Kimmerlere,[4] üstlerine inek pisliği sıvayan Hintli Gymnosophistlere[5] varıncaya kadar. Ama her zaman bir kavga vardı sokaklarda, vergi vermek istemeyen Yahudiler, ya da Romalıları kovmak isteyen isyancılar yüzünden. Şehir türlü sapkınlarla doludur zaten: Kimi Manes[6] mezhebinden, kimi Valentinus,[7] kimi Basilidis,[8] kimi Arius[9] mezhebinden. Hepsi yakalar sizi, tartışmak ister, inandırmak ister sizi.

Söyledikleri şeyler zaman zaman gelir aklıma. Ne kadar aldırış etmesen de, tedirgin ediyor insanı bu sözler.

Kolzim'e[10] göç ettim; ve öyle bir kerteye vardı ki çilekeşliğim, Tanrı'dan korkmuyordum artık. Birçokları toplandı çevremde keşiş olmak için. Gnosis[11] okuluna ve filozofların ileri sürdükleri düşüncelere karşı kolay uygulanır bir kuralı benimsettim onlara. Dört bir yandan elçi yolluyorlardı bana; çok uzaklardan beni görmeye gelenler oluyordu.

Ama bu arada halk yine Hıristiyanlığı yayanlara işkence ediyordu. Şehit olmak özlemiyle İskenderiye'ye gittim. Vardığımdan üç gün önce işkencelere son verilmişti.

Gerisingeri yola çıkarken Serapis[12] tapınağı önüne akın akın gelen halk duraklattı beni. Vali son bir ders vermek istiyor dediler. Bir revakın ortasına, güneşe karşı, çıplak bir kadını bağlamışlar bir sütuna; iki asker kırbaçlıyor kadını, ince uzun kayışlarla; her kırbaçta kıvranıyor kadının bütün bedeni. Bir ara döndürdü başını, açabildiği kadar açarak ağzını: Kalabalığın üstünden ve kadının yüzünü kapayan uzun saçlar arasından Ammonaria'yı tanır gibi oldum…

Ama… daha boylu bosluydu bu kadın… ve güzel… aklı durdurasıya güzel!

Ellerini alnına götürür.

Hayır! Hayır! Düşünmek istemiyorum bunu!

Bir kez de Athanasius[13] çağırdı, Ariusçulara karşı savunmam için kendisini. Sözle çamur atmalar, alay etmelerden başka bir şey olmadı; ama o günden sonra iftiraya uğradı, yerinden oldu ve kaçmak zorunda kaldı. Nerde olabilir şimdi? Hiçbir bilgim yok. Kimsenin bir haber getireceği yok bana. Bütün çömezlerim bıraktı gittiler beni, Hilarion[14] bile.

On beş yaşında vardı yoktu geldiği zaman. Öylesine bir öğrenme merakı vardı ki onda, durmadan bir şeyler soruyordu bana. Dalgın dalgın dinliyordu sonra beni. Ne eksiğim olsa gidip getirirdi bana hiç sızlanmadan, bir keçi çevikliğiyle. Sakallı ihtiyarları güldüresiye neşeliydi de üstelik. Bir oğlum vardı sanki o yanımdayken!

Gökyüzü kızıl, yer simsiyah. Rüzgâr savruntularıyla kum bulutları geniş kefenler gibi havalanıp çöker yere. Işıklı bir gök parçası içinden kuşlar geçer ansızın, üçgen biçimli bir sürü halinde, yalnız kenarları titreşen bir maden parçası gibi.

Antonius bakar onlara.

Ah! Ben de gidebilsem onların ardından!

Kaç kez seyrettim imrenerek, yelkenleri kanatlara benzeyen uzun gemileri, hele evimde konukladığım dostları götürürlerken uzaklara! Ne güzel saatler geçirmiştik onlarla! Nasıl coşup taşmıştık! Ammon'dan[15] çok ilgilendiren olmamıştı beni. Roma'ya gidişini, katakompları, Kolosseum'u, ünlü kadınların dindarlığını, daha nice şeyleri anlatıyordu bana. Yine de gitmek istemedim onunla! Böyle bir hayatı sürdürmekteki inadım nerden geliyor? Nitria[16] papazlarının yanında kalsam iyi olurdu, yalvardılar çünkü kalmam için. Ayrı hücrelerde yaşıyorlar, ama ilişki kuruyorlar aralarında. Pazarları boru çalınca kilisede toplanıyorlar. Üç kırbaç asılıdır orda, suçluları, hırsızları, izinsiz içeri girenleri cezalandırmak için; disiplinleri sıkıdır çünkü.

Yumuşak yanları da yok değildir ama. Dindaşlar yumurta, meyve, hatta ayaktan diken çıkarmaya yarayan araçlar getirir onlara. Pisperi'nin[17] çevresinde bağlar vardır. Pabena'dakilerin[18] yiyecek taşımak için bir salları da var.

Ama sadece bir rahip olarak kardeşlerime daha iyi hizmet ederim dedim. Fakirlere yardım edersin, takdis işlerini yaparsın, aileler içinde sözün geçer.

Hem sonra kilise dışındakilerin hepsi de cehennemlik değil ya. İstesem ben de… örneğin… dil bilgini ya da filozof olabilirdim. Elimden tabletler eksik olmaz, çevrem gençlerle dolar, kapımda bir defne çelengi asılı dururdu.

Ama fazla gurur vardır bu şereflerde. Asker olmak daha iyi idi. Sağlamdım, gözüm pekti; mancınıkların ipini gerebilirdim; karanlık ormanlardan geçebilirdim, başımda miğfer, yanan şehirler içine dalabilirdim!.. Paramla bir köprüde ücret toplama işini satın almama da hiçbir engel yoktu, türlü hikâyeler öğrenirdim onlardan, bavullarını açar, türlü garip nesneler gösterirlerdi bana…

İskenderiye bezirgânları bayram günleri Kanope[19] ırmağında kayıkla dolaşırlar; lotus çiçekleri içine şarap doldurup içerler; kıyı boyundaki meyhaneler davul dümbelek gürültüleriyle sarsılır! Ötelerde, huni biçiminde budanmış ağaçlar rahat çiftlikleri güney rüzgârına karşı korur. Yüksek evin damı, kafes çubukları gibi birbirine yakın ince sütunlar üstüne oturur. Bir sedire uzanmış çiftlik sahibi bu sütunlar arasından ovalarını görür çevresinde, buğdaylar arasındaki avcılar, üzümlerin ezildiği yer ve dövendeki öküzlerle birlikte. Çocukları oynaşır ayakucunda; karısı eğilir öper onu.

Gecenin alacakaranlığında, ötede beride sivri sivri burunlar, dimdik kulaklar, pırıl pırıl gözler

belirir. Antonius yürür onlara doğru. Taşlar yuvarlanır, hayvanlar kaçışır. Bir çakal sürüsüdür bu.

Bir teki kalır yalnız; iki ayağı üstüne dikili, yay gibi gergin, kafası eğik, kuşku içinde.

Ne kadar da sevimli! Sırtına sürebilsem elimi, hafifçe.

Antonius ıslık çalar gelsin diye. Çakal yok oluverir.

Ah! gidiyor ötekileri bulmaya! Ne yalnızlık bu benimki! Ne sıkıntı!

Acı acı gülerek:

Ne güzel bir yaşama değil mi ateşte hurma değneklerinin ucunu kıvırıp çoban değnekleri yapmak, sepetler yapmak, hasırlar örmek, sonra göçebelere vermek bütün bunları insanın dişlerini kıran bir ekmeğe karşılık! Ah zavallı ben! Bitmiyecek mi bu? Ama ölmek daha iyi! Dayanamıyorum artık! Yeter! Yeter!

Ayağını yere vurur; kayalar arasında hızlı hızlı gider gelir; sonra soluk soluğa durur; hıçkıra hıçkıra ağlar ve yere yatar, böğrü üstüne.

Gece durgundur. Sayısız yıldızlar kıpır kıpırdır gökte. İri örümceklerin çıtırtısı duyulur yalnız.

Haçın iki kolu bir gölge düşürmüştür kumlar üstüne. Ağlayan Antonius görür onu.

Ne yüreksizmişim, Tanrım! Tut kendini, kalk ayağa!

Kulübesine girer; gömülü bir közü çıkarır; bir çırağı tutuşturur; kütüğün üstüne diker şişkin kitabı aydınlatacak biçimde.

Ne okusam… Havarilerin hayatı?.. Evet!.. Herhangi bir yerinden!

“Baktı gök yarılmış, bir büyük sofra bezi iniyor dört bir köşeden, içinde türlü türlü kara hayvanları, yırtıcı canavarlar, sürüngenler, kuşlar; ve bir ses bağırdı ona: Petrus, kalk! Öldür ve ye!”

Demek Tanrı havarisinin her şeyi yemesini istiyordu?.. Bense...

Antonius çenesi göğsünde durakalır. Rüzgârın oynattığı sayfaların hışırtısıyla başını kaldırır ve okur:

“Yahudiler bütün düşmanlarını kılıçtan geçirdiler, kesip biçtiler hepsini, nefret ettiklerine diledikleri gibi işkence ederek.”

Sonra öldükleri insanların sayısı gelir: yetmiş beş bin. Ne kadar acı çekmişlerdi ama! Üstelik düşmanları gerçek Tanrı’nın da düşmanlarıydı. Nasıl sevinmişlerdir hem öç aldıklarına, hem de putperestleri tepelediklerine! Şehir ölülerden geçilmez olmuştur! Bahçelerin eşiğinde ölüler, merdivenlerde ölüler… Odalarda üst üste yığılan cesetlerden kapılar açılmaz olmuştur!.. Ama bak, cinayet ve kan düşüncelerine kaptırıyorum kendimi!

Kitabın bir başka yerini açar:

“Nabukodonosor yüzükoyun yere kapandı ve Daniel’e tapındı.”

Ah! Bu güzel! Ulu Tanrı peygamberlerini krallardan üstün tutuyor. Oysa bu kral, keyiflerinden ve gururundan ayılmazca sarhoş, şölenler içinde yaşıyordu hep! Ama Tanrı, cezasını verip dört ayak hayvana döndürmüş onu: Dört ayakla yürütmüş!

Antonius’u bir gülmedir alır; sonra kollarını açıp, parmağının ucuyla kitabın yapraklarını bir o yana bir bu yana iter. Gözleri şu cümleye takılır:

“Ezekhias[20] gelmelerine çok sevindi. Onlara kokularını, altınlarını, gümüşlerini, bütün misklerini, amberlerini, ıtır yağlarını, bütün değerli vazolarını gösterdi; hazinelerinde ne varsa gösterdi.”

Gözümün önüne geliyor… Tavana kadar yığılı değerli taşlar, elmaslar, Pers altınları. Bunları böylesine biriktirmiş bir insan başkalarına benzemez olur artık. Avuçlarken onları, sayısız çabaların ürününü tutar gibi olur elinde; sömürdüğü halkların canı gibidir avcunun içindeki, saçabilir onu yeniden dünyaya. Krallara yararlıdır hazinesi olmak. En akıllıları bile düşünmezlik etmemiştir bunu. Gemileri fildişi getirmiştir ona, maymunlar getirmiştir… Nerdeydi o?

Kitabı hızla karıştırır.

Hah! İşte:

“Saba Melikesi, Süleyman Peygamber’in anını şanını duyup ayartmaya geldi onu, bilmeceler sorarak.”

Nasıl ayartmayı umuyordu onu? Şeytan da İsa’yı ayartmaya kalktı ya! Ama İsa savaşı kazandı, çünkü bir Tanrı’ydı o; Süleyman da belki büyücülük bilimiyle kazandı. Yüce bir bilimdir o bilim! Çünkü, bir filozofun anlattığı gibi, dünya öyle bir bütündür ki bütün parçaları, bir tek bedenin örgenleri gibi, birbirini etkiler. Her şeyin yaratılışındaki sevgileri ve tepkilerini bilmektedir iş, sonra da onları harekete getirmekte… Varlığın değişmez gibi görünen düzenini değiştirebilir öyleyse insan?

O sırada, haçın kollarından arkasına düşen iki gölge öne doğru uzar ve iki büyük boynuz gibi görünür. Antonius bağırır birden:

Koru beni, Tanrım!

Gölge yerine döner.

Ah!.. bir sanrıymış gördüğüm! Başka bir şey değil!

Boşuna eziyet çektiriyorum kafama! Yapacağım bir şey yok!.. hiçbir şey, hiçbir şey yok yapılacak!

Oturup kollarını kavuşturur.

Gelgelelim… duyar gibi oldum yaklaştığını… Ama ne diye gelsin O? Hem artık bilmiyor muyum oyunlarını? Nasıl kovdum bana, sırıta sırıta küçük sıcak ekmekler uzatan o canavar suratlı keşişi, beni sağrısına oturtmak isteyen insan başlı atı, bir de o zenci çocuğu; kumların ortasından çıkıvermişti hani; nasıl da güzeldi; adının Şehvet Cini olduğunu söylemişti bana.

Antonius bir sağa bir sola hızla yürür.

Benim buyruğumla kuruldu bunca kutsal çile yurtları; keçi postları altında diken diken gömlekler giyen papazlarla doldu oraları; koca bir ordu olurlar toplansalar! Uzaktan hastaları iyi ettim! Ecinnileri kovdum; timsahların ortasından ırmağı geçtim; İmparator Konstantin üç mektup yazdı bana; benim mektuplarıma tüküren Balakius'u[21] kendi atları paraladı; İskenderiye halkı, yeniden ortaya çıktığım zaman, birbirini dövüyordu beni görmek için; Athanasius oldu beni tekrar yola koyan. Ama neler neler başardım! Otuz yıldan fazladır inleyip duruyorum çöllerde! Eusebius[22]gibi batmanlarla tunç taşıdım böğrümde; Makarius[23] gibi böceklere ısırttım bedenimi; Pakomos[24] gibi elli üç gece gözlerimi kapamadım! Başı kesilenler, kıskaçlara vurulanlar, yakılanlar benden daha az erdemlidir belki; benim yaşamam sürekli bir işkence çünkü!

Antonius yavaşlar.

Böylesine umutsuz bir yoksulluk içinde olamaz elbet kimse. Hayırsever yürekler azalıyor. Hiçbir şey veren yok artık bana. Hırkam yıprandı. Çarık kalmadı ayağımda, su içecek bir tasım bile yok. Fakirlere ve aileme dağıttım çünkü varımı yoğumu, bir metelik saklamadan. İşim için gerekli araçlar almak için olsun biraz param olmalıydı. Oh! Çok değil! Birazcık para! İdare ederdim.

İznik'te kilise büyükleri al al cüppeler içinde, baş müneccimler gibi kurulmuşlar koltuklara, duvar boyunca. Bir şölenle ağırladılar onları, şana şerefe boğdular, hele Pafnus'u,[25] Diocletianus işkencelerinden sonra tek gözlü ve topal kalmış diye! İmparator birkaç kez oyuk gözünden öpmüş; ne budalalık! Zaten öyle aşağılık üyeler vardı ki toplantıda! İskityalı bir piskopos, Theophilos; İranlı bir başkası, Yohanna; bir hayvan bekçisi, Spiridion! Aleksandros fazla yaşlıydı. Athanasius da Ariusçulara[26] daha yumuşak davranmalıydı, ödün vermelerini sağlamak için!

Ödün verirler miydi sanki! Beni dinlemek bile istemediler! Bana karşı konuşan, iriyarı, büklüm büklüm sakallı genç adam, hiç sıkılmadan, aldatıcı karşılıklar savuruyordu bana. Ben sözlerimi ararken kötü kötü bakıyorlardı yüzüme, sırtlanlar gibi uluyarak. Ah! ne isterdim İmparator'a söyleyip sürgün ettirebilmek hepsini, daha da iyisi dövebilmek onları, ezmek, acı çektiklerini görmek! Bana mı düşüyor yalnız acı çekmek?

Sendeleyerek kulübesine yaslanır.

Fazla aç kalmaktan oluyor bu! Tükenip gidiyor bütün gücüm! Yesem… bir kez yalnız, bir parça et yiyebilsem!

Gözlerini kapar, kendinden geçer gibi.

Ah! kırmızı bir et parçası… Dişlerimi batıracak bir salkım üzüm!.. Biraz yoğurt, bir tabağın üstünde titreyen!..

Ama nem var benim?.. Ne oluyor bana? Boradan önce kabaran deniz gibi şişiyor sanki yüreğim. Dayanılmaz bir uyuşmadır sarıyor beni; sıcak hava bir güzel saç kokusu getirir gibi oluyor bana. Oysa hiçbir kadın gelmedi, ama…

Kayalar arasındaki küçük yola doğru döner.

Şurdan gelir kadınlar, hadım uşaklarının siyah kolları üstündeki sedyelerde sallana sallana. İnerler sedyeden, yüzük dolu ellerini kavuşturup diz çökerler. Kaygılarını anlatırlar bana. İnsanüstü bir haz isteğiyle kıvranırlar; ölmek istediklerini söylerler. Düşlerinde kendilerini çağıran tanrılar görmüşlerdir. Etekleri ayaklarımın üstüne düşer. İterim onları. “Yoo! Olmaz! Biraz daha dinleyin beni! Ne yapmam gerek?” derler. Bütün çileleri çekmeye razıdırlar; en zorlarını isterler; benim çilemi paylaşmaya, benimle yaşamaya can atarlar.

Ama çoktandır görmez oldum onları! Belki çıkagelir bir tanesi. Niçin gelmesin? Ya şimdi birden… Katır çıngıraklarının sesi geliverirse dağdan?.. Geliyor da sanki…

Antonius keçi yolunun başlangıcındaki bir kayanın tepesine tırmanır; gözlerini karanlıklara dikip eğilir.

Evet! İşte şurada, ta aşağılarda bir karaltı kımıldıyor. Yollarını arayan insanlara benziyor bunlar. O kadın işte gelen. Yanlış yola giriyorlar.

Antonius bağırır:

Bu tarafa! Gel! Gel!

Yankı tekrarlar: Gel! Gel!

Antonius, şaşkın bir halde, kollarını indirir iki yanına:

Ne ayıp! Ah! Zavallı Antonius!

Hemen ardından bir fısıltı duyulur: Zavallı Antonius!

Kayaların arasından geçen rüzgâr değişik sesler çıkarır; bu belli belirsiz hışırtılar içinde Antonius SESLER duyar gibi olur: Hava konuşuyormuş gibi. Sesler kalın, gizli anlamlı ve ıslık gibidirler.

BİRİNCİ SES

Kadın ister misin?

İKİNCİ SES

Yığınla para mı yoksa?

ÜÇÜNCÜ SES

Pırıl pırıl bir kılıç mı?

BAŞKA SESLER

– Bütün halk sana hayran!

– Yat uyu!

– Gebertirsin hepsini, korkma, gebertirsin hepsini!

Tam o sırada her şey biçim değiştirir. Sarp kayalığın başındaki hurma ağacı sarı yapraklarıyla uçuruma eğilen ve saçları sallanan bir kadının belden yukarısı oluverir.

ANTONİUS

Kulübesine döner; kütüğün üstündeki şişkin kitap, kara kara harflerle dolu sayfalarıyla, bütün dalları kırlangıç dolu bir ağaç gibi görünür ona.

Meşalenin bir ışık oyunuydu herhalde bu… Söndürelim şunu!

Işığı söndürür, yoğun bir karanlık.

Sonra, birdenbire, havanın ortasından önce bir su birikintisi geçer, ardından bir fahişe, bir tapınak köşesi, bir askerin yüzü, şahlanan iki beyaz atla bir savaş arabası.

Bu görüntüler apansız parlayıp sönerek gelir ve karanlığın içinden abanoz üstüne yapılmış kızıl resimler gibi çıkıverirler.

Geçişleri gittikçe sıklaşıp baş döndürücü bir hız alır. Kimi zaman dururlar, azar azar soluklaşır ve erirler; ya da uçup giderler ve hemen ardından başkaları gelir.

Antonius gözlerini kapar.

Görüntüler çoğalır, sarar, kuşatır Antonius'u. Anlatılmaz bir korku dolar içine. Canevinde yakıcı bir kasılmadan başka şey duymaz olur. Kafasındaki gümbürtüye rağmen, kendisini dünyadan ayıran derin bir sessizliğe gömülür düşüncesi. Konuşmaya çalışır; ne mümkün! Varlığının tüm bağlantısı eriyor gibidir. Antonius dayanamaz olur artık, düşer hasırın üstüne.

II

İşte o zaman koca bir gölge belirir yerde, doğal gölgeden daha belli belirsiz, çevresine de başka karaltılar dizili bir gölge.

Şeytan'dır bu; dirseğini kulübenin damına dayamış, iki kanadının altında, yavrularını emziren bir dev yarasa gibi, Yedi Büyük Günah'ı taşımaktadır; sırıtan kafaları hayal meyal görülür günahların.

Antonius, gözleri hep kapalı, kımıltısızlığının tadını çıkarmaktadır; hasırın üstüne rahatça serer kolunu bacağını.

Hasır tatlı gelir ona, gittikçe daha tatlı; o kadar ki içi pamuk dolar gibi şişer, yükselir hasır; bir yatak, yatağın ta kendisi olur; bir sandal olur; sular şıpırdar iki yanında.

Sağda ve solda iki uzun ve siyah kara parçası yükselir; ekilmiş tarlalar vardır üst yanlarında; yer yer de bir ceviz ağacı. Uzaktan çıngırak, dümbelek ve türkü söyleyen insan sesleri gelir. Serapis tapınağında uyuyup düş görmeye gidenlerdir bunlar. Antonius bilir bunu; ve kayar, rüzgârın itişiyle kanalın iki kıyısı arasından. Papirüs yaprakları, insandan büyük kırmızı nilüfer çiçekleri eğilir üstüne. Sandalın dibine uzanmıştır. Arkada bir kürek sürüklenir sularda. Zaman zaman ılık bir yel eser ve ince sazlar hışırdar. Ufacık dalgaların mırıltısı azalır. Bir uyuşukluk gelir Antonius'un üstüne. Mısır'da keşiş olarak bir düşte görür gibi olur kendini.

Silkinip kalkar o zaman ayağa.

Rüya mı gördüm?.. Öyle açık seçikti ki rüya diyemiyorum. Dilim yanıyor! Susamışım!

Kulübesine girer, rasgele her yeri yoklar.

Yer ıslak!.. Yağmur mu yağdı? Bu da ne? Testi kırıkları! Testim kırılmış!.. Tulum nerde?

Tulumu bulur.

Boş! Bomboş!

Irmağa inmek en az üç saat ister. Gece de öyle karanlık ki yolumu bulamam. Bağırsaklarım kıvranıyor. Ekmek nerde?

Uzun zaman aradıktan sonra, yumurtadan küçük bir ekmek kabuğu bulur.

Nasıl olur? Çakallar yemiş olmasın? Hay Allah kahretsin!

Öfkeden yere atar ekmeği.

Atar atmaz da bir sofra çıkıverir ortaya, türlü türlü yiyeceklerle dolu.

Midye liflerinden yapılmış, sfenkslerin şeritleri gibi çizgi çizgi sofra örtüsü kendiliğinden ışık dalgaları çıkarmada. Üstünde koca koca kırmızı et parçaları, iri balıklar, tüyleri üstünde kuşlar,

kılları üstünde dörtayaklılar, nerdeyse insan teni renginde meyveler, bembeyaz buz parçaları, mor billurdan ışıltılı sürahiler. Antonius sofranın ortasında, bütün gözeneklerinden buğular çıkan, ayakları karnının altında, gözleri yarı kapalı bir yabandomuzu görür ansızın ve bu yaman hayvanı yiyebilmek özlemiyle içi içine sığmaz olur. Hiç görmediği birçok şeyler daha vardır sofrada: siyah siyah kıymalar, altın rengi pelteler, üstünde mantarların havuzda nilüferler gibi yüzdüğü salçalar, bulutlara benzeyesiye hafif köpükler.

Bütün bunların rayihası engin denizin tuzlu kokusunu, çeşmelerin serinliğini, ormanların yüce soluğunu getirir
Antonius'a. Burun deliklerini açar açabildiği kadar; ağzının suları akar; bir yıl, on yıl, bütün ömrümce yeter bana bunlar der içinden!

Fal taşı gibi açılan gözlerini yemekler üstünde gezdirdikçe daha başkaları gelir üst üste, köşeleri yıkılıp düşen bir ehram kurarak. Şaraplar başlar akmaya, balıklar kıpırdamaya; et yemeklerinin kanları kaynar; meyveler içlerini uzatır dışarı sevdalı dudaklar gibi. Sofra göğsüne kadar yükselir Antonius'un, çenesine kadar yükselir, ama şimdi bir tek tabak ve bir tek ekmek vardır üstünde, Antonius'un tam karşısında.

Antonius ekmeği almaya kalkar. Başka ekmekler gelir önüne.

Benim! Hepsi benim! Ama…

Antonius geriler.

Bir tekti demin, bak ne kadar var şimdi! Bir mucize öyleyse bu, İsa Tanrı'nın yarattığı mucizenin tıpkısı!..

Ama ne diye yapsın bunu! Dur hele! Bütün öte yanı da anlaşılır gibi değil bu işin! Ah! Şeytan! Def ol! Def ol!

Sofraya bir tekme atar. Yok olur sofra.

Kalmadı ya hiçbir şey? Kalmadı!

Geniş bir soluk alır.

Ah! Zorlu bir ayartma saldırısıydı bu. Ama nasıl kurtardım kendimi!

Başını kaldırır, ayağı ses veren bir şeye çarpar.

Nedir bu?

Antonius eğilir.

Olur şey değil! Bir kupa! Bir yolcu geçerken düşürmüş herhalde. Olur ya…

Parmağını ıslatıp kupanın tozunu siler.

Parlıyor! Dökme! Ama hangi madenden, seçemiyorum.

Çırağı yakıp kupaya bakar.

Gümüş; ağzında yumurta biçimli süsler var; dibine de bir madalya yapışmış.

Madalyayı tırnağıyla söker.

Dökme bir para... yedi sekiz drahmi eder. Etmez daha fazla. Etmesin! Bir koyun postu alabilirim ya bununla!

Çırağın bir parıltısı kupayı aydınlatır.

Olur şey değil! Altın be! Evet… som altın!

Kupanın dibinde daha büyük bir para görür, onun altından başka paralar çıkarır.

Epeyce bir para bu! Üç öküz almaya yeter… ya da bir küçük tarla!

Kupanın içi altın paralarla doluverir.

Ne tarlası! Yüz köle, bir sürü asker, daha neler neler…

Kupanın ağzındaki pürtlükler ayrılıp bir inci gerdanlık olur.

Bu incilerle imparatorun karısını bile ayartır insan!

Antonius bir atılışta avcunun içine kaydırıverir gerdanlığı. Sol eliyle kupayı tutmakta, öteki koluyla çırağı kaldırıp kupayı daha iyi aydınlatmaya çalışmaktadır. Bir fıskıyeden dökülen sular gibi, kupanın içinden elmaslar, kızıl yakutlar, gök yakutlar, kral yüzleri basılmış iri iri altınlar dökülüp bir tepecik yükselir kumun üstünde.

O ne? Bu ne? Babil, Yunan, Pers, Yahudi liraları! İskender, Demetrius, Ptolemaios, Caesar! Ama hiçbirinin bu kadar parası olmadı hiçbir zaman! Yapılmayacak şey olamaz bu parayla! Bitti bütün dertler artık! Şu ışıltılara bak, gözlerim kamaşıyor! Yüreğim coşup taşıyor! Ne iyi şey bu! Evet… evet!.. biraz daha! Yeter demek yok! Durmadan denize atsam bunları, yine de kalır bana. Niçin yitirmeli ama? Saklarım hepsini, kimseye çıtlatmadan; bir oda kazdırırım kayalığa; tunç levhalarla kaplı olur içi… Gelirim oraya arada bir, topuklarımın altın yığınlarına gömülüşünü tatmak için; daldırırım kollarımı içlerine, buğday çuvalına daldırır gibi. Yüzümü ovmak istiyorum onlarla; yatmak üstlerine!

Çırağı bırakıp yığını kucaklamak ister; göğsü üstüne yere düşer. Ayağa kalkar. Hiçbir şey kalmamıştır ortada.

Ne yaptım?

Tam o sırada ölseydim, cehennemdi yerim! Hiç şaşmaz cehennem!

Lanet mi yağdı üstüme? Yok canım! Kabahat bende! Bütün tuzaklara kaptırıyorum kendimi. Daha budala, daha aşağılık olamaz insan! Dövebilsem kendimi; daha iyisi koparsam kendimi bedenimden! Çok zamandır tutuyorum kendimi! Öç almak, vurmak, öldürmek geliyor içimden! Bir yırtıcı hayvan sürüsü var sanki içimde. Vurdukça vursun istiyorum balta, halkın ortasında… Ah! bir hançer olsa!..

Gözüne ilişen bıçağın üstüne atılır. Bıçak elinden kayar ve Antonius kulübesinin duvarına dayalı kalır, ağzı alabildiğine açık, kımıltısız saralı gibi.

Bütün çevre gözden kaybolur.

Antonius kendini İskenderiye'de, Paneum'un üstünde görür; şehrin ortasında yükselen yapma bir dağdır bu; helezonlu bir merdiven kuşatır çevresini.

Antonius'un karşısında Mareotis gölü serilidir; sağda deniz, solda kırlar. Gözlerinin hemen önünde birbiri içine giren düz damlar; iki ana yol güneyden kuzeye ve doğudan batıya bu damlar arasından geçer, birbirini keserler; her ikisi de boydan boya sütunları Korintiyen başlıklı dizi dizi revaklarla donanmıştır. Bu çifte sütun dizilerine bakan evlerin pencerelerinde renkli camlar vardır; kimisinin önündeki koskoca tahta kafesler dışarının havasını yutar.

Değişik yapılı anıtlar yan yana gelir. Eski büyük Mısır kapıları Yunan tapınaklarının boyunu aşar; kırmızı tuğlalı mazgallar arasından, birer mızrak gibi, dikilitaşlar yükselir. Meydanların ortasında sivri kulaklı Hermes, köpek başlı Anubis heykelleri vardır. Antonius avlulardaki mozaikleri, tavan kirişlerine asılı halıları seçebilir.

Bir bakışta her iki limanı da görmektedir; Büyük Liman'ı ve Ennosta limanını; yuvarlaktır ikisi de sirk gibi; aralarındaki rıhtım İskenderiye ile sarp bir küçük adayı birleştirir. Bu adanın üstünde fener kulesi yükselir; dört köşeli, beş yüz dirsek boyunda, dokuz katlı... Tepesinde kara dumanlarıyla bir kömür yığını görülür.

İki ana limanı daha küçük iç limanlar böler. Rıhtımın her iki ucunda denize dikili mermer sütunlar üstüne kurulmuş bir köprü vardır. Yelkenli gemiler geçer altından. Sandık sandık mal dolu ağır mavnalar, kamaralı, fildişi kakmalı tekneler, üstü tenteli gondoller, üç sıra, iki sıra kürekli kadırgalar, türlü türlü gemiler gider gelir ya da iskelelere dayalı dururlar.

Büyük Liman'ın çevresinde bitmez tükenmez, sıra sıra kral yapıtları : Ptolemaios'ların sarayı, Museum, Posidium, Caesareum, Marcus Antonius'un sığındığı Timonium, İskender'in mezarını barındıran Soma… Şehrin öbür ucundaysa, Eunosta'dan sonra, cam, koku ve papirüs yapımevlerinin bulunduğu kenar mahalle görünür.

Gezgin satıcılar, hamallar katırcılar koşuşur, çarpışırlar. Ötede beride, omzunda panter postuyla bir Osiris rahibi, tunç miğferli bir Roma askeri, birçok da zenci. Dükkânların eşiğinde kadınlar duraklar, ustalar çalışır; arabaların gıcırtısı yerdeki kasap döküntülerini, balık artıklarını yiyen kuşları havalandırır.

Beyaz evlerin tekrenkliliği üstünde sokakların çizgileri kara bir ağ gerer sanki. Sebze dolu pazaryerleri birer yeşil demet, boyacıların kurutma alanları renkli plakalar, tapınakların

alınlıklarındaki altın süslemeler ışıklı noktalar gibi görünür. Bütün bunlar yumurta biçimi surların boz bulanık duvarları ortasında, mavi göğün kubbesi altında ve durgun denizin yanı başındadır.

Ama halk duruyor birden; batıya doğru çevriliyor gözler: Büyük toz hortumları geliyor ordan.

Thebais keşişleridir gelenler; keçi postları giymişler, iri sopalar var ellerinde; bir savaş ilahisi söylüyorlar böğüre böğüre, nakaratı da şu: Nerdeler onlar? Nerdeler onlar?

Ariusçuları öldürmeye geldiklerini anlıyor Antonius.

Sokaklar boşalıyor hemen, apar topar kaçanlar görülüyor yalnız.

Keşişler giriyor şehre; uçlarına çiviler kakılı korkunç sopaları savruluyor havada çelik güneşler gibi. Evlerden, kırılan şeylerin şangırtısı geliyor. Bir sessizlik oluyor arada bir, sonra keskin çığlıklar yükseliyor.

Aklı başından gitmiş insanların kaynaştıkları görülüyor bütün sokaklarda.

Birçoklarının mızraklar var ellerinde. Zaman zaman iki sürü karşılaşıyor, birbiri içine giriyor ve bu yığın mermerler üstünde ileri geri kayıyor, bölünüyor, yerlere seriliyor; ama hep uzun saçlılar çıkıyor yeni baştan ortaya.

Ev köşelerinden dumanlar çıkıyor dizi dizi; kapı kanatları patlıyor; duvarlar devriliyor; sütun tekneleri yuvarlanıyor yere.

Antonius bütün düşmanlarını buluyor birbiri ardından. Unutmuş olduklarını görüp tanıdığı da oluyor; öldürmeden önce ağzına geleni söylüyor onlara; karın deşiyor, gırtlak kesiyor, kafalar kırıyor, ihtiyarları sakalından tutup sürüklüyor yerde, çocukları eziyor ayağının altına alıp, yaralıları gebertiyor.

Zenginlikten öç alınıyor; okuma bilmeyenler kitapları paralıyor; kimisi de heykelleri, resimleri, mobilyaları, çekmeceleri, kullanmasını bilmedikleri, en çok da onun için kızdıkları ince işlemeli nice sanat yapıtlarını kırıyor, yırtıyor, param-parça ediyorlar. Soluk soluğa duraklıyorlar arada bir, sonra başlıyorlar yeniden.

Avlulara sığınmış şehirliler inleşip duruyorlar. Kadınlar göklere kaldırıyor yaşlı gözlerini, çıplak kollarını. Keşişleri yumuşatmak için dizlerine kapanıyorlar; bir tekmeyle yere seriyor kadınları keşişler ve kanlar fışkırıyor tavanlara, yayılıp akıyor duvarlardan, oluk oluk kan akıyor kafası kesilmiş cesetlerden; suyollarını dolduruyor kan; kızıl birikintiler yapıyor yerde.

Kan dizlerine geliyor Antonius'un nerdeyse; yürüyor kanın içinde; dudakları üstüne inen kan damlacıklarını çekiyor içine; kandan sırılsıklam kıl gömleği ıslak ıslak değdikçe bedenine içi titriyor sevinçten.

Gece olur. Bağrışmalar diner…

Keşişler yok olur ortadan.

Birden, büyük deniz fenerinin dokuz katını kuşatan dış galeriler üstünde kalın kara çizgiler görür Antonius, kargalar tünemiş gibi yan yana. Koşar Antonius ve fenerin tepesinde bulur kendini.

Açık denize çevrili kocaman bir bakır ayna enginlerdeki gemileri yansıtır.

Antonius hoşlanarak bakar onlara; baktıkça da sayısı artar gemilerin.

Gemiler hilal biçiminde bir körfeze yığılır. Arkada, bir burnun üstünde Roma yapısı yeni bir şehir uzanır; taş kubbeler, huni biçimli damlar, pembe ve mavi kemerler, sütun başlıklarının helezonlarında, evlerin tepesinde, korniş köşelerinde bol bol tunç kakmalar. Şehrin üst yanında bir servi ormanı. Denizin rengi daha yeşil, hava daha soğuk. Ufuktaki dağlarda kar var.

Antonius yolunu ararken bir adam gelir yanına: "Gelin! Sizi bekliyorlar" der.

Bir meydandan geçer, bir avluya gelir, bir kapıdan eğilerek girer; sarayın cephesi önüne varır; balmumundan bir kabartma İmparator Konstantin'i bir ejderha öldürürken göstermektedir. Kırmızı mermerden ufacık bir havuzun ortasındaki helezonlu bir altın kabın içi fıstık doludur. Yol gösteren adam fıstık alabileceğini söyler, alır Antonius da.

Sonra iç içe bir sürü odalar, sofalardan geçerler.

Boydan boya mozaikli duvarlarda komutanlar avuçlarının içinde aldıkları şehirleri İmparator'a sunmaktadırlar. Her bir yanda bazalt sütunlar, gümüş filigranlı kafesler, fildişi iskemleler, incilerle örülmüş halılar… Işık kubbelerden düşer ve Antonius yürüdükçe yürür. Ilık buğular dolanır havada. Arada bir hafif terlik şıpırtıları duyar Antonius. Kapı önlerine kuklalar gibi dikilmiş bekçiler yaldızlı birer değnek tutarlar omuzlarında.

Sonunda, dibine yasemin perdeler gerilmiş bir salonda bulur Antonius kendini. Perdeler açılır iki yana ve İmparator görülür, bir tahta oturmuş, morlar giymiş, ayağında siyah şeritli kırmızı mesler.

Ortadan ikiye ayrılmış uzun saçlarının üstünde inci kakmalı bir taç vardır. Gözkapakları düşükçedir İmparator'un; burnu düz, yüzünde bir ağırlık ve sinsilik vardır. Başı üstüne gerilmiş tüllerin dört köşesine dört altın güvercin konmuştur; tahtın ayaklarında da mine kaplı iki aslan yatar. Güvercinler ötmeye, aslanlar kükremeye başlar; İmparator'un gözleri fıldır fıldır döner; Antonius yürür ona doğru ve birden selamsız sabahsız, başlarlar biribirine olan bitenleri anlatmaya. Antakya'da, Ephesos'ta, İskenderiye'de tapınaklar yağmalanmış, tanrı heykellerinden saksılar, çömlekler yapılmıştır. İmparator bir hayli güler bunlara. Antonius, katilleri, kocalarını aldatan kadınları koruyan Novatçıları[27] hoş gördüğünden ötürü sitemlerini söylüyor İmparator'a. Ama kızıyor İmparator: Novat'ın da, Arius'un da, Melekos'un[28] da yoluna girenler canını sıkmaktadır. Ama piskoposluk kurumunu beğenmektedir; çünkü piskoposlara bağlı Hıristiyanlar dört beş kişinin buyruğunda oldukları için, o dört beş kişiyi kazanmakla topu birden kazanılmaktadır Hıristiyanların. Onun için yığınla para vermiştir onlara. Ama İznik kurultayındaki papazları hiç sevmez. "Haydi gidip görelim şunları!" der, Antonius da gider ardından.

Bir adım atmalarıyla bir set üstüne gelmeleri bir olur.

Bu set insan dolu bir hipodroma yukarıdan bakan bir yerdedir. Hipodromun üst revakları altında oturacak yer bulamamış halk dolaşmaktadır. Yarış alanının ortasındaki dar bir set üstünde uzunlamasına küçük bir Hermes tapınağı, Konstantin'in heykeli, birbirine sarılı üç tunç yılan vardır; bir uçta ağaçtan yapma iri yumurtalar, öbür uçta kuyrukları havaya kalkmış yedi yunus balığı.

İmparator köşkünün arkasında Saray adamları önem sırasıyla bir kilisenin birinci katına kadar dizilidir. Kilisenin pencereleri kadın doludur. Tribünün sağında maviyi tutanlar, solunda yeşili tutanlar vardır. Aşağıda, arena hizasında, Korintiyen kemerli loca girişleri.

Yarışlar başlamak üzeredir. Atlar sıralanır. Kulakları arasına dikilmiş sorguçlar birer ağaç gibi sallanır rüzgârda. Şahlandıkça, deniz kabuğu biçimindeki arabalar sarsılır. Araba sürücüleri renk renk bir çeşit zırh giymişlerdir. Bileklerde daralıp kollarda genişler giysileri. Bacakları çıplak, saçları, sakalları dipten tıraşlıdır. Hun atlıları gibi.

Antonius'u, her şeyden önce, ses sağanakları sersemleştirir. Yukarıdan aşağı bütün gördüğü boyalı suratlar, alaca bulaca elbiseler, altın, gümüş türlü kuyumcu işleridir; bir de arenanın bembeyaz, ayna gibi parlayan kumu.

İmparator konuşur onunla. Önemli şeyler söyler, sırlarını döker, oğlu Krispus'u[29] öldürttüğünü açığa vurur, sağlığı üstüne akıl danıştığı bile olur Antonius'tan.

Derken Antonius locaların dibinde köleler görür. İznik'te toplanan Kilise büyükleridir bunlar; paçavralar içinde, iğrenç bir haldedirler. Din şehidi Pafnus bir atın yelesini fırçalar, Theophilos bacağını yıkar bir başka atın, Yohanna tırnak cilası yapar atlara, Aleksandros bir sepet almış, at pislikleri toplar.

Antonius geçer aralarından. Dizilir önüne hepsi, yalvarırlar aracılık etmesi için; ellerini öperler. Bütün halk yuhalar onları; Antonius sonsuz bir sevinç duyar onların küçük düştüğünü görmekle. Şimdi o, Saray'ın büyüklerinden biridir; İmparatorun sırdaşı, başbakanıdır. Konstantin tacını onun başına koyar. Antonius bu şerefi olağan sayıp çıkarmaz tacı başından.

Az sonra, altın şamdanların yer yer aydınlattığı bir salonun karanlık bir yanında bulur kendini Antonius.

Yarısı karanlıklarda kaybolacak kadar yüksek sütunlar sıra sıra uzarlar ufka doğru, ve sütunların görülmez olduğu yerde, ışıklı bir sis içinde merdivenler görünür üst üste, revaklar sıra sıra, büyük anıtlar, kuleler, ve dipte, geceden daha karanlık sedir çamları altında dizi dizi saraylar, belli belirsiz.

Başlarına menekşe çelenkleri takmış şölen davetlileri alçacık yataklara dirseklerini dayamışlar. İki sıra boyunca eğilen testilerden şaraplar akar, ve en dipte, tek başına, kızıl yakutlarla donanmış külahıyla yiyor, içiyor Nabukodonosor.

Sağında solunda iki sıra sivri külahlı rahip buhurdanlar sallayıp durmaktalar. Alt yanında, yerde, elleri ayakları kesilmiş tutsak kralar; kemik atıyor onlara Antonius kemirsinler diye. Daha aşağıda kendi dindaşları duruyor; gözleri sargılı: Kör edilmiş hepsi çünkü.

Yeraltı zindanları dibinden sürekli iniltiler geliyor. Su basıncıyla işleyen bir erganunun ağır, tatlı sesleri ilahi korolarına karışıyor; ve hissediyor ki insan bu salonun çevresinde ölçüsüzce büyük bir şehir, dalgaları duvarları döven bir insan denizi vardır.

Köleler yemek getiriyor koşuşarak; kadınlar dolaşıyor içki dağıtarak; sepetler gıcırdıyor ekmeklerin ağırlığından ve delik tulumlar yüklü bir deve bir o yana bir bu yana giderek çiçek suları döküyor yere mermerleri serinletmek için.

Vahşi hayvan besleyiciler aslanlar getiriyor ortaya. Saçları fileler içinde rakkaseler eller üstünde dönüyor, burunlarından ateş çıkarıyor, zenci hokkabazlar türlü oyunlar yapıyor; çocuklar birbirine kar topları atıyor, pırıl pırıl gümüşler üstüne düşüp dağılıyor kar topları. Öyle korkunç bir gürültü var ki fırtına kopmuş sanır insan; o kadar et bolluğu ve insan soluğu var ki şölenin üstünde bir sis dalgalanıyor sanki. Zaman zaman rüzgârın büyük meşalelerden kopardığı bir kıvılcım kayan bir yıldız gibi çizip geçiyor karanlıkları.

Kral yüzüne serpilen güzel kokulu suları koluyla siler. Kutsal çanaklar içinde yer yemeğini ve kırar sonra hepsini. Donanmalarını, ordularını, halklarını saymaktadır içinden. Biraz sonra aklına esip sarayını şölendekilerle birlikte yakabilir. Babil kulesini yeniden yaptırmak ve Tanrı'yı tahtından indirmek niyetindedir.

Antonius bütün bu düşünceleri alnından okur uzaktan. İşler içine bu düşünceler ve Nabukodonosor olur kendisi.

Doyasıya taşkınlık etmiş, doyasıya kan dökmüştür artık; aşağılığın en dibindeki çamura batmak ister canı. Zaten insanları korkutan şeyin alçaltılması ruhlarını aşağılaştırır onların, bu da bir çeşit aptallaştırmadır onları. Azgın bir hayvandan daha aşağılık bir şey olmadığı için Antonius sofranın üstünde dört ayaklı yapar kendini ve bir boğa gibi böğürür.

Elinde bir acı duyar; bir taşa çarpıp yaralanmıştır eli. Yeniden kulübesi önünde bulur kendini.

Kayaların ortası bomboştur yine. Yıldızlar pırıl pırıldır; sessizlik içindedir her şey.

Bir kez daha kaptırdım kendimi! Neden oluyor bunlar? Hayvanlığımın kabarmasından, neden olacak! Ah! alçak herif seni!

Kulübesine koşar; uçları demir çengelli kayışlar alır bir tomar; beline kadar soyunur ve başını göklere kaldırarak:

Çilemi kabul et, Tanrım! Güçsüzlüğüme bakıp hor görme! Keskinleştir! uzun sürdür, aşırılığa götür çilemi! Geldi vakti! İş başına!

Var gücüyle bir çengel vurur kendine.

Ay!.. Hayır! Hayır! Acımak yok kendine!

Başlar yeniden çengelleri vurmaya.

Oh! oh! oh olsun! Her vuruşta yarılıyor etim, doğranıyor oram buram! Yanıyorum acıdan dağlanmış gibi!

Eh! Korkunç değil o kadar da. Alışıyor insan. Hem artık öyle geliyor ki bana…

Antonius duraklar.

Hadi ordan, yüreksiz! Al sana! Ha şöyle! Ha şöyle! Kollarına, sırtına, göğsüne, karnına, her yanına! Şaklayın kayışlar, ısırın beni, koparın etlerimi: Fışkırıp gidebilse kanım yıldızlara kadar, kırılsa kemiklerim çatır çutur; sinirlerim çıksa dışarı! Gelsin kerpetenler, mengeneler, erimiş kurşunlar! Daha nice işkenceler çekti din şehitleri! Değil mi, Ammonaria?

Şeytanın boynuzlarının gölgesi görünür yine.

Senin yanındaki sütuna bağlanmış olabilirdim ben de; karşı karşıya, göz göze gelebilirdik; iniltilerle karşılık verebilirdim çığlıklarına; acılarımız karışırdı birbirine; kaynaşırdı canlarımız!

Kırbaçlar kendini öfkeyle.

Al sana! Al! Al bir daha!.. Ama bir gıdıklanmadır alıyor beni! Ne işkence! Ne de tatlı ama! Öpüşlere boğuluyorum sanki! Beynim eriyor! Ölüyorum!

O anda üç atlı görür karşısında, yabaneşeklerine binmiş; yeşil urbalar giymiş, ellerinde birer zambak ve yüzleri birbirinin tıpatıp eşi.

Antonius arkaya döner; üç başka atlı görür, ötekilerin benzeri, aynı yabaneşekleri üstünde, aynı duruşta.

Geriler. Yabaneşekleri hep birden bir adım atarlar ve burunlarını sürterler ona, elbisesini ısırmaya çalışarak. Bağrışan sesler gelir: “Bu yana! Bu yana! Burda!” Dağın yarıkları arasından bayraklar, kırmızı ipek yularlı deve başları, sandıklar yüklü katırlar, saksağana benzer atlara binmiş sarı çarşaflı kadınlar çıkar.

Hayvanlar soluk soluğa yere yatar, köleler denklere saldırır; renk renk halılar açılır; pırıl pırıl şeyler serilir yere.

Altın yaldızlı şeritler kuşanmış bir beyaz deve gelir bir koşu, alnına takılı devekuşu tüylerini sallayarak.

Sırtında, mavi yünden yastıklar arasında bağdaş kurmuş, gözkapakları yarı kapalı, başı ileri geri gidip gelen bir kadın vardır, şahane giyimli, çevresine ışıklar saçan bir kadın. Kalabalık yerlere kapanır, fil diz çöker ve Saba Melikesi filin omzundan aşağı, halılar üstüne kayar ve Antonius’a doğru yürür.

Altın yaldızlı diba urbası, sıra sıra inci, siyah kehribar, gök yakut dizileriyle belini sıkı sıkı sarar; renk renk kuşağına on iki burcun yıldızları işlenmiştir. Çok yüksek iki nalın vardır ayaklarında: biri siyah, gümüş yıldızlar serpili, bir hilalle birlikte; öteki beyaz ve altın benekli, ortasında bir güneşle.

Urbasının zümrütler ve kuştüyleriyle süslenmiş geniş kolları arasından dirsek aşağısı görünür çıplak ve dolgun. Bileğinde abanoz bir bilezik. Yüzük dolu elleri öyle sivri tırnaklarla biter ki parmaklarının ucu birer iğne gibidir.

Yassı bir altın zincir çenesinin altından geçip yanaklarından yukarı çıkar, mavi pudralar serpili saçlarını halka halka sarar, sonra omuzlarını okşayarak iner aşağılara ve elmas bir akrebe bağlanır göğsünde, memeleri arasına dilini uzatan bir akrebe. İki iri inci sarkar kulaklarından. Siyah sürmelidir gözkapaklarının kıyıları. Sol elmacık kemiğinin üstünde bir ben vardır koyu sarı. Ağzını açarak nefes alır, korse sıkıyormuş gibi belini.

Yürürken, fildişi saplı bir şemsiye tutar elinde, kızıl çıngıraklı. Kıvırcık saçlı on iki zenci çocuğu taşır urbasının uzun eteğini. Bir maymun vardır en ucunda, arada eteği yerden kaldıran.

Der ki Saba Melikesi:

Ah! Güzel keşiş! Güzel keşiş! Yüreğim durdu duracak!

Sabırsızlıkla taban tepmekten nasır bağladı topuklarım, tırnaklarımın biri kırıldı! Çobanlar yolladım dağlara; elleri gözleri üstünde bakadurdular; avcılar ormanlarda bağırdılar adını. Yollar boyunca casuslarım sordular her geçene: “Gördünüz mü onu?” diye.

Geceleri ağladım, yüzüm duvara karşı. Gözyaşlarım iki küçük delik açtı mozaikler içinde, kayalar içinde biriken deniz suları gibi. Seviyorum çünkü ben seni! Evet! Hem de nasıl!

Sakalını tutar.

Gülsene, güzel keşiş! Gülsene! Ben çok güler yüzlüyüm, göreceksin! Rubap çalarım, oynarım arılar gibi! Birçok da masallar bilirim anlatacak; hepsi birbirinden eğlenceli!

Aklın almak ne uzun yollar aştığımızı! Baksana, öldü yorgunluktan elçilerimizin yabaneşekleri!

Yabaneşekleri hareketsiz yatakalmışlardır yere.

Üç koca aydır koştular aynı hızla, dişleri arasında bir çakıl taşı, rüzgârı kesmek için, kuyrukları hep havada, bacakları hep gergin, hep dörtnala! Böylesini kimse bulamaz artık! Bu eşekler anamın babasından kalmıştı bana, İmparator Saharil’den,[30] Kastan oğlu, İarrap oğlu, İakşap oğlundan! Ah! Sağ olsalardı şimdi! Bir sedye üstüne yatırıp eve götürürdük onları! Ama… ne oluyor? Neden düşüncelisin böyle?

Melike gözden geçirir Antonius’u.

Ah! Kocam olduğun zaman öyle giydireceğim ki seni, öyle kokular süreceğim ki sana, öyle yolacağım ki kıllarını!

Antonius bir kazık gibi hareketsiz, ölülerinkinden daha sarı bir yüzle durakalır karşısında.

Üzüntülü görünüyorsun; kulübenden ayrılmak mı üzüyor seni? Ben her şeyi bıraktım senin için;

Kral Süleyman'ı bile, o kadar aklı, yirmi bin savaş arabası ve güzel bir sakalı varken! Sana düğün hediyeleri getirdim. Al beğendiklerini!

Saba Melikesi sıra sıra köleleri ve sandıkları arasında yürür.

Al sana Genezarat kokuları; Gardefan burnu buhurları; Ladahonlar, Kinamonlar, Silfiumlar,[31] salçalar yapmak için! Asur işlemeleri var bu sandıklar içinde; Ganj nehrinden gelme fildişleri, Eliza pudraları, tulum tulum yıllanmış şaraplar… Bak şu gerdanlıklara, iğnelere, şeritlere, Baasa'dan[32] gelme altın tozlarına, Tartessus[33] taşlarına, Pandio'dan[34] gelme mavi ağaçlara, İssedonia'nın[35] beyaz kürklerine, Palezimondo[36] adasının kızıl yakutlarına; yeraltında yaşayan Taşas[37] kıllarından yapılma diş karıştıracaklarına! Şu yastıklar Emat'tan[38] gelme, şu püsküllerse Palmira'dan! Şu Babil halısı üstünde, bilir misin… Ama gel, çabuk gel yanıma, gel yanıma!

Antonius'u kolundan çeker... Gitmez Antonius, o yine çeker.

Parmağını dokundurunca kıvılcımlar gibi çıtırdayan şu ince dokuma Baktrian[39] bezirgânlarının getirdiği dillere destan kumaştır. Kırk üç tercüman kullanır bu bezirgânlar seferlerinde. Bu kumaştan kaftanlar yapacağım sana, evde giymen için.

İtin sürgülerini firavunincirinden çekmecemin, filimin heybesindeki fildişi kutumu da getirin bana!

Bir sandıktan tüllere sarılmış yuvarlak bir şey, altın, gümüş oymalarla dolu bir de kutu getirirler.

Can-bin-Can'ın[40] kalkanını ister misin? Ehramları kuranın kalkanını? Bak, bu işte o! Üst üste yedi ejderha derisinden yapılmış, deriler baba katili safrasıyla tabaklanmış, elmas vidalarla da sıkıştırılmışlar birbirine. Bir yanında silahların bulunmasından bu yana yapılmış savaşların resimleri var, öbür yanında dünyanın sonuna kadar yapılacak savaşların! Bu kalkanın üstüne düşen yıldırım, mantardan bir top gibi geriye teper! Koluna geçiririm bunu, avda kullanırsın.

Ama şu küçük kutumun içinde neler var, bir bilsen! Çevir bak. Aç açabilirsen! Kimseler açamaz onu! Öp beni, söylerim sırrını sana!

Ermiş Antonius'un iki yanağını tutar; Antonius iter kollarıyla onu.

Süleyman Peygamber'in aklı başından gittiği bir geceydi. Sonunda bir anlaşmaya vardık onunla. Kalktı ayağa ve sinsi adımlarla…

Melike döner olduğu yerde.

Ah! Ah! Güzel keşişim benim! Söylemem! Söylemem!

Melike başı üstünde duran güneşliği sallar, çıngırak sesleri gelir dört bir yanından.

Daha nelerim var, bilsen! Dehlizler boyunca öyle hazinelerim var ki yolunu yitirir insan içlerinde! Kamış kafesli yaz köşklerim, siyah mermerden kış saraylarım var! Denizler kadar büyük göller ortasında gümüş paralar gibi yusyuvarlak adalarım var; sedef kaplı üstleri; ılık dalgalar yuvarlandıkça kumlar üstünde çalgı sesleri gelir adalarımın kıyılarından! Aşçı kölelerim yiyeceğim

kuşları benim kafeslerimden, balıkları benim balık havuzlarımdan alırlar! Oturdukları yerden hiç kalkmadan benim resmimi sert taşlar üstüne çizen oymacılarım, heykellerimi yapmak için soluk soluğa çalışan dökümcülerim, bitki özlerini sirkelerle karıştırıp çalkalayan kokucularım var benim. Terzilerim var kuşakları kesip biçen; kuyumcularım, mücevherleri işleyen; saçlarıma biçim arayan usta kadınlarım, tahtalarımın üstüne kaynar reçineler döküp yelpazelerle serinleten titiz boyacılarım! Cariyelerimle bir harem, hadımağalarımla bir ordu kurulabilir. Kaldı ki ordularım, halklarım var benim! Kapılarım önünde bir alay cüce bekçilik eder, sırtlarında fildişi borularla!

Antonius içini çeker.

Arabaya koşulan ceylanlarım, dördü bir hizada yürüyen fillerim, çifte çifte develerim var yüzlerce. Kısraklarımın öyle uzundur ki yeleleri, ayakları içine girer dörtnala koşarlarken; öyle geniş boynuzlu sürülerim de vardır ki ormanları keserler otlağa çıktıkları zaman. Zürafalar dolaşır bahçelerimde; başlarını damın kıyısına uzatırlar, yemekten sonra hava almaya çıktığım zaman.

Otururum bir deniz kabuğunun içine, yunus balıkları çeker götürür beni; mağaralarda dolaşırım; sarkıtlardan damlayan suların sesini dinlerim. Elmaslar ülkesine giderim; ordaki büyücü dostlarım: “Beğen beğendiğini al” derler bana; sonra çıkarım yeryüzüne, dönerim evime.

Keskin bir ıslık çalar; kocaman bir kuş iner gökten; gelir, saçlarının tepesine konar ve mavi pudralar saçar havaya.

Kuşun tüyleri turuncu ve pul pul madenden gibidir. Gümüş ibikli ufacık başı insan yüzünü andırır. Dört kanadı, akbaba pençeleri, bir de tavus kuyruğu vardır, açılmış arkasında yelpaze gibi.

Kraliçenin güneşliğini yakalar gagasıyla, sendeler biraz dengesini buluncaya dek, sonra kımıldamaz olur.

Eksik olma, güzel Zümrüdüanka! Sen buldurdun bana sevgilimin saklandığı yeri! Sağ ol! Çok yaşa! Sevgili habercisi gönlümün!

Arzu gibi uçar o! Dünyayı dolaşır bir günde. Akşam olunca döner; konar yatağımın ayakucuna; gördüklerini anlatır bana: altında bırakıp geçtiği denizleri, balıkları, gemileriyle; göklerden seyrettiği bomboş büyük çölleri; bütün ekinleri, tarlalarda iki büklüm; bırakılmış şehirlerin duvarlarında biten otları.

İçini çekerek kollarını sıkar.

Ah! Bir istesen! Bir istesen!.. İki deniz arasında, bir berzahın ortasında, burun üstünde bir köşküm var. Duvarlar cam kaplı, yerler kaplumbağa kabuğu döşeli; göklerin dört bir rüzgârına açık. Yukarısından bakınca seferden dönen donanmalarımı, sırtlarında yükler tepeye çıkan insan sürülerini görürüm. Bulutlardan yumuşak tüyler üstünde uyurduk seninle; meyve kabukları içinde soğuk içkiler içerdik; güneşi zümrütler arasından seyrederdik! Haydi gel!..

Antonius geriler; Melike uzaklaşır ve kızarak:

Nasıl! Zengin, cilveli, sevmesini bilen kadın istemiyorsun demek? Böylesi değil senin aradığın ha?

Şehvetli, şişman, boğuk sesli, kızıl saçlı, taşkın memeli olmalı değil mi? Yılan derileri gibi soğuk bir beden mi isterdin yoksa, ya da büyük kara gözler, esrarlı mağaralardan daha karanlık? Bir de benim gözlerime baksana sen?

Antonius bakar kendini yenemeyerek.

Senin rastladığın bütün kadınlar, köşe başlarında, kırmızı fenerlerinin altında şarkı söyleyeninden tut tahtırevanına uzanıp güller yolan eşraf karısına kadar; aralıklardan görür gibi olduğun bütün biçimler, sevişme isteğinin bütün aklına getirdikleri, hepsini iste benden! Bir tek kadın değil, bir dünyayım ben! Giysilerim bir düşmeyegörsün üstümden, ardı ardına ne sırlara erersin bende!

Antonius'un dişleri birbirine vurur.

Omzuma parmağını bir dokunsan, damarlarında bir ateş dolanır gibi olur. Bedenimin en ufak bir yerini elde etmekle bir ülkeyi fethetmenin sevincinden daha ateşlisini duyarsın! Uzat dudaklarını! Yüreğinde eriyecek bir meyve tadı vardır öpüşlerimin! Ah! Nasıl yitirirsin kendini saçlarımın arasında, göğsümü koklar, her yanıma ayrı bir şaşkınlıkla bakarsın nasıl, yakar seni gözbebeklerim kollarımın arasında, su çevrimlerine kapılmış gibi…

Antonius haç çıkarır.

İstemiyorsun demek beni! Elveda!

Melike ağlayarak uzaklaşır, sonra döner arkasına:

Emin misin istemediğine? Böylesine güzel bir kadını!

Güler Melike, ve arkasındaki maymun eteğini kaldırır.

Pişman olacaksın, güzel keşiş, inim inim inleyeceksin! İçin kararacak! Ama umurumda değil benim! La la la lay! Ha ha ha hay!

Melike gider, yüzü elleri içinde, tek ayağı üstünde seke seke.

Ermiş Antonius'un önünden geçer gider köleler, atlar, develer, filler, halayıklar, yeniden yüklenen katırlar, zenci çocukları, maymunlar, yeşil atlılar, zambakları kırılmış olarak ellerinde. Saba Melikesi ağlamaya da, şeytanca gülmeye de benzeyen sinirli bir çeşit hıçkırık sesleri çıkararak uzaklaşır.

III

Saba Melikesi görünmez olunca Antonius kulübesinin eşiğinde bir çocuk görür.

Melike'nin uşaklarından biri olacak, der içinden.

Bir cüce gibi ufacıktır bu çocuk; ama bir ateş ecinnisi gibi de tıknaz, tombalak ve yoksul görünüşlüdür. Görülmedik bir irilikteki kafası ak saçlarla örtülü; perişan bir elbise içinde titreyerek bir tomar papirüs tutuyor elinde.

Önünden bir bulut geçen ayın ışığı vuruyor üstüne.

ANTONİUS

Uzaktan bakar ona ve korkar.

Kimsin sen?

ÇOCUK

Eski çömezin Hilarion.

ANTONİUS

Yalan söylüyorsun; Hilarion Filistin'de yaşıyor uzun yıllardan beri.

HİLARION

Döndüm ordan! Oyum ben!

ANTONİUS

Yaklaşıp yüzüne bakar.

Ama onun yüzü gün ışığı gibi pırıl pırıl, tertemiz, sevinçliydi; bu yüzse kapkaranlık ve yaşlı.

HİLARİON

Uzun çileler yıprattı beni!

ANTONİUS

Ses de bir başka türlü; insanın içini donduran bir boğukluğu var.

HİLARİON

Acı şeylerle besliyorum kendimi de ondan.

ANTONİUS

Ya bu ak saçlar?

HİLARİON

Öyle dertli günler yaşadım ki!

ANTONİUS

Kendi kendine

Olacak şey mi bu?

HİLARİON

Sandığın kadar uzaklarda değildim. Ermiş Paulus[41] bu yılın şubat ayında görmeye geldi beni. Tam yirmi gün önce de göçebeler ekmek getirdiler sana. Dünden önceki gün de bir tayfadan sana üç biz yollamasını istemişsin.

ANTONİUS

Her şeyi biliyor!

HİLARİON

Hem ben senden hiç ayrılmadım, bilesin. Ama beni görmeden geçirdiğin uzun dönemlerin oluyor senin.

ANTONİUS

Nasıl olur? Kafamın bir hayli bulandığı oluyor gerçi. Bu gece hele…

HİLARİON

Yedi Büyük Günah geldi, tümü birden. Ama aşağılık tuzakları tuz buz oluyor senin gibi bir ermişin önünde!

ANTONİUS

Ah! Değil öyle!.. Değil! Her dakika yitiriyorum kendimi! Neden yürekleri yılmak bilmez, kafaları sapasağlam kalanlardan değilim, yüce Athanasius gibi, örneğin…

HİLARİON

Yedi piskoposun onu yüceltmeleri yasalara uygun değildi.

ANTONİUS

Olmasın! O eğer yüceliğe kendi içinde ermiş...

HİLARİON

Hadi canım sen de! Mağrur bir adam, katı yürekli, hep entrikalar peşinde… Para kaçırdı diye sürdüler onu sonunda.

ANTONİUS

İftira!

HİLARİON

Eustathes’i[42] baştan çıkarmak istediğini de inkâr edemezsin ya?

ANTONİUS

Öyle diyorlar, doğru.

HİLARİON

Öç almak için Arsena’nın[43] evini yaktı!

ANTONİUS

Yazıklar olsun ki öyle!

HİLARİON

İznik kurultayında, İsa’dan söz ederken, “Tanrı’nın adamı” dedi.

ANTONİUS

Yoo! Tanrı’ya küfretmek olur bu!

HİLARİON

Öylesine dar kafalı ki, hem de Tanrı’nın Söz’le ilişkisini anlamadığını söylüyor açıkça.

ANTONİUS

Hoşlanıp gülümseyerek:

Doğrusu, pek o kadar… parlak değildir zekâsı.

HİLARİON

Onun yerine seni getirselerdi din kardeşlerin için de, senin için de büyük bir mutluluk olurdu bu. Senin böyle herkesten uzakta yaşaman kötü bir şey.

ANTONİUS

Tam tersine! İnsan aslında ruh olduğu için ölümlü şeylerden elini eteğini çekmeli! Her eylem alçaltır insanı. Yeryüzüyle ilintim olmasın isterdim, ayaklarımın ucuyla bile!

HİLARİON

İkiyüzlünün birisin sen; yalnızlığa gömülüşün özlediklerini daha taşkınlıkla tadabilmek için! Kendini etlerden, şaraptan, hamamlardan, kölelerden, şanlar şereflerden yoksun bırakıyorsun; ama hayal gücünle öyle şölenler, öyle güzel kokular, çıplak kadınlar, seni alkışlayan kalabalıklar sunuyorsun ki kendine! Kadınsız yaşıyorsun, ama herkesten daha ince, daha sinsice bir düşkünlüğün var kadınlara, dünyayı hor görmen de ona karşı beslediğin kinin güçsüzlüğünden! Senin gibilerin asık yüzlü olmaları bundan geliyor, ya da inançsızlıklarından belki. Gerçeği benimsemek sevinç verir insana. İsa dertli miydi? Dostlar alırdı çevresini gittiği yerde; zeytin ağacının gölgesinde dinlenir, madrabazın da evine girer, şarap üstüne şarap içer, günah işlemiş kadınları bağışlar, bütün dertlere deva getirirdi. Oysa senin, kendi yoksulluğundan başka hiçbir şeye acıdığın yok. Bir vicdan azabı, hırçın bir azgınlık içinde kıvranır gibisin; o kadar ki bir köpeğin okşayışına, bir çocuğun gülümsemesine tekmeyle karşılık verecek duruma gelmişsin.

ANTONİUS

Hıçkırarak ağlamaya başlar:

Yeter! Yeter! Fazla sarsıyorsun yüreğimi!

HİLARİON

Silkele, at paçavralarının bitlerini! Kalk çamurun içinden! Senin Tanrın kurbanlık isteyen bir Molok değil!

ANTONİUS

Evet ama, acı çekenler üstüne yağar Tanrı’nın rahmeti! Gökten melekler iner din şehitlerinin kanıyla bezenmek için.

HİLARİON

Montanistleri[44] beğen öyleyse! Hepsinden çok çeken onlar.

ANTONİUS

Ama mezhebin doğruluğudur şehidi şehit yapan.

HİLARİON

Doğruluğunu nasıl kanıtlayabilir, yanlışlığını da kendisi ortaya koyduğuna göre?

ANTONİUS

Sen susar mısın zehirli yılan!

HİLARİON

Pek zor bir şey de değildir belki. Dostların coşturmaları, halkı hiçe saymanın verdiği keyif, yemine bağlılık, bir çeşit baş dönmesi, bin bir türlü nedenler yardım eder şehitlere.

Antonius Hilarion'dan uzaklaşır; Hilarion ardından gider.

Hem böylesi ölümler büyük kargaşalıklar doğurur.
Dionysius, Kyprianus ve Gregorius[45] girmediler bu yola. İskenderiyeli Petrus[46] kötüledi bu yolu Elvira[47] kurultayında…

ANTONİUS

Kulaklarını kapayarak:

Dinlemiyorum artık!

HİLARİON

Sesini yükselterek:

İşte, düşüyorsun yine senin her zamanki günahının kuyusuna, tembelliğe. Bilgisizlik kendini büyük görmenin köpüğüdür. "Ben inanacağıma inanmışım, ne diye tartışayım?" der birçokları ve küçümser bilginleri, filozofları, geleneği, giderek bilmedikleri Yasa'nın dediklerini bile. Sen bilgeliği avcunda tuttuğunu mu sanıyorsun?

ANTONİUS

Sesini duyuyorum yine de! Sözleri gürül gürül dolduruyor kafamı.

HİLARİON

Tanrı'yı anlama çabaları, senin O'nu yumuşatmak için başvurduğun nefis körletmelerinden üstündür. Yalnız Doğru'ya susamışlığımızdır bize değer kazandıran. Din tek başına her şeyi açıklamaz; ve senin hor gördüğün sorunların çözümü dine daha sarsılmaz, daha yüce bir nitelik kazandırabilir. İşte bundan ötürü, Tanrı'nın seni sevmesi için, din kardeşlerinle ilişki kuracaksın;yoksa boş bir laf olur dindaşların toplantısı demek olan kilise– ve bütün akıl verenleri dinleyeceksin, hiçbir şeyi, hiç kimseyi küçük görmeden. Büyücü Balaam,[48] ozan Aiskhylos ve Kymeli bilici kadın Mesih'i müjdelemişlerdi. İskenderiyeli Dionysius bütün kitapları okuma

buyruğunu aldı Gök'ten. Ermiş Clementius[49] Yunan kültürüyle beslenmemizi ister. Hermas [50] sevdiği bir kadını bulma sanrısıyla Hıristiyan oldu.

ANTONİUS

Ne de yüksekten konuşuyor! Gittikçe boyu da büyüyor gibi…

Gerçekten Hilarion'un boyu yavaş yavaş büyümektedir. Antonius gözlerini kapar görmemek için onu artık.

HİLARİON

Üzme kendini, ermiş baba!

Gel oturalım şöyle, şu koca taşın üstüne, eskisi gibi; gün ışımaya başlar başlamaz nasıl selamlardım seni, "Pırıl pırıl sabah yıldızım" diye seslenirdim sana; ve sen hemen başlardın bana ders vermeye. O dersler bitmedi henüz. Ay ışığı da yeterince aydınlatıyor bizi. Haydi, seni dinliyorum.

Kuşağından bir kalem çıkarır, ve bağdaş kurup yere, elinde papirüs, Antonius'a kaldırır başını. Antonius yanı başına oturmuş, alnı yere çevriktir.

Uzunca bir sessizlikten sonra Hilarion alır yine sözü:

Tanrı'nın sözü, mucizelerle perçinlenir içimize, değil mi? İyi, ama Firavun'un büyücüleri de yapıyordu bunları; daha başka yutturmacılar da yapabilir; aldanır insan. Nedir bir mucize? Bize Doğa ötesi gibi gelen bir olay. Ama bilir miyiz nerden geliyor bütün gücü bu mucizenin? Bir de şu var: Her gün bir şeyi görüp de şaşmıyorsak, onu anlıyoruz demek midir bu?

ANTONİUS

Bunların önemi yok! İnanacak olduğun Kitap'tır.

HİLARİON

Ermiş Paulus, Origenes,[51] daha birçokları Kitap dediğini harfi harfine almıyorlar; ama, Kitap birtakım gizli dersler dolu masalımsı benzetler haline getirilince de küçük bir azınlığın malı oluyor ve açıklığı yok oluyor ortadan doğruluğun. Ne yapmalı?

ANTONİUS

Kilise ne diyorsa onu yapmalı.

HİLARİON

Demek boşuna yazılmış Kutsal Kitap?

ANTONİUS

Hiç de değil! Gerçi, Eski Kutsal Kitap'ta, evet, var doğrusu… anlaşılmaz yerler… Ama Yeni Kitap, İncil, pırıl pırıldır.

HİLARİON

Evet, ama Matta'nın İncili'nde müjdeci Melek Yusuf'a görünür, Luka'nın İncili'ndeyse Meryem'e. İsa'ya bir kadının kutsal yağlar sürmesi birinci İncil'de peygamberliğinin ilk günlerinde, öteki üç İncil'de ise ölümünden birkaç gün sonra olur. Haça gerildiği zaman İsa'ya verilen içki, Matta'nın İncili'nde safrayla karışık sirkedir; Markos'un İncili'ndeyse mersin özüyle karışık şaraptır. Luka'ya, Matta'ya göre havariler, değil para ve çanta almak yanlarına, ayaklarına çarık, ellerine değnek bile almayacaklar. Markos'ta ise, tam tersine, İsa, ayaklarındaki çarıklardan, ellerindeki değnekten başka hiçbir şey götürmemelerini ister havarilerin.

ANTONİUS

Afallayarak:

Öyle gerçekten… gerçekten…

HİLARİON

Göğsünden kan fışkırınca İsa başını döndürüp, "Kim vurdu bana?" diye sormuş. Kimin vurduğunu bilmiyordu demek? İsa'nın her şeyi bilme gücü yoktu demektir bu.

Mezarı bekçiler gözetliyorsa kadınlar mezar taşını kaldırmak için yardımcı aramaya kalkmazlardı. Öyleyse ya bekçiler yoktu orda ya da o mübarek kadınlar. Emmaüs'te çömezleriyle yemek yiyor ve yaralarını elletiyor onlara. Bir insan bedenidir bu, maddesel, elle tutulur bir nesne, yine sur duvarları içinden geçiyor. Olacak şey mi bu?

ANTONİUS

Çok zaman ister sana karşılık vermek için.

HİLARİON

Tanrı oğlu olduğu halde Kutsal Ruh'u ne diye aldı? Vaftiz edilmeye ne ihtiyacı vardı, Tanrı Sözü'nün ta kendisi ise? Şeytan nasıl ayartmaya kalkabilirdi onu, Tanrı'yı?

Bütün bunları düşündüğün olmadı mı hiç?

ANTONİUS

Oldu!.. çok oldu! Bu düşünceler, uyuşmuş ya da azgın, içimdeler hep. Ezerim onları, yeniden büyürler, boğacak olurlar beni; lanetlenmiş sanırım kendimi zaman zaman.

HİLARİON

Öyleyse, ne diye kölelik edersin Tanrı'ya?

ANTONİUS

O'na tapma isteğim azalmıyor ki hiç!

Uzun bir sessizlikten sonra:

HİLARİON

Peki ama, dogma dışında, her türlü araştırma özgürlüğü verilmiş bize. Meleklerin önem sırasını, sayıların gücünü, tohumların, biçimden biçime girmelerinin nedenini bilme isteğin var mı?

ANTONİUS

Evet! Evet! Düşüncem çırpınıyor zindanından çıkmak için. Bütün gücümü toplasam bunu başarabilirim gibi de geliyor bana. Hatta bazen bir şimşek süresi içinde havada buluyorum kendini, sonra düşüyorum yine!

HİLARİON

Ermek istediğin sır bilgelerin kafasında saklı. Uzak bir ülkede yaşar o bilgeler; ulu ağaçların gölgesinde otururlar; beyazlar giyerler ve hiç kımıldamazlar, tanrılar gibi. Sıcak bir hava besler onları. Çevrelerinde parslar yürür çimenler üstünde. Kaynakların şırıltısı, tek boynuzlu atların kişnemeleri karışır seslerine. Dinlersin onları; ve Bilinmez'in peçesi kalkar yüzünden!

ANTONİUS

İçini çekerek:

Uzun yol, yaşlıyım da!

HİLARİON

Üzülme! Üzülme! Bilgin kişiler az değil o kadar. Yanı başında bile var! Şuracıkta! Girelim.

IV

Ve Antonius, içi alabildiğine geniş bir bazilika görür önünde.

Işık dipten süzülür, görülmedik bir ışık, renk renk bir güneş gibi. Bu ışık, orta boşluğu dolduran ve alt yanlara doğru sütunlar arasına yayılan kalabalıkların sayısız başlarını aydınlatır. Alt yanlarda, tahta bölmeler, mihraplar, sedirler, küçük mavi taşlardan zincirler, duvarlara boyalı yıldız kümeleri belli belirsiz görülür.

Halkın ortasında yer yer birikmiş topluluklar var. Kimileri iskemleler üstüne çıkmış, parmakları havada söylev çekiyorlar. Kollarını haç gibi açmış dua edenler, yüzükoyun yere yatanlar, ilahi söyleyenler, şarap içenler de var. Kimileri de İsa'nın son yemeğini anmak için dost yemeğine oturmuşlar bir sofraya. İşkence çekmiş olanlar kollarında, bacaklarındaki sargıları açıp yaralarını gösteriyorlar. İhtiyarlar, değneklerine dayanmış, yolculuklarını anlatıyorlar.

Cermenlerin memleketinden, Trakya'dan, Galya'dan, İskitya'dan, Hindistan'dan gelmişler var, sakallarında karlar, saçları arasında kuş kanatları, giysilerinin püsküllerinde dikenler; kara çarıkları toz içinde, güneşten derileri yanmış. Bütün giyim çeşitleri birbirine karışıyor: Kızıl hırkalar, keten urbalar, işlemeli tören cüppeleri, kıldan yapma asker ceketleri, gemici başlıkları, piskopos taçları. Gözleri şimşekler saçıyor sanki. Kiminde cellat, kiminde hadımağası halleri var.

Hilarion aralarında ilerler. Hepsi selamlar onu. Antonius omuz başına sokulmuş, bakınır sağa sola. Birçok kadınlar ilişir gözüne: Erkek elbisesi giymiştir çoğu, saçları dibinden kazınmıştır. Antonius korkar onlardan.

HİLARİON

Bunlar kocalarına din değiştirtmiş Hıristiyan kadınlar. Zaten kadınlar hep İsa'dan yanadır, puta tapanları bile;
Procula, Pilatus'un karısı, Neron'un gözdesi Poppea gibi. Titreme artık öyle! Yürü!

Durmadan başka insanlar gelir.

Çoğaldıkça çoğalırlar, birken ikileşir her biri, gölgeler gibi hafif görünürler; bir yandan da büyük bir gürültü koparırlar; öfke kükremeleri, sevgi haykırışları, ilahiler, azarlamalar birbirine karışır.

ANTONİUS

Alçak sesle sorar:

Nedir bunları zoru?

HİLARİON

İsa ne demişti: "Size söyleyeceğim birçok şeyler daha olacaktı." İşte o şeyleri biliyor bunlar.

Beş basamaklı altın bir tahta doğru iter onu. Bu tahtta hepsi yağlar sürünmüş, sıska ve çok soluk doksan çömezi ortasında Peygamber Manes oturmaktadır. Ulu bir melek kadar güzel, bir heykel gibi durgundur. Hint kumaşları giymiş, örülü saçları arasında kızıl yakutlar, sol elinde renk renk nakışlı bir koca kitap, sol eli altında bir küre vardır. Nakışlar kaos içinde uyuklayan yaratıkları göstermektedir. Antonius eğilir bakmak için. Sonra:

MANES

Küresini döndürür; sözlerini, tellerinden billurumsu sesler dökülen bir çalgıyla ayarlayarak:

Göksel dünya yukarı uçta, ölümlü dünya aşağı uçtadır. İki melek tutar onu: Biri Splenditenens, öteki altı yüzlü Omophoros.

Göklerin en tepesinde kılı kıpırdamaz tanrılar tanrısı vardır; altında Tanrı'nın Oğlu ve Karanlıkların Sultanı karşı karşıyadırlar.

Karanlıklar kendi ülkesine kadar ilerleyince, Tanrı özünden bir maya çıkardı ve bundan ilk insan türedi. Tanrı beş unsurla çevreledi onu. Ama karanlığın ecinnileri bir parçasını çaldılar, bu parça da ruhtu.

Bir tek ruh vardır, ve yayılmıştır bütün evrene, bir ırmağın suları nasıl kollara bölünürse. Ruhtur rüzgârda içini çeken, kesilen mermerde gıcırdayan, denizin sesinde gürleyen, incir yaprakları koparılınca sütten gözyaşlarıyla ağlayan.

Bu dünyayı bırakan ruhlar yıldızlara doğru göç ederler, birer canlı varlık olan yıldızlara.

ANTONİUS

Gülmekten kendini alamayarak:

Olur şey değil! Ne saçma düşünceler bunlar!

BİR ADAM

Sakalsız ve asık yüzlü:

Ne bakımdan?

Antonius cevap verecekken Hilarion bu adamın yüce bilgin Origenes olduğunu söyler ona.

MANES

Sözlerine devamla:

Önce ayda durur, kirlerinden arınırlar. Sonra güneşe çıkarlar.

ANTONİUS

Hiçbir sakınca… görmüyorum doğrusu… buna inanmakta.

MANES

Her yaratığın amacı içinde kapalı duran göksel ışının kurtarılmasıdır. Bu ışın güzel kokularla, buğularla, pişmiş şarap aromasıyla, düşüncelere benzeyen hafif şeylerle daha kolay çıkar dışarı. Ama yaşamanın eylemleri engel olur çıkmasına. Adam öldüren bir karaca bedeniyle, bir hayvanı öldüren o hayvanın bedeniyle yeniden doğar; bir asma dikersen, dalları arasında bağlı kalırsın. Yiyecekler göksel ışını içlerine çekerler. Onun için, yemeyin! Açlığa katlanın!

HİLARİON

Onlar da perhizden yana, görüyorsun!

MANES

Et yemeklerinde çok, sebzelerde az vardır ondan. Kaldı ki erenler, içlerinin temizliğiyle, bitkilerin o ışıklı yanını ayırt edip bırakırlar, o da çıkar gider ocağına. Canlılar, üretme yüzünden beden içine hapsederler onu. O halde, kadınlara yanaşmamanız gerek!

HİLARİON

Bak nasıl körletiyorlar nefislerini!

MANES

Daha doğrusu, o türlü yanaşın ki döllenmesinler. Canın yere saçılması daha doğrudur ten kafesinde kıvranıp durmasından.

ANTONİUS

Aa! Bu kadarı kepazelik artık!

HİLARİON

Canım, ayıp şeylerin ayıplık derecesine ne diye bakmalı? Kilise evlenmeyi kutsal bir tören yaptı pekâlâ!

SATURNİNUS[52]

Bir Suryalı kılığıyla:

Yaydığı mezhep belalı şeyler yoludur! Tanrı Baba, başkaldıran melekleri cezalandırmak için, dünyayı yaratmalarını buyurdu onlara. İsa şunun için geldi ki, Yahudilerin Tanrısı, o meleklerden biri olan Tanrı…

ANTONİUS

Bir melek mi? Nasıl melek olur Yaradan?

KERDON[53]

Musa'yı öldürmek, peygamberlerini aldatmak istemedi mi? Halkları aldatmadı mı? Yalanı ve putperestliği yaymadı mı?

MARKİON[54]

Elbet gerçek Tanrı değildir Yaradan!

İSKENDERİYELİ ERMİŞ CLEMENTIUS

Maddenin önü sonu yoktur!

BARDESANES[55]

Bir Babil müneccimi kılığıyla:

Maddeyi gezegen Yedi Ruh kurmuştur.

HERNİENLER[56]

Ruhları melekler yapmıştır!

PRISCILLANUS'ÇULAR[57]

Dünyayı yapan Şeytan'dır!

ANTONİUS

Geriye doğru atar kendini:

Korkunç!

HİLARİON

Elini arkasına koyarak:

Çok çabuk tükeniyor sabrın! Yanlış anlıyorsun doktrinlerini. Bak, işte bu beriki de Ermiş Paulus'un dostu,
Theodas'tan[58] almış doktrinini. Dinle onu!

Ve Hilarion'un bir işareti üzerine,

VALENTINUS

Sırmalı kumaştan bir setre giymiş; sesi ıslık gibi çıkar, kellesi sivridir.

Dünya çıldırmış bir Tanrı'nın eseridir.

ANTONİUS

Alçak sesle:

Çıldırmış bir Tanrı'nın eseri!..

Uzun bir susmadan sonra:

Nasıl olur?

VALENTINUS

Varlıkların, Eonların kusursuzu olan Boşluk, Derinlik'in koynunda Düşünce ile birlikte yatıyordu. Onların birleşmesinden Zekâ doğdu, onun eşi de Gerçek oldu.

Zekâ ile Gerçek, Söz'ü ve Hayat'ı ürettiler, onlar da İnsan'ı ve Kilise'yi üretti sekiz Eon eder bunlar!

Parmaklarıyla sayar.

Söz ve Gerçek, yani beş çift Eon daha getirdiler meydana. İnsan ve Kilise de on iki başka Eon üretmişlerdi ki, Kutsallık ve İnanç, Umut ve İnsanseverlik, Yetkinlik ve Bilgelik, Sophia, bunlar arasındadır.

Bu otuz Eon'un tümü Pleroma'yı ya da Tanrı'nın Evrenselliği'ni kurar. Böylece, uzaklaşan bir sesin yankıları, uçan bir rayihanın savruntuları, batan güneşin ışıkları gibi, İlke'den fışkırmış Güçlü Varlıklar gitgide yitirirler güçlerini.

Ama Sophia, Baba'yı tanıma sevdasına kapılarak, Pleroma'nın dışına atar kendini; ve o zaman Söz bir başka çift, Hıristos ve Kutsal Ruh çiftini yaratır ki, o da bütün Eonları birbirine bağlar ve hepsi birden İsa'yı, Pleroma'nın çiçeğini var ederler.

Bu arada, Sophia'nın kaçma çabası boşlukta bir imgesini bırakmıştır, kötü bir maya, Akharamoth'tur[59] bu. Kurtarıcı İsa acır ona, tutkulardan kurtarır onu, ve kurtulan Akharamoth'un gülümsemesinden ışık doğar; gözyaşlarından sular, üzüntüsünden de kara madde meydana gelir.

Akharamoth'tan Demiurgos[60] çıkar, dünyaları, gökleri ve Şeytan'ı yapan. Pleroma'nın çok aşağılarında oturur Demiurgos, görmez bile onu; o kadar ki gerçek Tanrı sanır kendini ve peygamberlerinin ağzından, "Benden başka Tanrı yoktur" der durur. Sonra insanı yapar ve ruhuna maddesiz tohumu atar, kilisedir bu tohum ve Pleroma'daki öbür kilisenin yansıması gibidir.

Akharamoth günün birinde en yüksek katlara ulaşıp Kurtarıcı'ya kavuşacak; dünya içinde saklı ateş bütün maddesel varlığı yok edip kendini de yutacak ve birer temiz ruh haline gelen insanlar

meleklerle evlenecek!

ORİGENES

O zaman İblis yenilmiş olacak ve Tanrı'nın sultanlığı başlayacak!

Antonius bağıracakken kendini tutar; ve o anda,

BASİLİDES

Dirseğinden tutarak onu:

Sonsuz görünümler çıkaran Yüce Varlık Abraksas'tır, bütün erdemleriyle Kurtarıcı Kalakau, [61] ki bu da çizgi-üstü-çizgi doğru-üstü-doğru demektir.

Kalakau'nun gücünü elde etmek için şu alaca akik üstüne çizili akılda kalması güç bazı kelimelere başvurulur.

Ve boynuna asılı bir küçük taş gösterir, üstüne garip çizgiler kazılmış.

O zaman Görünmez'in içinde bulursun kendini; yasaların üstüne çıkarsın, küçümsersin her şeyi, erdemi bile!

Biz Arınmışlar, acı çekmekten kaçmak zorundayız. Kalakau'dan örnek alarak.

ANTONİUS

Ne demek! Ya çarmıh ne oluyor?

ELKASAİCİLER[62]

Sümbül rengi giysiler içinde, karşılık verirler ona:

Babalarımın üzgünlüğü, düşkünlüğü, mahkûmluğu, ezilmişliği silindi gitti, yeni elçinin gelmesiyle!

Düşkün Mesih, insan-İsa yadsınabilir; ama onun kişiliği içinden, Güvercin'in kanadı altında, bir gül gibi açan öteki Mesih'e tapmak gerek.

Evlenmeyi yüceltin! Kutsal Ruh dişidir.

Hilarion yok olmuştur; kalabalığın ittiği Antonius bir başkaları önünde bulur kendini.

KARPOKRASÇILAR[63]

Kadınlarla al şilteler üstüne uzanmışlardır:

Bir Tek'in içine girmeden önce türlü durumlardan, türlü eylemlerden geçeceksin. Karanlıkları

aşmadan önce, şimdiden yap bitir karanlık işleri! Güveyi geline diyecek: “Din kardeşine borçlu olduğun insanlık görevini yerine getir” ve gelin öpecek seni.

NİKOLASÇILAR[64]

Dumanı tüten bir yemeğin çevresinde toplanmışlardır:

Putlara sunulan ettir bu; al ye! Yüreğin temiz oldukça din değiştirmek hakkındır. Tıka basa doyur etini dilediği her şeyle. Boğmaya çalış onu bütün ölçüleri kaçırarak sofrada!
Prunikos,[65] Gök’ün anası, iğrenç cümbüşlerin çamuruna atmadı mı kendini mandalar gibi!

MARKOSÇULAR[66]

Altın halkalar ve kokulu yağlar içinde:

Bizden ol Kutsal Ruh’la birleşmek için! Bizden ol ölümsüzlüğü içmek için!

Bunlardan biri Antonius’a bir halının arkasında, eşek başlı bir insan bedeni gösterir. Şeytan’ın babası Saboth’un heykelidir bu. Nefretini göstermek için tükürür üstüne.

Bir başkası çiçekler serpili bir yer yatağının perdesini açıp şöyle der:

Kutsal gerdek töreni başlıyor!

Bir üçüncü, camdan bir kâse tutar elinde; okur üfler, kâsenin içinde kan görünür.

Ah! İşte!.. İşte!.. İsa’nın kanı!

Antonius uzaklaşır. Ama büyük bir fıçıdan su sıçrar üstüne.

HELVIDIUS’ÇULAR[67]

Tepe üstü fıçıya atılırken mırıldanırlar:

Vaftizle yeniden doğan insanın günahı kalmaz!

Sonra büyük bir ateş yanından geçer Antonius; Adamitler[68] ısınmaktadır orda; cennetteki ruh temizliğine ermiş görünmek için çırılçıplaktırlar. Onlardan sonra, Antonius’un ayakları birilerine çarpar yerde:

MESSALİENLER[69]

Mermerler üstüne serilip yatmışlar, yarı uykuda, sersemlemiş gibidirler:

Aldırma! Çiğne geç istersen bizi; kıpırdamayız yerimizden! İş bir günahtır, her çabadan kötülük gelir!

Onların ardında iğrenç görünüşleriyle:

PATERNİEN'LER[70]

vardır; erkekler, kadınlar, çocuklar, bir pislik yığını üstünde sarmaş dolaş, şaraba bulanmış tiksindirici suratlarını kaldırırlar:

Bedenin Şeytan yapısı olan aşağılık yanları Şeytan'a aittir. Yiyelim, içelim, çiftleşelim!

AETİUS[71]

Suçlar Tanrı bakışının altında kalan zorunlu şeylerdir.

Ama birden:

BİR ADAM

Bir Kartacalı harmaniyesiyle sıçrar ortalarına; elinde bir tomar sırım vardır; sağa sola rasgele vurur bütün gücüyle:

Ah! Sizi madrabazlar, soyguncular, din bezirgânları, sapkınlar, şeytan dölleri! Okulların tahtakuruları, cehennemin tortuları sizi! Şu Markion, kız kardeşiyle yattığı için aforoz edilmiş Sinoplu bir gemicidir; Karpokras sürgün edilmiş bir büyücü; Nikolas karısına orospuluk ettirdi; Manes'e gelince, asıl adı Kubrikus'ken kendine Buddha dedirten o adamın diri diri derisini yüzdüler sivri uçlu bir kamışla, öyle iyi de yüzdüler ki tabaklanmış olarak Ktesiphon'un[72] kapılarında sallanıp duruyor hâlâ!

ANTONİUS

Tertullianus'u tanır, yanına gitmek için ileri atılır.

Yüce insan! Kurtar beni! Kurtar beni!

TERTULLİANUS[73]

Hep aynı öfkeyle:

Paralayın suretleri! Bakireleri peçeleyin! Yakarın Tanrı'ya, perhize girin, ağlayın, körletin nefsinizi! Felsefe yok! Kitaplara paydos! İsa'dan sonra bilimin gereği kalmadı!

Hepsi birden yok oluvermiştir; ve Antonius, Tertullianus'un yerinde taş bir sıranın üstüne oturmuş bir kadın görür.

Başı bir sütuna dayalı, hıçkıra hıçkıra ağlamaktadır kadın; saçları omuzlarına düşmüş, kahverengi uzun maşlahın içinde bedeni çökmüştür, bırakmıştır kendini.

Sonra ikisi, kalabalıktan uzakta, yan yana bulurlar kendilerini bir sessizlik, olağanüstü bir

durgunluk olmuştur, ormanlardaki gibi, rüzgâr durup da yaprakların kıpırdamaz olduğu zaman.

Çok güzeldir bu kadın, ama yıpranmış ve bir mezar taşı gibi soluktur. Bakışırlar; gözleri birbirine akın akın düşünceler yollar sanki, ta eskilere giden bir şeyler, binlerce, belirsiz ve derin. Sonunda,

PRISCILLA[74]

Başlar söze:

Hamamın son odasındaydım; sokakların uğultusu içinde uyumak üzereydim.

Birden bağrışmalar duydum. "Bir büyücü bu! Şeytan'ın ta kendisi!" diye bağırıyorlardı. Kalabalık bizim evin önünde durdu, Asklepios Tapınağı'nın karşısında. Nefesliğin demir parmaklıklarına yapışıp çektim kendimi yukarı.

Baktım tapınağın sütunları altında bir adam; demirden bir halka vardı boynunda. Bir mangaldan kömürler alıyor ve kalın kara çizgiler yapıyordu onlarla göğsüne, "İsa! İsa!" diye seslenerek. Halk, "Dine aykırıdır bu adamın yaptıkları! Taşlayalım onu!" diyordu. Adam aldırmıyor, başka şeyler yapıyordu. Görülmedik şeylerdi bunlar, insanı allak bullak eden şeyler. Güneşler gibi geniş çiçekler dönüyordu gözlerinin önünde, ve altın bir erganundan çıkan sesler dağılıyordu havaya. Akşam oldu. Bileklerim sıyrıldı demir parmaklıklardan, uyuştu bütün bedenim; ama evine götürdüğü zaman beni…

ANTONİUS

Kim bu sözünü ettiğin adam?

PRISCILLA

Kim olacak, Montanus!

ANTONİUS

Öldü, Montanus.

PRISCILLA

Kim demiş; yalan!

BİR SES

Hayır, Montanus ölmedi!

Antonius döner; sıranın öbür ucuna oturmuş bir başka kadın görür. Sarışındır bu ikincisi; rengi daha uçuktur; çok ağlamış gibi şişkinlikler vardır gözkapaklarının altında.
Antonius bir şey sormadan başlar konuşmaya:

MAKSİMİLLA[75]

Tarsus’tan dönüyorduk, dağ yolundan. Bir adama rastladık yolun dönemeçlerinin birinde, bir incir ağacı altında.

Uzaktan, “Durun!” diye bağırdı adam ve yürüdü üstümüze küfürler ederek. Köleler koşuştu. Adam bir kahkaha attı. Atlar şahlandı. Çoban köpekleri başladı ulumaya.

Dimdik duruyordu ortada o. Yüzünden terler akıyordu. Rüzgâr yalpa vurduruyordu cüppesine.

Adlarımızı söyleyerek birer birer, bütün yaptıklarımızın boş, bedenlerimizin çamur içinde olduğunu vurdu yüzümüze. Yumruğunu develerden yana çeviriyordu ikide bir, çenelerinin altındaki gümüş çıngıraklara kızarak.

Öfkesi korku salıyordu içime; ama kucağında sallıyor, sarhoş ediyordu bu korku beni.

Önce köleler yaklaştı ona, “Efendimiz” dediler, “hayvanlar yorgun”; sonra kadınlar, “Korkuyoruz” dediler. Köleler çekildi gittiler ve çocuklar başladı o zaman ağlaşmaya, “Açız!” diye. Kadınlar da cevap alamayınca kayboldular ortadan.

O, konuşuyordu hâlâ. Yanımda biri varmış gibi geldi bana; baktım, kocam. Bense o adamı dinliyordum. Kocam taşlar üstüne atıp kendini, “Beni bırakıyor musun?” diye sordu bana. “Evet, git başımdan!” dedim ben de; Montanus’un ardından gitmek için.

ANTONİUS

Bir hadımın ardından!

PRISCILLA

Ya! Şaştın demek buna, kaba yürekli insan! Oysa Magdalena, Martha, Suzanna İsa’nın yatağına girmiyorlardı! Ruhlar, bedenlerden daha iyi sarılabilirler birbirine. Piskopos Leontius,[76] günaha girmeden Eustolia’yı tutabilmek için kesip atmadı mı bir yerlerini, sevgisini erkekliğinden daha çok sevdiği için! Hem sonra, benim suçum değil ki bu! Bir ruh zorlayıp sürüklüyor beni! Sotas[77] kurtaramadı beni bu sürüklenmeden, bu kadar zalim olduğu halde! Her ne ise! Ben kadın peygamberlerin sonuncusuyum; benden sonra sonu gelecek bu dünyanın.

MAKSİMİLLA

Neler neler vermedi bana! Onu en çok seven, onun en çok sevdiği kadın benim!

PRISCILLA

Yalan söylüyorsun! Benim o kadın!

MAKSİMİLLA

Hayır, benim!

Dövüşürler.

Aralarında bir zenci başı gözükür.

MONTANUS

İki ölü kemiğiyle kapanmış bir kara hırka giymiştir.

Yatıştırın kendinizi, güvercinlerim benim! Yeryüzü mutluluğu bizden ırak olduğu için, ruhlarımızı doyurduk bu birleşmeyle. Baba'nın çağından sonra, Oğul'un çağından sonra, üçüncüsünü açıyorum ben: Kutsal Ruh'un çağını. Işıltısı göründü bana tam kırk gece, Göksel Kudüs parıldarken gökte, Pepuza'daki[78] evimin üstünde.

Ah! Ne bunaltılar içinde bağırıyorsunuz kırbaçlar şaklayınca sırtınızda! Acılar içinde kıvranan bedenleriniz nasıl geliyor canımın gözleri önüne! Nasıl yanıyorsunuz göğsümün üstünde istediği gerçekleşemez bir sevgiyle! Öyle güçlü ki bu sevgi dünyalar buldurdu size, ve şimdi artık ruhları görebilir oldunuz gözlerinizle!

Antonius şaşırakaldığını belli eder.

TERTULLİANUS

Montanus'un yanına çıkagelerek:

Görebilirler elbet, ruhun bir bedeni olduğuna göre bedensiz bir şey de var olamayacağına göre.

MONTANUS

Ruhun daha çok arınıp incelmesi için birçok nefis körletme çığırları açtım; yılda üç büyük perhiz, her gece kapalı ağızla dua etmeler kapalı ağızla, çünkü soluk çıkarken düşünceyi bulandırabilir. İkinci evlenmeden, daha doğrusu her türlü evlenmeden kaçınmak gerek. Meleklere bile günah işletti kadınlar.

ARKONTÇULAR[79]

At kılından hırkalarıyla:

Kurtarıcı ne demiş: "Ben Kadın'ın yaptığını yıkmaya geldim."

TATİANUS'ÇULAR

Sazdan hırkalarıyla:

Kötülük ağacı, kadındır. Deri giysilerdir bedenimiz.

VALESİUS'ÇULAR[80]

Yere uzanmışlar; karınlarının alt yanında kanlı paçavralar vardır.

Bir bıçak uzatırlar Antonius'a:

Origenes gibi, bizim gibi yap sen de! Acıdan mı korkuyorsun, yüreksiz? Etine düşkünlük mü tutuyor seni, ikiyüzlü sofu?

KABİL'CİLER[81]

Saçları birer yılanla bağlıdır; yanından geçerlerken kulağına iblisçe seslenirler:

Kabil'in şanı artsın! Sodom'un şanı artsın! Yahuda'nın şanı artsın!

Kabil güçlüler soyunu yarattı. Sodom başına gelenle dünyayı ürküttü; Tanrı Yahuda'yı kullanarak dünyayı kurtardı! Evet Yahuda'yı: O olmasa İsa ölmez ve kurtuluş sağlanmazdı!

KİRKONKİLLİONLAR[82]

Üstlerinde kurt postları, başlarında diken çelenkleri, ellerinde demir topuzları:

Ezin meyveleri! Bulandırın kaynağı! Boğun çocuğu! Mutlu olan ve çok yiyen zengini soyun! Eşeğin semerini, köpeğin yediğini, kuşun yuvasını kıskanan, başkaları kendisi gibi sürünmüyor diye dertlenen yoksulu dövün!

Biz, ermişler, çabuk gelsin diye dünyanın sonu, zehirliyoruz, yakıyoruz, gebertiyoruz!

Kurtuluş şehitlikle olur yalnız. Şehitliği kendi elimizle veriyoruz kendimize. Başlarımızın derisini kerpetenlerle çekip yüzüyoruz, arabalar altında ezdiriyoruz kendimizi, fırınların ağzından içeri atıyoruz kendimizi!

Lanet olsun vaftize! Lanet olsun kutsal ekmeğe! Lanet olsun evlenmeye! Her şeye lanet olsun!

O zaman bütün bazilikada azgınlık artar.

Audeus'çular[83] Şeytan'a ok atarlar; Kollyridienler[84] tavana mavi küller saçarlar; Askitler[85] bir tulumun önünde yere kapanırlar; Markionitler bir ölüyü yağla vaftiz ederler. Appelles'in[86] yanında bir kadın düşüncesini daha iyi anlatmak için şişe içinde toparlak ekmek parçasını gösterir; bir başka kadın, Sampseenlerin[87] ortasında, sandallarının tozunu dağıtır, kutsal ekmek kırıntıları dağıtır gibi. Markosçuların gül döşeli bir yatağında iki sevgili öpüşür. Kirkonkillionlar birbirini boğazlar, Valesius'çular ölüm hırıltıları çıkarır, Bardesana şarkı söyler, Karpokras oynar, Maksimilla, Priscilla avaz avaz inleşirler Kapadokya'nın sahte kadın peygamberi çırılçıplak soyunmuş, dirseğini bir aslana dayamış, üç meşaleyi birden sallayarak Korkunç Bedduasını okur uluyarak.[88]

Sütunlar ağaç gövdeleri gibi sallanır; boyunlarında muskalar asılı heresiarklar ateşten çaprazlar çizerler havada; ibadet köşelerindeki yıldız burçları kıpırdar; duvarlar kalabalığın gidip gelmeleri ardında geriler; her baş şahlanıp gürleyen bir dalga gibidir.

O sırada, bağrışmaların ortasından kahkaha sesleriyle birlikte İsa'nın adını tekrarlayan bir ilahi yükselir.

Ayaktakımıdır ilahiyi söyleyenler; hepsi birden el çırparak tempo tutarlar.. Ortalarında

ARIUS

Diyakoz kılığındadır:

Bana karşı dil döken budalalar saçmalığı açıklamaya kalkıyorlar; büsbütün yıkmak için onları ben de, öyle tuhaf küçük şiirler yazdım ki, değirmenlerde, meyhanelerde, limanlarda ezberledi herkes.

Bin kez hayır! Oğul Baba gibi önsüz sonsuz değildir; aynı özden bile değildir! Öyle olsa şunları söylemezdi: "Baba, uzaklaştır beni bu çileden!", "Niçin iyi diyorsunuz bana; iyi olan Tanrı'dır yalnız!", "Tanrıma, Tanrınıza gidiyoruz!" Daha başka sözleri de bir yaratık olduğunu koyuyor ortaya. Bu niteliği, takındığı adlardan da belli: Kuzu, Çoban, Pınar, Bilgelik, Peygamber, Doğru Yol, Köşe Taşı!

SABELLİUS[89]

Ben ikisinin bir olduğu kanısını savunuyorum.

ARİUS

Antakya kurultayı[90] tam tersine karar verdi.

ANTONİUS

Nedir öyleyse Söz dedikleri?.. Jusse neydi?

VALENTİNUS'ÇULAR

Tövbe eden Akramath'ın kocasıydı!

SETHÇİLER[91]

Nuh'un oğlu Sam'dı.

THEODOTOSÇULAR[92]

Melkhisedekh'ti!

MERİNTOSÇULAR[93]

Bir insandı sadece!

APOLLİNARİSTLER[94]

İnsan kılığına girdi! Acılara katlanıyormuş gibi gösterdi kendini!

ANKARALI MARCELLUS[95]

Baba'nın bir gelişmesidir o!

PAPA CALLISTUS[96]

Baba ve Oğul bir tek Tanrı'nın iki ayrı halidir.

METHODİUS[97]

Âdem'de göründü önce, sonra insanda.

KERİNTHOS[98]

Dirilecek de yeniden!

VALENTİNUS

Olamaz bedeni göksel çünkü!

SAMOSATALI PAULUS[99]

Tanrı olması vaftizden sonradır!

HERMOGENES[100]

Güneştir oturduğu yer!

Bütün heresiarklar,[101] başı elleri içinde ağlayan Antonius'un çevresinde halka olurlar.

BİR YAHUDİ

Kırmızı sakallı, cüzam lekeleriyle benekli derisiyle Antonius'a sokulur ve korkunç bir yüzle sırıtarak:

Onun ruhu Esav'ın[102] ruhudur! Bellerophon'un hastalığı[103] vardı onda; anası, güzel kokular satan kadın, Pantherus'ta bir Romalı askere verdi kendini, mısır saplarının üstünde, bir hasat akşamı.

ANTONİUS

Sertçe kaldırır başını, bakar onlara konuşmadan; sonra yürür üzerlerine doğru:

Bilginler, büyücüler, piskoposlar, diyakozlar, insanlar ve hortlaklar, savulun geri! Savulun! Birer yalancısınız hepiniz!

HERESİARKLAR

Seninkilerden şehit din şehitlerimiz var bizim; daha güç dualarımız, daha üstün sevgi atılımlarımız var, seninki kadar da uzun sürer kendimizden geçişlerimiz!

ANTONİUS

Ana bilinmezden bilgi getirmek yok sizde! Kanıtlarınız yok!

O zaman hepsi papirus tomarları, tahta yazıtlar, deri parçaları, kumaş şeritleri sallarlar havada, itişe kakışa:

KERİNTHİENLER

İşte İbranilerin İncili!

MARKİONİTLER

İşte Efendimizin İncili!

MARKOSÇULAR

Havva'nın İncili!

ENKRATİTLER[104]

Thomas'ın İncili!

KABİLCİLER

Yahuda'nın İncili!

BASİLİDES

Gökten inen ruhun kitabı!

MANES

Barkuf'un kehaneti![105]

Antonius çırpınır, kaçar kurtulur ellerinden; ve alacakaranlık bir köşede bir de bakar, Yaşlı Ebonitler[106] mumyalar gibi kurumuş, gözleri sönmüş, kaşları beyaz.

Keçi gibi sesler çıkararak şöyle derler:

Tanıdık onu bizler, tanıdık onu, marangozun oğlunu! Bir yaştaydık onunla; aynı sokakta otururduk. Çamurla oynar, küçük kuşlar yapardı; keskin bıçkılardan korkmadan babasına yardım eder ya da

anasına boyalı yün yumakları sarardı. Sonra Mısır'a gitti ve büyük sırlar getirdi ordan. Biz de Jeriko'daydık, çekirge yiyen adamı bulmaya geldiği zaman. Alçak sesle konuştular, kimse duymadı neler fısıldaştıklarını. Ama o günden sonra gürültü kopardı Galilea'da ve birçok masallar uyduruldu onun için.

Titreşerek tekrarlarlar:

Tanıdık onu bizler, tanıdık onu!

ANTONİUS

Aman, konuşun! Konuşun! Yüzü nasıldı?

TERTULLİANUS

Asık, tiksinti veren bir yüzü vardı; çünkü dünyanın bütün suçlarını, bütün acılarını, bütün uygunsuzluklarını kendi üstüne almıştı.

ANTONİUS

Yoo! Olamaz! Olamaz! Ben, tam tersine, her yanıyla insanüstü bir güzelliğe bürünmüş görüyorum onu kafamda.

KAİSAREİALI EUSEBİUS[107]

Paneades şehrinde bir heykeli var olmasına var, eski bir yıkıntıya dayalı, otlar bürümüş dört bir yanını; çarmıhta göğsünden boşanan kandan türemiş derler… Ama zaman yıpratmış yüzünü, yağmurlar da yazıtı bozmuş.

Karpokrasçılar grubundan bir kadın çıkar.

MARCELLINA[108]

Bir zamanlar Roma'da, küçük bir kilisede hayır işlerine bakıyordum. Gelenlere Ermiş Paulus'un, Homeros'un, Pythagoras'ın ve İsa'nın gümüş suretlerini gösterirdim.

Yalnız İsa'nınkini sakladım.

Mantosunu biraz açar.

İster misin onu?

BİR SES

Kendisi gelir görünür yeniden, biz onu çağırdığımız zaman. Çağırma vaktimiz de şimdi! Gel!

Ve Antonius koluna yapışan sert bir elle sürüklenir gibi olur.

Kapkaranlık bir merdivenden çıkar ve bir hayli basamak çıktıktan sonra bir kapı önünde bulur kendini.

O zaman, kolundan tutan (Hilarion mu acaba? Farkında değildir) bir başkasının kulağına, “Efendimiz gelmek üzere” der ve alçak tavanlı, mobilyasız bir odaya sokulurlar.

Antonius’un ilk gözüne çarpan, upuzun, kan rengi bir ipekböceği olur; insan başlıdır bu kurt halindeki böcek, ışınlar saçar başı; çevresinde de Yunanca Knuphis [109] kelimesi yazılıdır. Bir ayaklık üstüne konmuş bir sütunun tepesi üstüne duruyordur böcek. Odanın öbür duvarlarında, cilalı demir madalyonları içinde hayvan başı suretleri: bir öküz, bir aslan, bir kartal, bir köpek, bir de eşek başı üstelik!

Bu suretlerin altına asılmış kilden kandiller titrek bir ışık saçıyorlar. Antonius bir duvar deliğinden pırıl pırıl bir ay görüyor uzakta, dalgalı sular üstünde; dalgaların şıpırtıları bile geliyor kulağına, rıhtımın taşlarına vuran bir gemi teknesinin tok sesleriyle.

Etekleriyle yüzlerini kapayıp diz çökmüş adamlar arada bir ulumaya benzer boğuk sesler çıkarıyorlar. Kadınlar, kollarını dizlerinde kavuşturup alınlarını kolları üstüne dayamış uyukluyorlar; öyle görünmez olmuşlar ki çarşafları içinde, duvar boyunca bir dizi pılı pırtı yığılmış sanır insan. Yanlarında gözlerine kadar bit içinde yarı çıplak çocuklar bakıyorlar aval aval; kimsenin bir şey yaptığı yok; ama bir şeyler bekliyor herkes.

Fısıldaşarak ev işlerinden söz ediyor, hastalıkları için ilaçlar salık veriyorlar birbirlerine. Birçoğu gemiye binecektir gün doğarken, dayanılmaz olmuş işkencelerden kaçmak için. Oysa putperestleri aldatmak da zor değil o kadar. “Knuphis’e tapıyoruz sanıyor, budalalar.”

Ama birden esinlenen bir dindaş sütunun önüne gelir; yenir otlarla dolu bir sepet konmuştur oraya, üstüne de bir ekmek.

ESİNLİ

Karanlıklar üstüne Söz’ün ışını indi ve keskin bir çığlık koptu; ışığın sesi gibi bir şeydi bu.

HEPSİ BİRDEN

Eğilip kalkarak karşılık verirler:

Kyrie eleison![110]

ESİNLİ

İnsanı yarattı sonra, İsrail’in kötü ünlü Tanrısı, şunların yardımıyla:

Duvardaki madalyonları göstererek:

Astrophaios, Oraios, Saboth, Adonai, Eloi, İao![111]

Ve insan yatıyordu çamurda, iğrenç, cılız, biçimsiz, düşüncesiz!

HEPSİ BİRDEN

Acıklı bir sesle:

Kyrie eleison!

ESİNLİ

Ama Sophia[112] acıyıp haline, ruhunun bir zerresiyle can verdi ona.

O zaman, güzelleşmiş görerek insanı, kızdı Tanrı. Hapsetti onu ülkesi içinde bir yere, bilim ağacını yasak ederek ona.

Sophia bir kez daha iyiliğini esirgemedi ondan! Yılan gönderdi; yılan da, dolambaçlı yollara başvurarak çiğnettiriyor ona kinden doğma Tanrı yasasını.

Ve insan bilimin tadına varınca anladı gökte olup bitenleri.

HEPSİ BİRDEN

Var güçleriyle:

Kyrie eleison!

ESİNLİ

Ama İabdaloth,[113] öcünü almak için, madde içine yolladı insanı, yılanı da onunla birlikte!

HEPSİ BİRDEN

Çok alçak bir sesle:

Kyrie eleison!

Ağızlarını kapar, ses çıkarmaz olurlar.

Limanın kokuları sıcak havada kandil dumanlarına karışır. Fitiller çıtırdayarak sönmek üzeredir; upuzun sivri sinekler dönüşür her yanda. Ve Antonius bunaltılar içinde inler; canavarca bir şeyler dolanıyor gibidir çevresinde, bir cinayet işlenmek üzeredir sanki.

Ama

ESİNLİ

Topuklarını yere vurarak, parmaklarını şıkırdatarak, başını sallayarak azgın bir tempoyla

mırıldanır, keskin flüt ve zil seslerine uyarak:

Gel! Gel! Gel! Çık mağaradan!

Ayaksız koşan hız! Elsiz yakalayan avcı!

Irmaklar gibi kıvrım kıvrım, güneş gibi yuvar yuvar, kara, ama yer yer altın pırıltılı yıldızlar serpili karanlıklar gibi!

Yaratılmamış! Toprak yiyen! Hep genç kalan! Her şeyi çarçabuk anlayan! İnsanlara iyilik eden! Kral Ptolemaios'u, Musa'nın askerlerini, Minos'un oğlu Glaukos'u[114] hastalıklardan kurtaran!

Gel! Gel! Gel! Çık mağaradan!

Gelgelelim, hiçbir şeyler yoktur görünürde.

Niçin? Nesi olabilir?

Akıl danışırlar, türlü yollar öne sürerler.

Bir ihtiyar, çimen getirir bir kesek. O zaman sepette bir ayaklanma olur. Yeşiller birbirine girer, çiçekler dökülür, ve bir boa yılanın başı gözükür.

Yılan ekmeğin kıyısından geçer, durgun bir yuvarlağın çevresinde dolanan bir çember gibi, sonra gelişir, uzar; kocaman ve bir hayli ağırdır. Toprağa sürtünmesin diye, insanlar, erkekler göğüslerinde, kadınlar başlarında, çocuklar kolları ucunda tutarlar onu. Derken, duvarın bir deliğinden çıkan kuyruğu gider alabildiğine denizin dibine doğru. Yılanın kıvrımları birer ikişer çoğalarak odayı doldurur ve Antinius kalır içlerinde.

DİNDARLAR

Yapıştırıp ağızlarını Antonius'un derisine, ısırdığı ekmeği kapışırlar.

Sensin O! Sensin!

Önce Musa yüceltti seni; Ezekhias yıktı; Mesih yeniden yaptı seni! Vaftiz sularında içmişti seni; ama sen bıraktın onu Zeytin Bahçeleri'nde, ve işte o zaman anladı bütün güçsüzlüğünü!

Çarmıhın direğine sarılı, İsa'nın başı üstünden, diken çelengine salyalar akıtarak, bakıyordun nasıl öldüğüne. Çünkü sen İsa değilsin, sen Söz-Tanrı'sın, Hıristos'sun!

Antonius şaşkınlık ve korkudan bayılır ve kulübesinin önündeki odun yongalarının üstüne düşer, elinden kaymış olan meşalesi hafiften yanmaktadır orda.

Bu sarsıntı gözlerini yarı açtırmıştır ona; Nil'i görür, kıvrım kıvrım, pırıl pırıl, beyaz ay ışığıda, bir büyük yılan gibi kumlar ortasında. Öyle bir yılan ki hem de… Başlar yeniden sayıklamaya Antonius… Ophitlerden[115] ayrılmamıştır henüz; çevresini alırlar; çağırırlar onu, çantaları

ellerinde limana inmekteler. Biner onlarla gemiye.

Uzun bir zaman geçer aradan.

Sonra bir zindan kubbesi altında bulur kendini. Önünde demir parmaklıklar mavi zemin üstünde kara çizgiler gibidir; iki yanında, gölgeler içinde birileri ağlayıp dua etmekte, başkaları onları yüreklendirip avutmaktadır.

Dışarda arı kovanı gibi vızıldayan bir kalabalık ve bütün parıltısıyla bir yaz günü.

Keskin sesler karpuz, su, buzlu içki, oturmak için ot minder diye bağırırlar; arada bir alkışlar kopar. Başının üstünde yürüyenleri duyar Antonius.

Birden uzun bir kükreme; künkler içinden geçen suların gümbürtüsü gibi zorlu ve boğuk.

Ve gezinen bir aslan görür Antonius başka bir hücrenin parmaklıkları arasından sonra sandallar giymiş bir sıra ayak, çıplak bacaklar ve mor etek püsküller. Bunların ötesinde, kat kat sıralanmış insan halkaları, aranayı kucaklayan en aşağıdakinden, gittikçe genişleyerek en yukardakine kadar yükseliyor; son halkanın üstüne dikili uzun direklere sümbül rengi bir tente gerilmiş halatlarla. Ortaya doğru sıklaşarak dümdüz inen dar merdivenler, bu büyük taş çemberlerini eşit aralıklarla kesiyor. Kademeler görünmez olmuş oturan halkın altında: Şövalyeler, senatörler, askerler, ayaktakımı, rahibeler ve orta malı kadınlar yün takkeler, ipek kolluklar, deri gömlekler, elmas tepelikler, tüylü sorguçlar, armalar; ve bütün bunlar kaynaşıp bağrışarak, azgın gürültü parıltılarla uyuşturuyor Antonius'un beynini, kocaman, fokur fokur bir şarap fıçısı gibi. Arenanın ortasında, bir sunağın üstünde, dumanları tüten bir buhur vazosu duruyor.

Antonius çevresindeki insanların vahşi hayvanlara atılacak Hıristiyanlar olduğunu anlamıştır. Erkekler Saturnus rahiplerinin kızıl urbasını giymiş, kadınlar Ceres'in[116] şeritlerini takmışlardır. Dostları eski elbiselerinin parçalarını, yüzüklerini paylaşmaktadır. Zindana girebilmek için çok para verdiklerini söylüyorlar. Ne çıkar! Sonuna kadar burada olacaklarmış ya.

Bu avutucular arasında Antonius, yüzünü bir yerde daha gördüğü, saçları dökülmüş siyah setreli birini fark eder; dünyanın boşluğundan, Tanrı'nın seçtiği kulların mutluluğundan söz eder onlara. Antonius'un içi sevgiyle dolup taşar. Şehit olmaya gideceklerden biri olup olmadığını bilmediği için, Kurtarıcı uğruna hayatını verme fırsatını bulmaya can atar.

Ama, kolları havada, uzun saçlı bir Frigyalıdan başka hepsinin dertlidir yüzü. Bir ihtiyar hıçkırarak ağlar bir sıranın üstünde, bir delikanlı, başını eğmiş, dalgın duruyor ayakta.

İHTİYAR

Bir dörtyol ağzında, Minerva heykelinin önünde, tanrılar için istenen parayı vermek istememiştir.

Beni korumalıydınız! Topluluklar kendilerini rahat bıraktırmanın yolunu buluyorlar bazen. Aranızdan birçoğu, putlara kurban kestiğini bildiren sahte belgeler bile edindi.

Sorar:

İskenderiyeli Petrus değil miydi işkenceye dayanamayanların ne yapması gerektiği üstüne kurallar koyan?

Sonra, kendi kendine:

Ah! Benim yaşımda zor iş bu! Türlü sakatlıklarımla öyle güçsüzüm ki! Ama gelecek kışa kadar yaşayabilirdim, daha!

Küçük bahçesini hatırlayarak gözleri dolar; ve sunaktan yana bakar.

DELİKANLI

Bir Apollon bayramında yumruk atarak karışıklık çıkarmıştır.

Dağlara kaçmak da elimdeydi üstelik!

– Askerler yakalardı seni,

der dindaşlardan biri.

– Eh, Kartaca piskoposu Kyprianos gibi yapardım ben de; dönerdim; ve, ikinci kez, daha güçlü olurdum elbet!

Sonra yaşayabileceği sayısız günleri, yoksun kalacağı sevinçleri düşünür; o da sunaktan yana bakar.

Ama

SİYAH SETRELİ ADAM

Üstüne koşar:

Ne ayıp! Nasıl olur, senin gibi seçkin bir kurban? Sana bakan bütün şu kadınlar... Bir düşün! Hem sonra, Tanrı'nın bir mucizesi çıkagelir zaman zaman. Pionius[117] cellatlarının elini uyuşturdu, Polykarpos'un[118] kanı atıldığı ateşin alevlerini söndürdü.

İhtiyara döner:

Baba, baba! Ölümünle ders vermelisin sen bize! Ölümünü geciktirseydin, yaptığın iyi işlerin kazancını yok edecek kötü bir şey çıkabilirdi elinden. Hem sonra, Tanrı'nın gücü sonsuzdur. Belki senin yiğitlik örneğin doğru yola çeviriverir bütün halkı.

Karşı bölmede aslanlar hep aynı adımlarla hızlı hızlı gider gelirler durmadan.

En büyüğü Antonius'a bakar ve birden kükrer bir buğu çıkar ağzından.

Kadınlar erkeklere sokulur.

AVUTMACI

Ne yapardınız, ne yapardın demir çubuklarla dağlasalar seni, saçlarını yolsalar, bal sıvanmış bedenini sinekler yese? Şimdiyse ormanda üstüne saldırılmış bir avcı gibi öleceksin sadece.

Antonius bütün işkencelere razıdır bu korkunç suratlı hayvanlara atılmaktansa; dişlerini, pençelerini üstünde görür, çeneleri arasında kemiklerinin çıtırdadığını duyar gibi olur.

Bir hayvan bakıcı zindana gelir; şehit olacaklar titremeye başlar.

Bir köşede dua eden Frigyalının kılı kıpırdamaz yalnız. Üç tapınak yakmıştır o. Kolları havada, ağzı açık, başı kalkık, hiçbir şey görmeden yürür, bir uyurgezer gibi.

AVUTMACI

Bağırır:

Çekilin! Çekilin! Montanus'un ruhu sarar sizi de!

HEPSİ BİRDEN

Geri çekilerek ve bağırarak:

Montanistin canı cehenneme!

Frigyalıya küfürler eder, üstüne tükürür, dövmek isterler onu.

Aslanlar şahlanıp birbirinin yelesini ısırırlar.

Halk ulur gibi bağırır: "Hayvanlara! Hayvanlara!"

Şehit olacaklar hıçkırmaya başlar, birbirini kucaklarlar. Uyku ilacı katılmış bir kupa şarap verirler onlara. Kupa çarçabuk elden ele geçer.

Karşı bölmenin kapısında bir başka hayvan bakıcı işaret beklemektedir. Kapı açılır; bir aslan çıkar.

Yan yan büyük adımlarla arenanın ortasından geçer. Onun ardından birbiri ardı sıra öteki aslanlar, sonra bir ayı, üç panter ve parslar çıkar ve çayırda bir sürü gibi dağılırlar.

Bir kırbaç şaklaması duyulur. Hıristiyanlar sendeler, ve bu iş bir an önce bitsin diye dindaşları iter onları. Antonius gözlerini kapar.

Gözlerini açar. Ama karanlıklar sarmıştır her yanını.

Az sonra karanlıklara bir ışık serpilir; kıraç, yer yer tümsekli bir alan görür Antonius, bırakılmış taşocaklarının çevresine benzer bir yer.

Ötede beride, yer hizasındaki döşeme taşları arasından bir demet funda çıkar. Bulutlardan belirsiz beyaz görüntüler taşlar üstüne eğilirler.

Başkaları gelir, hafif adımlarla. Uzun örtülerin aralıklarından göz pırıltıları süzülür. Nazlı adım atışlarından ve havayı saran güzel kokulardan, bunların soylu Romalıların karıları olduğunu anlar Antonius. Erkekler de var, ama daha aşağı tabakadan, çünkü hem saf, hem kaba yüzlü hepsi.

KADINLARDAN BİRİ

Uzun uzun içini çekerek:

Ah! Islak gecenin havası ne tatlı, mezarlar ortasında! Bıktım yumuşak yataklardan, günlerin patırtısından, güneşin ağırlığından!

Yanındaki hizmetçi kız bez torbadan bir çırağ çıkarıp yakar. Dindaşlar başka çırağlar tutuşturur ondan ve gidip mezarlar üstüne dikerler.

BİR KADIN

Soluk soluğa:

Ah! Gelebildim sonunda! Ne sıkıntılı şey bir putperest karısı olmak!

BİR BAŞKASI

Zindanlara gidişlerimiz, dindaşlarımızla görüşmelerimiz, her yaptığımız kuşkulandırıyor kocalarımızı! Haç çıkarırken bile saklanmak zorundayız: Büyü yapıyoruz sanırlar.

BİR BAŞKASI

Benimkiyle her gün kavga ediyorduk; bedenimden istediği aşırılıklara yanaşmıyordum; sonunda, öç almak için Hıristiyan diye ele verdi beni.

BİR BAŞKASI

Lucius'u hatırlıyor musun, o güzelim delikanlıyı? Topuklarından bir arabanın arkasına bağlayıp sürüklediler hani, Hektor gibi, Esquilinus[119] kapısından Tibur dağlarına kadar; yolun iki kıyısındaki fundalıklara sıçramıştı kanları! Gittim topladım damla damla. Bak işte burda!

Göğsünden simsiyah bir sünger çıkarır, öptükçe öper, sonra atar kendini döşeme taşlarının üstüne, bağırarak:

Ah! Sevgilim! Sevgilim!

BİR ERKEK

Domitilla[120] öleli tam üç yıl oldu bugün. Proserpina koruluğunun dibinde taşlayarak öldürdüler

onu. Otlar arasında ateşböcekleri gibi pırıldayan kemiklerini topladım sonradan. Toprağın altındalar şimdi!

Bir mezarın üstüne atar kendini.

Nişanlım! Nişanlım benim!

HEPSİ BİRDEN

Dört bir yandan:

Ah bacım! Ah kardeşim! Ah kızım! Ah anacığım!

Diz çöker, ellerini alınlarına kor ya da yüzükoyun yere yatarlar kollarını yanlarına açıp; ve tuttukları hıçkırıklar göğüslerini zorlar kırasıya. Göklere doğru seslenirler:

Canından rahmetini esirgeme, Tanrım! Karanlıklar ülkesinde sararıp soluyordur o şimdi; ölüp dirilenlere kat onu, ışığına kavuşması için!

Ya da, gözlerini yassı taşlara dikip mırıldanırlar:

Rahatla, dinsin artık acıların! Bak, şarap getirdim sana, et getirdim!

BİR DUL

Bakın, sebzeli bazlama; kendi elimle yaptım; onun sevdiği gibi bol yumurta ve iki ölçek unla! Yeriz birlikte değil mi, eskisi gibi?

Bir parça alıp dudaklarına götürür; ve birden gülmeye başlar, bir tuhaf, deli gibi.

Ötekiler de ona uyup bir lokma yer, bir yudum içerler.

Nasıl şehit olduklarını anlatırlar birbirine; acıları depreşir, şarap sunmalar gittikçe artar. Yaş dolu gözleri birbirine dikilir. Sarhoşluk ve işkence içinde yarım yamalak bir şeyler fısıldaşırlar; yavaş yavaş elleri birbirine değer, dudakları birleşir, örtüleri açılır ve mezarlar üstünde sarmaş dolaş olurlar, kupalar ve çırağlar arasında.

Gök ağarmaya başlar. Sis örtülerini ıslatır; ve, tanışmıyormuş gibi ayrı ayrı yollar tutup uzaklaşırlar birbirlerinden ovanın içinde.

Güneş doğar: Otlar büyümüş, ova bir başka ova olmuştur.

Ve Antonius bambular arasından, açık seçik, bir sütunlar ormanı görür, mavimtırak kurşun rengi. Bir tek gövdeden türemiş ağaç gövdeleridir bunlar. Dallarının her birinden başka dallar inip yere saplanmıştır; ve alabildiğine çoğalan bütün bu yatay ve dikey çizgilerin tümü devsel bir çatıya benzetilebilirdi, yer yer bir incir ve kara kara yapraklar olmasa, firavun çınarının yaprakları gibi.

Dal çatalları arasında salkım saçak kimi sarı, kimi mor çiçekler de görür Antonius, ve kuştüylerine benzer eğrelti otları.

En alttaki dallar arasında yer yer bir Afrika öküzünün boynuzları ya da bir antilopun pırıl pırıl gözleri fark ediliverir. Papağanlar tünemiştir şuraya buraya; kelebekler uçuşur, kertenkeleler süzülüp geçer; sinekler vızıldar; ve bu sessizlik içinde derin bir yaşantının nabzını duyar gibi olur insan.

Ormanın girişinde, insan yakmak için yığılmışa benzeyen odunlar üstünde garip bir şey varbir adam–; tezekle sıvanmış, çırılçıplak, bir mumyadan daha kuru; birer değneğe benzeyen kemiklerinin ucunda mafsal yerleri düğüm düğüm. Kulakları üst üste kabuklar sanki; yüzü upuzun; burnu akbaba gagası gibi. Sol kolu tutulup dimdik kalmış havada bir kazık gibi. O kadar uzun bir süre kalmış ki orda, kuşlar yuva yapmış saçları arasında.

Odun yığınının dört bir yanında dört ateş yanıyor. Güneş tam karşıda. Açmış gözlerini bakıyor güneş ve Antonius’a hiç bakmadan:

Nil kıyılarının Brehmen’i, ne dersin buna?

Odunlar arasından alevler çıkar; ve bu

GYMNOSOPHİST[121]

konuşur yeniden:

Bir gergedan gibi, gömdüm kendimi yalnızlığın içine. Şu arkamdaki ağaçta oturuyordum.

Gerçekten de, arkadaki iri incir ağacının boğumları arasında bir insan boyunda kendiliğinden bir oyuk vardır.

Çiçekler ve meyvelerle besliyordum kendimi; kurallara öylesine titizce uydum ki, bir köpek bile bir şey yerken görmemiştir beni.

Varlık çürümeden, çürüme istekten, istek duyudan, duyu dokunmadan geldiği için, her eylemden, her dokunmadan kaçtım; ve bir mezar taşı gibi kıpırdamadan, soluğumu burnumun iki deliğinden alıp vererek, gözümü burnuma dikerek, gök boşluğunu içimde, dünyayı bedenimde, ayı yüreğimde seyrederek büyük Ruh’un özünü düşündüm, o Ruh ki hayatın ilkelerini ateş kıvılcımları gibi saçar durmadan.

Sonunda yakaladım yüce Ruh’u bütün varlıklarda ve bütün varlıkları yüce Ruh’ta: Ve başardım sonunda ruhumu o Ruh’la karıştırmayı, duyularımı ruhuma karıştırdıktan sonra.

Bilimi gökten alıyordum doğrudan doğruya, yağmur ışınlarıyla susuzluğunu gideren Çataka[122] kuşu gibi.

Her şeyi bildiğimden ötürü hiçbir şey yok artık, benim için.

Benim için artık, ne umut var, ne bunaltı, ne mutluluk, ne erdem, ne gün, ne gece, ne sen, ne ben,

hiçbir şey.

Çektiğim korkunç çileler bütün Güçlerin üstüne çıkardılar beni. Düşüncemi bir germekle yüzlerce kral sülülesini öldürebilir, tanrıları tahtlarından indirip dünyayı allak bullak edebilirim.

Bütün bunları tek tonlu bir sesle söyler.

Çevredeki yapraklar kıvrılır; yerde sıçanlar kaçışır.

Yükselen alevlere doğru gözlerini çevirir yavaş yavaş, şunları söyler sonra:

İğrendim biçimlerden, algılardan, bilgiden bile iğrendim, çünkü düşünce kendisini yaratan olaydan fazla yaşamıyor; her şey gibi bir sanrı düşünce de.

Her doğan şey ölecek; her ölen şey yeniden yaşayacak; bugün yok olan varlıklar daha olmamış rahimlerde bekleşecek, ve dönecekler yeryüzüne başka yaratıklara dertler içinde yararlı olmak için.

Ama ben, sayısız yaşantılar içinde yuvarlanmış, türlü tanrılar, insanlar, hayvanlar kılığına girmiş olduğum için, vazgeçiyorum bu yolculuğa çıkmaktan, istemiyorum artık bu yorgunluğa düşmeyi! Bırakıyorum bedenimin kirli paslı, etten yapma, kanla boyanmış, iğrenç bir deriyle kaplanmış, pislikler dolu han odasını ve çektiklerimin karşılığını görüp uyuyacağım sonunda, yalın varlığın, Hiçlik'in içinde.

Alevler göğsüne kadar yükselir, ve sonra sarar bütün bedenini. Başı bir duvarı deler gibi çıkar alevler içinden. Fal taşı gibi açılmış gözleri durur karşıda.

ANTONİUS

Kalkar ayağa.

Yerdeki meşale yongaları tutuşturmuştur; alevler sakalını yakıp karartmıştır.

Antonius bağıra çağıra tepinir ateşin üstünde; - ve bir kül yığını üstünde bulunca kendini:

Hilarion nerede? Şuradaydı şimdi.

Gördüm onu!

Hadi canım sen de! Olacak şey mi? Aldanmışım!

Niçin ama?.. Kulübem, şu taşlar, kumlar gerçek değil belki de. Deliriyorum galiba! Tut kendini! Nerdeydim? Neydi gördüğüm?

Ha! O Gymnosophist!.. Hintli ermişler böyle ölür hep! Kalanos[123] İskender'in önünde yakmıştı kendini; Augustus zamanında aynı şeyi yapmıştı bir başkası. Yaşamaktan nasıl iğrenmeli ki insan… Yoksa gurur mu bunları iten? Ne olursa olsun, yiğitçe şehit olmak bunlarınki de… Ötekilere gelince, inanıyorum artık söylenenlerin hepsine, onlar yüzünden düşülen uygunsuz aşırılıklar üstüne.

Ya daha öncekiler? Evet, hatırlıyorum! Heresiarklar sürüsü… O ne bağrışmalar! O ne gözler! Peki, ama neden düşüyorlar bunca nefis taşkınlıklarına, sapıtmalara?

Bütün bu yollardan Tanrı'ya doğru gittiklerini ileri sürüyorlar! Ne hakla lanetleyebilirim onları, ben ki sendeliyorum kendi yolumda? Gözden kayboldukları zaman, bir şeyler daha öğrenmek üzereydim belki de. Fazla çabuk akıp gidiyordu her şey; karşılık vermeye vakit bulamıyordum. Şimdi kafamda daha fazla genişlik, daha fazla ışık var gibi. Rahatım. Kendimi daha güçlü… Bu da ne? Ateşi söndürdüm sanıyordum!

Kayalar arasında bir alev uçuşur; az sonra uzaktan, dağın içlerinden, yükselip alçalan bir ses gelir.

Bir sırtlan uluması mı bu, yoksa yolunu yitirmiş bir yolcunun hıçkırıkları mı?

Antonius kulak verir; alev yaklaşır.

Ve bir kadın görür, ağlayarak gelen, başını ak sakallı bir adamın omzuna dayamış.

Kadının erguvan rengi urbası paramparça. Onun gibi başı açık olan erkeğin üstünde aynı renk bir setre ve elinde, küçük bir mavi alev çıkaran tunç bir vazo vardır.

Antonius korkar ve kadının kim olduğunu öğrenmek ister.

YABANCI (Simon)[124]

Bir genç kız, bir zavallı çocuk; her yere yanımda götürürüm onu.

Tunç vazoyu yukarı kaldırır.

Antonius, bu salıntılı alevin ışığında, süzer kadını.

Yüzü yer yer ısırılmış, kolları boyunca kırbaç izleri vardır. Dağınık saçları, üstündeki paçavraların yırtıklarına takılmış, gözleri ışığı görmüyor gibidir.

SİMON

Kimi zaman dalar gider böyle, çok uzun süre, konuşmadan, yemeden, sonra uyanır, ve güzel şeyler söyler işitilmedik.

ANTONİUS

Sahi mi?

SİMON

Ennoia! Ennoia! Ennoia![125] Anlat içinden geleni!

Bir düşten çıkar gibi gözbebeklerini yukarı kaldırır, parmaklarını kaşlarına sürer yavaşça ve acıklı

bir sesle:

HELENA (Ennoia)

Bir yer hatırlıyorum, uzak, zümrüt rengi. Bir tek ağaç var üstünde yalnız.

Antonius ürperir.

Geniş dal katlarının her birinde bir çift Ruh duruyor havada. Çevrelerinde dallar iç içe giriyor, bir bedenin damarları gibi, ve bakıyorlar sonsuz hayatın, karanlığa gömülü köklerden ta güneşi aşan doruğa kadar akışına. Ben ikinci dalın üstünde yaz gecelerini aydınlatıyordum yüzümle.

ANTONİUS

Parmağını alnına götürüp:

Ha! Anlıyorum! Aklını...

SİMON

Parmağını ağzına götürüp:

Hiişt!

HELENA

Yelken şişkindi hep, karina yarıyordu köpükleri. “Ne çıkar” diyordu bana, “yurdumun rahatını kaçırırsam, krallığımı yitirirsem! Sen benim olacaksın ya, benim evimde!”

Ne tatlıydı sarayının yüksek odası! Uzanırdı fildişi yatağın üstüne, saçlarımı okşar, türküler söylerdi, sevdalı.

Gün sonu görüyordum iki orduyu da: yakılan fenerleri, çadırı önünde duran Odysseus’u, deniz kıyısı boyunca savaş arabasını süren zırhlar içinde Akhilleus’u.

ANTONİUS

İyice oynatmış kadın! Niçin…

SİMON

ŞŞŞişt! ŞŞŞişt!

HELENA

Yağlar sürdüler bana ve halka sattılar beni, eğlendireyim diye herkesi.

Bir akşam, ayakta, elimde saz, Helen gemicilerine horon teptiriyordum. Yağmur bir çağlayan gibi düşüyordu meyhanenin üstüne ve sıcak şarap kupaları duman dumandı. Bir adam girdi içeri, kapı açılmadan.

SİMON

Bendim o adam! Buldun yine seni!

İşte budur, Antonius, Sigeh, Ennoia, Barbelo, Prounikos[126] dedikleri! Dünyayı yöneten ruhlar kıskandılar onu ve bir kadın bedenine soktular.

Troyalıların Helena'sı oldu ve ozan Stesikhoros[127] lanetledi onu. Lucretia oldu, krallar ırzına geçti. Samson'un saçlarını kesen Dalila oldu. Hani o kendini tekelere veren İsrail kızı oldu. Zinayı, putperestliği, yalanı, hoppalığı sevdi. Bütün halkların orospusu oldu. Bütün dörtyol ağızlarında türkü söyledi. Bütün yüzleri öptü.

Surya'da, Tyr'de, hırsızların kapaması oldu. Geceleri içiyordu onlarla ve ılık yatağının biti piresi içinde katilleri saklıyordu.

ANTONİUS

Eh! Bana ne!..

SİMON

Büyük bir öfkeyle:

Onu kurtardım diyorum sana, pırıl pırıl ettim onu yeniden; o kadar ki Caligula âşık oldu ona, Ay'la yatmak istediğine göre!

ANTONİUS

Eh, peki?

SİMON

Eh işte odur Ay! Papa Clementius yazmadı mı Ay'ın bir kuleye hapsedildiğini? Üç yüz kişi kuleyi sardılar; ve bütün mazgal deliklerinden Ay göründü, dünyada birçok Ay, birçok da Ennoia olmadığı halde!

ANTONİUS

Evet… hatırlar gibi oluyorum…

Ve dalgın dalgın düşünür.

SİMON

İnsanlar için ölen İsa gibi temiz bir ruhla o da kadınlara adadı kendini. Çünkü Yehova'nın güçsüzlüğü Âdem'in buyruk dışına çıkmasıyla belli oldu. Dünyanın düzeniyle uzlaşamayan eski yasayı sarsmak gerek.

Yenileşme yolunda vaazlar verdim Ephraim ve İssahar[128] içlerinde. Bizor suları boyunca, Huleh gölü ardında, Mageddo vadisinde, dağlar ötesinde, Bostra'da, Şam'da! Gelsin bana, şaraba, çamura, kana bulanmış olanlar! Greklerin Minerva dedikleri Kutsal Ruh'la silerim bütün iç pisliklerini! Minerva'dır o! Kutsal Ruh'tur o! Bem Jupiter'im, Apollon'um,
Hıristos'um, Paraklet'im, Tanrı'nın büyük gücüyüm, Simon kılığına girmiş!

ANTONİUS

Sensin ha!.. Sensin demek? Biliyorum ama ne haltlar işlediğini!

Samaria yanında Gittoi'de doğdun. Dositheus, ilk efendin kovdu seni! Karılarından birini Hıristiyan etti diye diş bilersin Ermiş Paulus'a; ve Ermiş Petrus yenince seni, öfkeden ve korkudan sulara attın büyü araçlarınla dolu çantayı!

SİMON

İster misin onları?

Antonius bakar ona ve bir ses mırıldanır içinden: "Niçin istemeyeyim?"

Simon konuşur tekrar:

Doğa'nın güçlerini ve Ruhların özünü bilen mucizeler yapmalıdır. Bütün bilgilerin rüyasıdır bu, seni kemiren istek de budur, saklama!

Romalıların ortasında, öyle uçtum ki meydandan yukarı, bir daha görmediler beni! Neron kafamın kesilmesini buyurdu; ama, benim başım yerine bir koyun kellesi düştü yere. Sonunda canlı canlı gömdüler beni, üçüncü günü dirildim. Tanıt ortada, görüyorsun işte beni!

Ellerini koklatır. Çürümüş ceset kokar elleri. Antonius geriler.

Tunçtan yılanları kımıldatabilir, mermer heykelleri güldürebilir, köpekleri konuşturabilirim. Yığınla altın gösteririm sana; istediğimi kral yaparım; sürülerle insan göreceksin bana tapan! Bulutlar, dalgalar üstünde yürüyebilir, dağlar arasından geçer, delikanlı, ihtiyar, kaplan, karınca olur, senin yüzünü alır, benim yüzümü sana verir, yıldırımı dilediğim yere düşürebilirim. Duyuyor musun?

Gök gürler, şimşekler çakar birbiri ardından.

Yüceler yücesinin sesi bu! "Çünkü bir ateştir senin Tanrın", ve bütün yaratıklar bu ocaktan fışkırır.

Şimdi vaftiz olacaksın ateşle İsa'nın müjdelediği ikinci vaftiz bu, hani havarilerin üstüne de düşmüştü, fırtınalı bir gün, açık kalmış pencereden!

Alevi tutup elinde oynatır yavaş yavaş, Antonius'un üstüne serpmek ister gibi:

Rahmetler anası! Sen ki çözersin bütün sırları, sekizinci evde rahata kavuşmamız için...

ANTONİUS

Ah! Kutsal su olsa elimde şimdi!

Alev söner, bir hayli duman çıkararak.

Ennoia ve Simon yok oluverirler.

Çok soğuk, yoğun ve kötü kokulu bir sis doldurur havayı.

ANTONİUS

Kollarını açarak, kör olmuş gibi:

Nerdeyim?.. Korkuyorum uçuruma düşmekten! Ve salip çok uzaklarda elbet benden… Ah! Ne gece! Ne gece!

Bir rüzgâr savruntusuyla sis aralanır; ve Antonius iki adam görür, uzun ve beyaz örtülere sarılı.

Birincisi uzun boylu, tatlı yüzlü, ağırbaşlıdır. Sarışın saçları, İsa'nınkiler gibi ayrık, omuzlarına düşer. Elindeki bir değneği atar ve arkadaşı alır değneği, Doğulular gibi yerlere kapanarak.

İkinci adam ufacık, şişman, yassı burunlu, kısa boyunlu, kıvırcık saçlı, saf yüzlüdür.

İkisi de yalınayak, baş açık ve toz toprak içindedir, uzun bir yolculuktan gelir gibi.

ANTONİUS

Sıçrayarak yerinden:

Ne istiyorsunuz? Konuşun! Def olun buradan!

DAMİS

(İki adamın küçüğü)

Kızma, kızma!.. Keşiş baba! Ne mi istiyorum? Ne bileyim ben! Efendim bilir.

Oturur; öteki ayakta kalır. Susarlar.

ANTONİUS

Nerden geliyorsunuz?

DAMİS

Oho! Uzaktan, çok uzaktan!

ANTONİUS

Nereye gidiyorsunuz?

DAMİS

Ötekini göstererek:

O nereye isterse!

ANTONİUS

Kimdir o?

DAMİS

Baksana!

ANTONİUS

Kendi kendine:

Bir ermişe benziyor! Acaba konuşsam…

Sis dağılmıştır; hava apaçık, ay pırıl pırıldır.

DAMİS

Ne düşündünüz de konuşmaz oluverdiniz böyle?

ANTONİUS

Düşündüm ki… Hayır! Bir şey düşündüğüm yok.

DAMİS

Apollonius'a doğru gider; eğilerek, başını kaldırmadan birkaç kez çevresinde döner:

Pirim! Galilealı bir kesiş bilgeliğin kaynaklarını bilmek istiyor.

APOLLONİUS[129]

Yaklaşsın!

Antonius duraksar.

DAMİS

Yaklaşsanıza!

APOLLONİUS

Gürül gürül bir sesle:

Yaklaş! Kim olduğumu, ne yaptığımı, ne düşündüğümü bilmek istersin, değil mi evlat?

ANTONİUS

… Bunları bilmek kurtuluşum için yararlı olacaksa, isterim.

APOLLONİUS

Sevin, anlatacağım bunları sana!

DAMİS

Olur şey değil! Bir bakışta, olağanüstü bir filozofi eğilimi görmüş olmalı sende! Ben de yararlanacağım bundan!

APOLLONİUS

Önce ne uzun yollar aştığımı anlatacağım sana, doktrine varmak için; ve sen, bir tek kötü eylem görürsen eğer bütün hayatımda, durduracaksın beni çünkü yaptıklarıyla kötüden yana gitmiş bir insanın sözleri de kötümsenmeli.

DAMİS

Antonius'a:

Ne doğru insan, değil mi?

ANTONİUS

Doğrusu açıksözlü görünüyor.

APOLLONİUS

Doğduğum gece, annem bir göl kıyısında çiçek toplar görmüş kendini. Bir şimşek çakmış ve rüyasında öten kuğuların sesleri arasında dünyaya getirmiş beni!

On yaşıma kadar günde üç kez Asbadea[130] çeşmesine daldırırlar beni, çeşmenin suları yemin

bozanların dalaklarını şişirir. Bedenimi pireotu yapraklarıyla ovuşturuyorlardı erkekliğimi gidermek için.

Palmyralı bir prenses geldi buldu beni bir akşam; yerini bildiği bir mezardaki hazineleri teklif etti. Artemis tapınağının bir fahişesi kurban bıçağını gırtlağına sapladı benden umudu kesince; Kilikya valisi de, boşuna türlü sözler verdikten sonra, anamın babamın önünde, beni öldürteceğini söyledi bağıra bağıra; ama üç gün sonra kendi öldü, Romalıların kılıcıyla.

DAMİS

Antonius'a dirseğiyle vurarak:

Ha? Demedim mi sana? Ne adam!

APOLLONİUS

Dört yıl hiç ara vermeden Pythagorasçıların ses çıkarma yasağına uydum. En beklenmedik acılar bile gık dedirtmedi bana; ve tiyatrolarda, ben girerken, hortlak görmüş gibi uzaklaşıyordu herkes yanımdan.

DAMİS

Siz başarabilir miydiniz bunu?

APOLLONİUS

Çile süremi bitirince, geleneği bilmez olmuş rahiplere ders verme işine giriştim.

ANTONİUS

Hangi geleneği?

DAMİS

Bırakın konuşsun! Susun!

APOLLONİUS

Ganj'ın filozofları, Keldani gök bilginleriyle, Babil müneccimleri, Galya rahipleri, zenci papazlarıyla görüştüm! On dört Olympos'a tırmandım, İskitya göllerinin dibini buldum. Çölün büyüklüğünü ölçtüm!

DAMİS

Doğru ama bütün bunlar! Yanındaydım ben de!

APOLLONİUS

Hazar denizine kadar gittim önce, çevresini dolaştım; sonra Hindistan'da, Bukephalos'un, İskender'in bindiği atın gömülü olduğu Baomatlar ülkesinden Niniva'ya doğru indim. Şehrin kapılarında biri yaklaştı bana.

DAMİS

Bendim o! Ben! Sevgili pirim efendim! Görmemle sevmem bir oldu sizi! Biz kızdan tatlı, bir Tanrı'dan daha güzeldiniz.

APOLLONİUS

Duymaz onu:

Yol arkadaşım olmak istedi, bana tercümanlık etmek için.

DAMİS

Ama siz, "Bütün dilleri bilirim, bütün düşünceleri insanın yüzünden okurum" dediniz. O zaman ben de eteğinizi öptüm ve ardınızdan yürümeye koyuldum.

APOLLONİUS

Ktesiphon'dan sonra Babil topraklarına girdik.

DAMİS

Yüzü öyle soluktu ki, satrap bir çığlık attı görünce.

ANTONİUS

Kendi kendine:

Ne demek…

APOLLONİUS

Kral ayakta karşıladı beni, gümüş bir tahtın yanı başında, yıldızlarla donanmış değirmi bir salonda; kubbesine görünmez tellerle asılı dört büyük altın kuş vardı, kanatlarını açmış.

ANTONİUS

Dalgın dalgın:

Yeryüzünde böyle şeyler var mı ola?

DAMİS

Ne şehir ama, bu Babil! Herkes, zengin orda! Evler mavi boyalı, kapıları tunçtan, bir merdivenleri var nehire inen...

Değneğiyle toprağa çizer:

Şöyle, bakın! Sonra o tapınaklar, o meydanlar, o hamamlar, o su bentleri! Sarayların üstü kızıl bakır kaplı; ya içleri, bir bilseniz!

APOLLONİUS

Kuzey surları üstünde bir kule yükselir; onun üstünde bir ikincisi, bir üçüncüsü, bir dördüncüsü, bir beşincisi… Üç kule daha böyle! Sekizincisinde bir küçük kilise ve içinde bir yatak. Rahipleri tanrı Belus[131]için seçtikleri kadından başka kimseler giremez oraya. Babil kralı orda konukladı beni.

DAMİS

Benim yüzüme bile bakan yok gibiydi! Ben de sokaklarda dolaşıyordum tek başıma. Âdetleri öğreniyordum; işlikleri geziyordum; bahçelere su çıkartan büyük makineleri inceliyordum. Ama pirimden ayrı kalmak üzüyordu beni.

APOLLONİUS

Bir zaman sonra Babil'den çıktık; ve ay ışığında bir de baktık bir Ampusa,[132] Ay tanrıçasının yolladığı bir hayalet.

DAMİS

Evet ya! Zıplayıp duruyordu demir takunyalarıyla; anırır gibi kişniyordu; dört dönüyordu kayalar içinde. Bizimki bastı ona küfürü; yok oluverdi ortadan.

ANTONİUS

Kendi kendine:

Neye getirmek istiyor sözü bunlar?

APOLLONİUS

Taksilla'da,[133] beş bin kalenin başkentinde, Phraortes,[134] Ganj kralı, beş dirsek boyunda zencilerden kurulu bekçi alayını gösterdi bize ve sarayının bahçelerinde, yeşil dibalarla süslü bir çardağın altında, bir kocaman fil de gösterdi; kraliçeler kokular sürüp üstüne, oynuyorlardı onunla.
Poros'un[135] filiydi bu, İskender ölünce kaçmış.

DAMİS

Ve bir ormanda bulmuşlardı onu.

ANTONİUS

Ne çok da konuşuyor bunlar, sarhoşlar gibi.

APOLLONİUS

Phraortes, sofrasına oturttu bizi.

DAMİS

Ne acayip memleket! Beyler bir yandan içiyor, bir yandan dans eden bir çocuğun ayakucuna ok atmakla eğleniyorlar. Ama hoş görmedim onların…

APOLLONİUS

Yola çıkacağım sırada kral bir güneşlik verdi bana ve dedi ki: “İndus nehri kıyısında bir harada beyaz develerim var; al onlardan. Dilediğin zaman kulaklarına üflersin, döner gelirler.”

Nehir boyunca indik, geceleri bambular arasında pırıldayan ateşböceklerinin ışığında yürüyerek. Köle, yılanları kaçırmak için ıslık çalıyordu; ve develerimiz bellerini büküyorlardı ağaçların altından geçerken, çok alçak kapılardan geçer gibi.

Bir gün, bir zenci çocuk, elinde altından bir yılan sarılı değneğiyle bilgelerin okuluna götürdü bizi. İarkhas, baş bilge, atalarımdan, bütün düşündüklerimden, bütün yaptıklarımdan, bütün eski yaşantılarımdan söz etti bana. Kendisi İndus nehri olmuş vaktiyle; bana da, Sezotris zamanında Nil nehrinde kayıkçılık ettiğimi hatırlattı.

DAMİS

Bana bir şey söylenmediği için, eskiden ne olmuşum bilmiyorum.

ANTONİUS

Gölgeler gibi belirsiz bir halleri var.

APOLLONİUS

Deniz kıyısında köpek başlı maymunlara rastladık; doyasıya süt içmiş, Taprobana adasına yaptıkları seferden dönüyorlardı. Ilık dalgalar sarı sarı inciler yuvarlıyordu önümüze; ayaklarımızın altında kehribarlar çıtırdıyordu. Denize inen kayalıkların yarıklarında balina iskeletleri vardı beyaz beyaz. Sonunda toprak, bir çarıktan daha dar oldu; biz de, güneşe doğru okyanustan damlalar fırlattıktan sonra, sağa kıvrıldık dönmek için.

Aromatlar ülkesinden, Gargaritler diyarından, Gamaria burnundan, Sachalitler, Adramitler, Homeritler bölgesinden; sonra Kasannia dağları, Kızıldeniz ve Topazos adasından geçerek döndük; Habeşistan’a da Cüceler krallığından girdik.

ANTONİUS

Kendi kendine:

Amma da büyük şu yeryüzü!

DAMİS

Yerimize döndüğümüz zaman, eskiden tanıdıklarımızın hepsi ölmüştü.

Antonius başını eğer. Sessizlik.

APOLLONİUS

Konuşur yeniden:

O zaman başladı dünyada sözüm edilmeye.

Veba Ephesos'u kırıp geçiriyordu; bir ihtiyar dilenciyi taşlattırdım.

DAMİS

Ve çekti gitti Veba!

ANTONİUS

Ne diyorsun! Hastalıkları durduruyor ha?

APOLLONİUS

Knidos'ta Aphrodite'nin sevdalısını iyi ettim.

DAMİS

Evet, delinin biri; evlenme bile teklif etmiş tanrıçaya.Hadi bir kadına tutul, anlarım; ama bir heykele vurulmak, ne sersemlik!– Pir elini yüreği üstüne koydu adamın, ve sevda sönüverdi.

ANTONİUS

Ya! Cinleri, perileri de kovabiliyor demek?

APOLLONİUS

Otranto'da ölmüş bir genç kızı yakmaya götürüyorlardı.

DAMİS

Pirim dudaklarına dokundu, kız kalkıverdi ayağa anasını çağırarak.

ANTONİUS

Nasıl olur! Ölüleri de mi diriltiyor?

APOLLONİUS

Vespasianus'un başa geçeceğini de söyledim önceden.

ANTONİUS

Ya! Geleceği de biliyor desene?

DAMİS

Korinthos'ta…

APOLLONİUS

Sofradayken onunla, Baia sularında…

ANTONİUS

Özür dilerim yabancılar, geç oldu!

DAMİS

Bir delikanlı vardı Menippos[136] adında.

ANTONİUS

Yoo! Yoo! Gidin artık!

APOLLONİUS

Bir köpek girdi içeri, ağzında bir kesik el.

DAMİS

Bir akşam, bir kenar mahallede, bir kadına rastladı.

ANTONİUS

Duymuyor musunuz beni? Çekilin gidin artık!

APOLLONİUS

Sedirler arasında bir gölge gibi dolanıyordu köpek.

ANTONİUS

Yeter!

APOLLONİUS

Kovmak istiyordu herkes köpeği.

DAMİS

Menippos gitti kadının evine; seviştiler.

APOLLONİUS

Yerdeki mozaiklere vurarak kuyruğunu, kesik eli
Flavius'un dizleri üstüne koydu.

DAMİS

Ama ertesi sabah, okuldaki derslerde, sapsarıydı Menippos.

ANTONİUS

Yerinden sıçrayarak:

Hâlâ mı? Adam sen de! Bırak konuşsunlar, nasıl olsa…

DAMİS

Pirim dedi ki ona: "Ey güzel delikanlı, sen bir yılanı okşuyorsun, bir yılan okşuyor seni! Düğün ne zaman?" Hep birlikte düğüne gittik.

ANTONİUS

Doğru değil elbet bütün bunları dinlemem benim!

DAMİS

Daha girişinde evin, hizmetçiler koşuşuyor, kapılar açılıyordu; ama ne ayak sesi işitiliyordu, ne kapı gıcırtısı. Pir
Menippos'un yanına oturdu. Tam o sırada nişanlı kızın filozoflara kızacağı tuttu. Ama altın takımlar, içki verenler, aşçılar, ekmek dağıtanlar yok oluverdiler; dam uçtu, duvarlar yıkılıverdi; ve Apollonius kaldı ortada yalnız, ayakta; bir de o kadın, gözyaşları içinde, ayakucunda. Kan emen bir koca yarasaydı o; güzel delikanlının isteklerini doyuruyordu, etlerini yemek için çünkü bu türlü hortlakların en hoşlandıkları şey sevişenlerin kanlarıdır.

APOLLONİUS

Bilmek istersen eğer yolunu…

ANTONİUS

Hiçbir şeyi bilmek istemiyorum!

APOLLONİUS

Roma kapılarına geldiğimiz akşam...

ANTONİUS

Ha! Evet, papaların şehrini anlatın bana!

APOLLONİUS

Bir sarhoş adam sokuldu bize; türkü söylüyordu tatlı bir sesle. Meğer Neron'un bir ezgisiymiş bu, can kulağıyla dinlemeyenleri de öldürme gücü varmış bu ezgide. Sarhoşun sırtında, bir kutu içinde, imparatorun çaldığı rubaptan alınmış bir tel varmış. Umursamayıp silktim omuzlarımı. Sarhoş çamur attı yüzümüze. O zaman çözdüm ben de uçkurumu, ve benimkini verdim eline.

DAMİS

Bir hayli sapıttınız doğrusu bunu yapmakla!

APOLLONİUS

İmparator, gece yarısı, çağırttı evine beni. Sol kolunu akik bir masaya dayamış, gözdesi Sporus'la aşık oynuyordu. Döndü ve çattı sarı kaşlarını: "Sen nasıl korkmazsın benden?" dedi. "Çünkü Tanrı korkunç yaptıysa seni, bana da yürek verdi" dedim.

ANTONİUS

Kendi kendine:

Anlatılmaz bir şey korku veriyor bana!

Sessizlik.

DAMİS

Keskin bir sesle:

Bütün Asya, zaten, diyebilir ki size…

ANTONİUS

İrkilerek:

Hastayım! Bırakın beni!

DAMİS

Dinleyin bakalım hele bir! Roma'daki Domitianus'un öldürüldüğünü Ephesos'tan gördü o!

ANTONİUS

Zorla gülerek:

Yok canım!

DAMİS

Evet, tiyatroda, güpegündüz, Ekim ayının on beşinde, bağırdı birdenbire: "Caesar'ı boğazlıyorlar!" Şunları söyledi arada bir: "Yuvarlandı yere; ah! nasıl da çırpınıyor! Kalkıyor; kaçmak istiyor; kapılar kapalı; ah! oldu olanlar! Öldü gitti işte!" Ve tam o gün, gerçekten, Titus Flavius Domitianus öldürüldü, bildiğiniz gibi.

ANTONİUS

Şeytan'ın yardımı olmadan… elbet…

APOLLONİUS

Beni öldürmek istemişti, bu Domitianus! Damis kaçmıştı, benim buyruğumla, ve ben yalnızdım zindanda.

DAMİS

Korkunç bir cüretti bu doğrusu!

APOLLONİUS

Saat beşe doğru, askerler mahkemeye götürdüler beni. Söyleyeceklerimi yazmış, sokmuştum hırkamın altına.

DAMİS

Puzzoles kıyısındaydık, bizler! Ölmüş sanıyorduk sizi, ağlıyorduk. Saat altı sularında birden göründünüz ve "İşte geldim!" dediniz.

ANTONİUS

Kendi kendine:

İsa gibi!

DAMİS

Yüksek sesle:

Tam onun gibi!

ANTONİUS

Yoo! Olamaz! Yalan, değil mi? Yalan söylüyorsunuz!

APOLLONİUS

O ne yaptı O? Gök'ten indi. Bense, çıkıyorum Gök'e, beni İlke'ye yükselten erdemimin kanatlarıyla!

DAMİS

Tyana, Anadolu'da onun doğduğu kent, bir tapınak kurdu adına, rahipleriyle birlikte!

APOLLONİUS

Antonius'a yaklaşıp kulağına bağırır:

Neden? Çünkü ben bütün tanrıları, bütün törenleri, bütün duaları, bütün kehanetleri bilen adamım! Apollon'un oğlu Trophonios'un mağarasına girmişim ben! Siracusa kadınlarının dağlara götürdüğü çörekleri yoğurmuşum!
Mithra'nın seksen çilesinden geçmişim ben! Sabazius'un yılanını göğsümde sıkmışım! Kabirlerin atkılarını sarınmışım! Kybele'yi Kampana körfezlerinin sularında yıkamışım.
Samothrake kayalarının oyuklarında da üç ay geçirmişim ben!

DAMİS

Aptalca gülerek:

Ha ha hay! O mübarek tanrıçanın esrarlı şölenlerinde!

APOLLONİUS

Ve şimdi düşüyoruz yeniden kutsal yollara!

Kuzey'e gidiyoruz ilkin, kuğular ve karlar diyarına. Bembeyaz ovada, at ayaklı kör insan sürüleri masmavi otları çiğnemekteler…

DAMİS

Gel! Şafak söküyor! Horoz öttü, at kişnedi, yelken dolu!

ANTONİUS

Horoz ötmedi! Cırcırböceğini duyuyorum kumlarda, ve bakıyorum ay yerli yerinde!

APOLLONİUS

Güney’e, dağların ve büyük dalgaların ardına doğru gidiyoruz, sevginin nedenini kokular içinde aramaya. Güçsüzleri öldüren katmerli gül kokularını çekersin içine orda.
Junonia adasının gül pembe yağlara bulanmış sularında yıkanırsın. Bahar çiçekleri arasında kertenkeleyi görürsün, her yüzyılda bir uyanan, alnındaki kızıl yakut olgunlaşıp düşünce. Yıldızlar titreşir, gözler gibi; çağlayanlar şırıldar çalgılar gibi; canın açıldıkça açılır havalarda, yüreğinde ve yüzünde!

DAMİS

Pirim! Vakittir! Yel esti esecek; kırlangıçlar uyandı uyanacak, mersin yaprağı havalandı havalanacak!

APOLLONİUS

Evet! Gidelim!

ANTONİUS

Hayır! Ben kalıyorum!

APOLLONİUS

İster misin söyleyeyim sana nerde biter Balis otu? Hani şu ölüleri dirilten ot?

DAMİS

Beni dinlersen Androdamas taşını iste sen ondan, gümüşü, demiri ve tuncu çeken taşı!

ANTONİUS

Ah! Ne yanıyor içim! Nasıl yanıyor içim!

DAMİS

Anlarsın bütün varlıkların sesini, uğultuları, cıvıltıları!

APOLLONİUS

Gergedanlar, ejderhalar, denizatları, yunus balıkları üstüne bindiririm seni!

ANTONİUS

Ağlar:

Ah! Ah! Ah!

APOLLONİUS

Tanırsın bütün ecinnileri, mağaralarda oturanları, ormanlarda fısıldaşanları, dalgaları kımıldatanları, bulutları itenleri.

DAMİS

Sık kuşağını! Bağla sandallarını!

APOLLONİUS

Anlatırım sana nedenini Tanrısal biçimlerin; neden
Apollon'un ayakta durup Zeus'un oturduğunu; Aphrodite'nin neden Korinthos'ta kare, Atina'da dört köşe, Paphos'ta huni biçiminde olduğunu!

ANTONİUS

Ellerini kavuşturarak:

Ah, bir gitseler artık! Bir gitseler!

APOLLONİUS

Tanrıların zırhlarını söker çıkarırım önünde; zorlarız kutsal yerlerin kapılarını seninle; Apollon tapınağındaki rahibenin koynuna sokarım seni!

ANTONİUS

Kurtar beni Tanrım!

Salibe doğru koşar.

APOLLONİUS

Nedir özlediğin senin? Düşlerinde gördüğün? Aklına bir koyuver yalnız yeter…

ANTONİUS

İsa, İsa, yetiş imdadıma!

APOLLONİUS

İster misin İsa'yı göstereyim sana?

ANTONİUS

Ne dedin? Nasıl?

APOLLONİUS

O olacak göreceğin! Başkası değil! Atacak çelengini başından, konuşacağız karşı karşıya!

DAMİS

Alçak sesle:

İsterim de! İsterim desene!

Antonius çarmıhın dibinde dualar okur. Damis çevresinde döner yaltaklanarak:

Bak, canım keşiş, sevgili Antonius! Temiz adam! Ünlü adam! Ne kadar övseler azdır seni! Ürkmeyin böyle! Doğululardan gelme bir abartma benimkisi. Ama hiç de demek değil ki bu…

APOLLONİUS

Bırak bu adamı, Damis!

Bir hayvan gibi, gerçekliğine inanıyor her şeyin! Öyle korkuyor ki tanrılardan, anlayamaz oluyor hiçbirini! Kendi Tanrısını da kıskanç bir kral düzeyine indiriyor!

Denize inen kayalığa doğru ilerler, yürür gider üstünden ve boşlukta durur:

Bütün biçimlerin üstünde, yeryüzünden uzaklarda, gökten ötelerde, idealar dünyası var, Tanrı Sözü'yle dolu! Bir sıçrayışta geçeriz öbür boşluktan, ve kavrarsın, sonsuzluğun içinde Ezel'i, Salt Gerçeği, Varlık'ı! Haydi! Ver elini! Yürü!

İkisi, yan yana, yükselirler havada, rahat bir süzülüşle.

Antonius, çarmıha sarılarak, bakar yükselişlerine.

Gözden kaybolurlar.

V

Ağır ağır yürüyerek:

Bütün cehenneme değer bu adam!

Nabukodonosor böylesine kamaştırmamıştı gözlerimi. Saba Melikesi'nin büyüsü bu kadar derinden sarmamıştı beni.

Tanrılardan söz edişi, onları tanıma hevesini uyandırıyor insanda.

Hatırlıyorum, yüzlercesini bir arada görmüştüm,
Elephantin adasında Nil nehrinin, Diocletianus zamanında. İmparator göçebelere koskoca bir ülke bağışlamıştı, sınırları kollamaları şartıyla; ve sözleşme "Görünmez Güçler" adına onaylanmıştı. Çünkü bir halkın tanrılarını öteki halk bilmiyordu.

Barbarlar kendi tanrılarını getirmişlerdi. Nehir kıyısındaki kum tepecikleri üstündeydiler. Görüyordunuz onları uzaktan, almışlar kolları arasına putlarını, koskoca kötürüm çocuklar gibi. Ya da binmişler bir hurma ağacı kütüğüne, çağlayanlar içinde yüzüyorlar, boyunlarındaki muskaları, göğüslerindeki dövmeleri göstererek. Onlarınki daha mı kötü sanki Helenlerin, Asyalıların, Romalıların dininden!

Heliopolis tapınağında oturduğum zamanlar, bakardım sık sık duvarlardaki resimlere: akbabalar, pençelerinde birer asa, çalgı telleriyle oynayan timsahlar, yılan bedenli insan suratları, çükleri kalkmış tanrılar önünde secdeye yatmış inek başlı kadınlar… Bütün bu doğadışı biçimler başka dünyalara sürüklüyordu beni. O durgun gözlerin neye baktıklarını bilmek isterdim.

Maddenin bu kadar gücü olması için bir ruh olması gerekirdi içinde. Tanrıların ruhları resimleriyle iç içedir.

Görünüşleri güzel olanlar ayartabilirler insanı. Ama öbürleri. İğrenç ya da korkunç olanlar, nasıl inanırsın onlara?..

Bir de bakar bir şeyler geçiyor yerin üstünden: yapraklar, taşlar, deniz kabukları, ağaç dalları, yarım yamalak hayvan resimleri, sonra şişkin karınlı cüceler. Tanrılardır bunlar. Gülmekten katılır Antonius.

Bir başka gülüş kopar arkasında; ve Hilarion çıkagelir keşiş kılığında, deminkinden çok daha büyük, bir dev gibi.

ANTONİUS

Şaşırmaz onu tekrar görünce:

Ne budala olmalı insan bunlara tapmak için!

HİLARİON

Ah! Evet! Hem de nasıl budala!

O sırada, geçer önlerinden bütün milletlerin, bütün çağların putları; tahtadan, madenden, taştan, kuş kanatlarından, hayvan postlarından.

En eskileri, Tufan'dan öncekiler, yeleler gibi sarkan yosunlar arasında kaybolurlar. Kimileri, fazla uzun gelip ayaklıklarına, çatır çutur kopar ek yerlerinden, bellerini kırarlar yürürken. Kimilerinin de kumlar akar karınlarındaki deliklerden.

Antonius ve Hilarion deliler gibi keyiflidirler. Kalçalarını tutarlar gülmekten.

Sonra koyun görünüşlü putlar geçer. Çarpık bacaklarıyla dizleri birbirine değerek yürürler, gözkapaklarını yarı açarak dilsizler gibi zorlama sesler çıkarırlar: "Ba! Ba! Ba!"

Putlar insana benzer oldukça, sinirlendirirler Antonius'u. Basar yumruğu, tekmeyi, saldırır üstlerine.

Putlar korkunç olmaya başlar upuzun sorguçları, fırlak gözleri, el yerine pençeli kolları, köpekbalığı çeneleriyle.

Ve bu tanrılar önünde, taş sunaklar üstünde insanlar boğazlanır; fıçılar içinde çiğnenir, arabalar altında ezilir, ağaçlara çakılır kimileri. Tanrılardan biri kıpkızıl olmuş demirden ve boğa boynuzludur; çocuklarını yer.

ANTONİUS

Korkunç!

HİLARİON

Ama tanrılar hep işkence isteyegelmişler. Seninki bile bak ne hallere…

ANTONİUS

Ağlayarak:

Aman! Bitirme, sus!

Kayalık yer bir vadiye dönmüştür. Kupkuru bir otlakta bir öküz sürüsü yayılmaktadır.

Öküzlerin çobanı bir buluta gözlerini diker; ve keskin bir sesle buyruklar savurur havaya.

HİLARİON

Yağmur özlediği için, büyücüler gibi seslenip, göklerin sultanına zorla açtırmaya çalışıyor bereket

bulutunu.

ANTONİUS

Gülerek:

Ne budalaca bir gurur!

HİLARİON

Sen de ecinnileri kaçırmak için okuyup üflemiyor musun?

Vadi bir süt denizi oluverir, durgun ve uçsuz bucaksız.

Ortada uzun bir beşik yüzmektedir, bir yılanın kıvrımları beşik olmuştur daha doğrusu ve yılanın bütün başları hep birden eğilip uyuyan bir tanrının bedenini gölgede tutar.

Tanrı genç, tüysüz, bir kızdan güzel ve saydam tüllerle örtülüdür. Başındaki iklilin incileri pırıldar hafifçe, ay parçaları gibi; yıldızlardan bir tespih halka halka asılıdır gerdanında; bir eli başının altında, öbür kolunu yanına uzatmış dinleniyor, dalgın ve esrik bir yüzle.

Ayakucunda çömelmiş bir kadın uyanmasını bekliyor.

HİLARİON

Brehmenlerin temel ikilemi bu salt varlık, hiçbir biçime girmez çünkü.

Tanrı'nın göbeğinden bir lotus bitiverir, çiçeğinin ağzında bir başka tanrı görünür, üç yüzlü.

ANTONİUS

Bak hele, neler de uyduruyor!

HİLARİON

Baba, Oğul ve Kutsal Ruh da bir tek kişi değil mi?

Üç baş birbirinden ayrılır, ve üç büyük tanrı çıkar ortaya.

Birincisi, ki pembedir, ayağının başparmağını ısırır.

İkincisi, ki mavidir, dört kolunu sallar.

Üçüncüsü, ki yeşildir, kuru insan kafalarından bir gerdanlık takınmıştır.

Önlerinden üç tanrıça çıkıverir hemen; biri ağlara sarılıdır, öteki bir kupa uzatmakta, sonuncusu bir yay germektedir.

Bu tanrılar, tanrıçalar ikileşir, çoğalırlar. Omuz başlarından kollar, kolların ucundan eller, ellerin içinden sancaklar, baltalar, kılıçlar, şemsiyeler, dümbelekler çıkar. Başlarından pınarlar fışkırır, burun deliklerinden otlar sarkar.

Kuşlar üstüne ata biner gibi oturarak, tahtırevanlarda sallanarak, altın tahtlara kurularak, fildişi oyuklar içinde dikelerek düşüncelere dalar, gezinir, buyruklar verir, şarap içer, çiçek koklarlar. Rakkaseler fırıl fırıl döner, devler canavarları kovalar; mağara girişlerinde münzeviler derin derin düşünürler. Gözbebekleri yıldızlardan, bulutlar şerit şerit bayraklardan ayırt edilmez. Tavuskuşları, altın tozları üstünden akan derelerden su içer, pavyonların işlemeleri pars beneklerine karışır, mavi gökte renk renk ışınlar birbirini keser, oklar uçuşur havada, buhurdanlar sallanır.

Bütün bunlar, alt yanı kayalıklara dayalı ve göklere kadar yükselen bir saçağın süslemeleri gibi geliştikçe gelişir.

ANTONİUS

Gözleri kamaşarak:

Bu ne tanrı bolluğu! Ne ister bunlar?

HİLARİON

Fil hortumuyla göbeğini kaşıyan Güneş tanrısıdır, bilgeliği esinler.

Şu öteki, altı kafasında kuleler, on dört kolunda mızraklar taşıyan, orduların sultanı, yakıp yıkan Ateş tanrısıdır.

Timsaha binmiş ihtiyar, kıyıya, ruhları yıkamaya gidiyor. Ruhlara işkence edecek olan da şu çürük dişli zenci kadındır, cehennemler onun buyruğu altındadır.

Kızıl yabanatlarının çektiği ve bacaksız bir arabacının sürdüğü savaş arabası, güneşin efendisini gezdirir maviliklerde. Ay tanrısı da yanında gider üç gazal koşulu bir döşek içinde.

Bir papağanın sırtında diz çökmüş duran Güzellik tanrıçadır, oğlu Sevda'ya tostoparlak memesini vermektedir. Şu uzaklardaki de o yine, çayırlarda sevinçle zıplayan. Bak! Bak! Pırıl pırıl tacı başında koşuyor buğdaylar, dalgalar üstünde, havalanıyor, serilip yatıyor her yere!

Bu tanrılar arasındaki boşluklarda rüzgârların, gezegenlerin, ayların, günlerin cinleri ve daha binlerce başka cin vardır! Bin bir yüzü de vardır bunların, bir anda kılıktan kılığa girerler. Bak işte onlardan, biri, balıkken kaplumbağa oluveriyor; bir cüce şimdi de, yabandomuzu kafalı.

ANTONİUS

Zorları ne?

HİLARİON

Dengeyi kurmak yeniden, kötülükle savaşmak. Ama hayat tükeniyor, biçimler aşınıyor; onun için gittikçe daha fazla kılık değiştirmeleri gerekiyor.

ÇIPLAK BİR ADAM

Kumların ortasında bağdaş kurup oturmuş.

Arkasında asılı duran geniş bir ışık çemberi titreşmektedir. Mavi pırıltılı siyah saçlarının küçük küçük büklümleri tepesindeki bir çıkıntının çevresinde simetrik bir düzene sokulmuştur. Çok uzun kolları iner iki yanından aşağı. İki eli, avuçları yukarı çevrik, baldırları üstünde durmaktadır; ayaklarının altı iki güneş gibidir; hiç kıpırdamadan durur, Hilarion'la Antonius'un önünde bütün tanrılar almıştır çevresini, kayalıklar üstünde sıra sıra, bir tiyatro basamaklarına dizilmiş gibi.

Dudakları yarı açılır ve derinden bir sesle:

Ben büyük rahmetin başıyım; yaratıkların sığınağıyım; inananlara da, inançsızlara da yasayı açıklarım.

Dünyayı kurtarmak için insanlar arasında doğmak istedim. Tanrılar ağlıyordu kalkıp gittiğim zaman.

Önce bir kadın aradım gereğince: savaşçı soydan, bir
kral karısı, iyilerden iyi, güzeller güzeli, göbeği derin, eti elmas gibi sıkı; ve dolunay zamanı, hiçbir erkek aracım olmadan, girdim karnına.

Sağ böğründen çıktım. Yıldızlar durdu.

HİLARİON

Dişleri arasından mırıldanır:

"Ve yıldızın durduğunu görünce büyük bir sevinç duydular."

Antonius daha dikkatle bakar.

BUDDHA

Himalaya'nın dibinden yüz yaşında bir din adamı geldi beni görmeye.

HİLARİON

"Simeon adında bir adam, ki İsa'yı görmeden ölmeyecekti."

BUDDHA

Okullara götürdüler beni. Bilginlerden daha çok biliyordum.

HİLARİON

“… Bilginler arasında; ve bütün onu dinleyenler hayran kalıyorlardı bilgeliğine.”

Antonius sus işareti yapar Hilarion’a.

BUDDHA

Gündüz gece, düşünüp dururdum bahçelerde. Ağaçların gölgeleri dönerdi; ama benim üstümdeki ağacın gölgesi dönmezdi.

Kimse boy ölçüşemezdi benimle yazıları sökmekte, atomları saymakta, filleri gütmekte, bakmumu işlerinde, astronomide, şiirde, yumruk güreşinde, bütün yarışmalarda, bütün sanatlarda!

Herkese uymak için evlendim; günlerimi kral sarayımda geçiriyordum, incili kaftanlar içinde, güzel koku yağmurları altında, otuz üç bin kadının sinek-kovarlarıyla yellenerek, çın çın öten çanlarla süslü taraçalarımın üstünden halklarıma bakardım.

Ama dünyadaki yoksulları görmek zevklerden alıkoyuyordu beni. Kaçtım.

Yollarda dilendim, mezarlardan toplama paçavralar içinde. Çok bilgin bir ermişe rastlayınca bir gün, kölesi oldum kendi isteğimle. Kapısını bekliyor, ayaklarını yıkıyordum.

İçimden her duyu, her sevinç, her dert silindi gitti.

Sonra, düşüncemi daha engin bir gözlemde yoğunlaştırarak nesnelerin özüne, biçimlerin sanrısına erdim.

Brehmenlerin biliminden arındım hemen. Ağırbaşlı görünüşleri altında, türlü tutkular kemirir içini Brehmenlerin; pislikler sürünür, dikenler üstünde yatarlar, ölüm yoluyla mutluluğa ereceklerini sanarak!

HİLARİON

“Mürai sofular, ikiyüzlüler, ak saçlı kuburlar, yılan soylular!”

BUDDHA

Ben de görülmedik şeyler yaptımgünde bir tek pirinç tanesi yiyerek, pirinç taneleri de şimdikinden daha iri değildi o zamanlar–; tüylerim döküldü, kapkara oldu bedenim; çukurlarına gömülen gözlerim kuyuların dibinde görülen yıldızlara benziyordu.

Altı yıl kıpırdamadan durdum, aslanlar, yılanlar ortasında. Kızgın güneşler, azgın sağanaklar, kar, yıldırım, dolu, fırtına... katlanıyordum hepsine, elimi bile kaldırmadan korunmak için.

Geçen yolcular ölmüş sanıp beni, toprak atıyorlardı üstüme uzaktan!

Bir Şeytan’la savaşım kalıyordu yapılmadık.

Çağırdım onu.

Oğulları geldi iğrenç derileri pul pul, leş gibi kokarak, uluyarak, ıslık çalarak, böğürerek, zırhlar, ölü kemikleri tokuşturarak. Kimin burun deliklerinden alevler çıkarıyor, kimi kanatlarıyla karanlıklar serpiyor, kimi kesik parmaklardan tespihler tutuyor ellerinde, kimi avuçları içinden yılan zehiri içiyordu; domuz, gergedan, kurbağa başları, türlü türlü iğrenç ve korkunç yüzleri vardı.

ANTONİUS

Kendi kendine:

Bunlara katlandım ben de bir zamanlar!

BUDDHA

Sonra kızlar yolladı bana birbirinden güzel, sürmüş sürüştürmüş, dişleri ak sümbüller gibi, dolgun baldırları fil hortumları gibi. Kimi kollarını gerip esniyor, dirsek çukurlarını göstererek; kimi göz kırpıyor; kimi gülmekten katılıyor; kimi örtülerini yarı açıyor. Utangaç bakireler, kendini beğenmiş cadalozlar, tümen tümen köleler, sandıklarıyla melikeler.

ANTONİUS

Kendi kendine:

Ya! Ona da demek?

BUDDHA

Şeytan'ı yendikten sonra, on iki yıl yalnız güzel kokularla beslendim beş değeri, beş yetkeyi, on gücü, on sekiz cevheri elde etmiş, görünmez dünyanın dört katına da girmiş olduğum için Anlayış'a erdim! Buddha oldum!

Bütün tanrılar eğilir; birkaç başı olanlar hepsini birden indirirler.

Buddha yüce elini kaldırır ve başlar yeniden söze:

Varlıkların kurtulması için yüz bin kere kurban ettim kendimi! Yoksullara ipekli urbalar, yataklar, arabalar, evler, yığınla altınlar, elmaslar dağıttım. Ellerimi kolsuzlara, bacaklarımı topallara, gözbebeklerimi körlere verdim; başı kesilenler için başımı kestim. Kral olduğum zaman illeri bölüştürdüm; Brehmenliğimde kimseyi hor görmedim. Keşişliğimde beni boğazlayan bir hırsıza tatlı sözler ettim. Kaplan olduğum zaman, açlıktan öldürdüm kendimi.

Bu son yaşantımda yasayı dile getirdiğim için, yapacak işim kalmadı artık. Büyük dönem bitti! İnsanlar, hayvanlar, tanrılar, bambular, okyanuslar, dağlar, Ganj'ların kum taneleri, on binlerce on bin yıldızla birlikte yok olmak üzeredir hep birden; yeni doğuşlar oluncaya dek bir alev oynayıp duracak bitmiş dünyaların yıkıntıları üstünde!

O zaman bir baş dönmesidir alır tanrıları. Sendeler, kıvranarak yerlere düşer, yaşantılarını kusarlar. Taçları param- parça olur, sancakları uçar gider. Özelliklerini, cinsel örgenlerini koparır atar, içtikleri ölümsüzlük dolu kupaları omuzlarından arkaya fırlatır, yılanlarıyla kendi kendilerini boğar, dumanlar içinde erir giderler. Hiçbir şey görünmez olunca…

HİLARİON

Yavaşça:

Yüz binlerce milyon insanın neye inandığını gördün işte!

Antonius yerde, yüzü elleri içindedir. Yanı başında, sırtını çarmıha dönmüş, bakar ona Hilarion.

Uzunca bir zaman geçer.

Bir garip yaratık görür sonra, insan başlı ve balık bedenli. Dosdoğru ilerler havada, kuyruğuyla kumları döverek; bu kısacık kollu ulu kişinin yüzü güldürür Antonius'u.

OHANNES

Acıklı bir sesle:

Saygılı ol bana! Her şeyin kaynaklarıyla çağdaşım ben! Daha biçimlenmemiş dünyada oturdum; hem kadın hem erkek varlıklar uyukluyordu orda, ışık geçirmez bir havanın ağırlığı altında, dalga dalga karanlıkların derinlerinde. Parmaklar, yüzgeçler, kanatlar birbiri içindeydi o zamanlar; başsız gözler yüzüyordu sularda yumuşakçalar gibi, insan yüzlü boğalar, köpek pençeli yılanlar arasında.

Bütün bu varlıkların üstüne, Omoroka, sermişti kadın bedenini bir çember gibi kıvırarak. Ama Belus ikiye bölüverdi onu; bir yarısından yeryüzünü, bir yarısından gökleri yarattı; ve eşit iki dünya seyrettiler birbirini karşılıklı.

Ben, Kaos'un ilk bilinci, çıkıverdim boşluktan maddeyi katılaştırmak için, biçimleri düzene sokmak için; ayrıca da balık avlamayı, tohum ekmeyi, yazıyı ve tanrılar tarihini öğrettim insanlara.

O gün bugündür, Tufan'dan kalma göller içinde yaşarım. Ama çöl büyüyor göllerin çevresinde, yeller kum atıyor içlerine; güneş emiyor sularını ve ben can çekişiyorum balçık döşeğimde, sular arasından yıldızlara bakarak. Dönüyorum yatağıma.

Sıçrar ve Nil sularında kaybolur.

HİLARİON

Keldanilerin eski bir tanrısı bu!

ANTONİUS

Alay ederek:

Peki, Babil tanrıları nasıldı?

HİLARİON

Görebilirsin onları da!

Ve dört köşe bir kule üstünde bulurlar kendilerini. Bu kulenin daha altındaki dört başka kule yukarıya doğru gittikçe daralarak koskoca bir ehram kurarlar. Ta aşağıda kara bir yığın görülürşehir olacak–, ovalara serili. Hava soğuk, gökler koyu mavidir; sayısız yıldızlar titreşmektedir.

Düz damın üstünde beyaz taştan bir sütun yükselir. Beyaz cüppeli rahipler döner döner gelirler, hep kımıldayan bir çember dizerek; ve başları gökte gökte yıldızları seyrederler.

HİLARİON

Birçoklarını Antonius'a göstererek:

Otuz başrahip var bunlar arasında. On beşi yukarıya bakar, on beşi aşağıya. Eşit aralıklarla, biri yukarılardan aşağılara doğru atar kendini, bir başkası bırakıp aşağıları çıkar yücelere.

Yedi gezegenden ikisi iyi, ikisi kötü, üçü karışıktır; dünyada her şey, bu sönmez ateşlere bağlıdır. Onların hangi yıldızlar arasından nasıl geçtiklerine bakıp yarın neler olacağı kestirilebilir. En saygıdeğer topraklar üstündesin. Pitagoras'la Zerdüşt burada buluştular. On iki bin yıldır bu adamlar göklere dikmiştir gözlerini tanrıları daha iyi tanımak için.

ANTONİUS

Gezegenler birer tanrı değildir.

HİLARİON

Tanrıdır diyorlar; çünkü her şey geçiyor çevremizden; gökse duruyor değişmeden Ezel gibi!

ANTONİUS

Bir başı var elbet hepsinin.

HİLARİON

Sütunu göstererek:

Şu işte o, Belus, ilk ışın, Güneş, Erkek! Gebe bıraktığı Öteki altında, bak!

Antonius bir bahçe görür, fenerlerle aydınlanmış. Kalabalıklar içindedir şimdi, iki yanından serviler yükselen bir yolda. Sağdan soldan daracık geçitler nar ağaçları arasındaki kulübelere gider, kamış kafeslerle kapalı.

İnsanların çoğu sivri külahlı, tavus kanatları gibi benek benek örtüler içindedir. Ayı postu giymiş Kuzeyliler, koyu sarı gocuklar içinde göçebeler, soluk yüzlü, uzun küpeli Gangaritler de var aralarında. Sınıflar uluslar gibi karmakarış olmuş gibidir; çünkü gemicilerin ve taş ustalarının yanı başlarında kızıl yakutlu taçlar, ellerinde işlenmiş altın, gümüş topuzlu asalarıyla sultanlar vardır. Hepsi burun deliklerini açmış, aynı istekle yürürler.

Arada bir, rahatlarını bozup, öküzler koşulu kapalı bir kağnıya yol verirler; ya da bir eşek, sırtında çarşaflı bir kadını sallayarak geçer aralarından ve kulübelere doğru kaybolur gözden.

Antonius korkar; geri dönmek ister. Ama anlatılmaz bir merak sürükler onu daha içerilere doğru.

Servilerin dibinde kadınlar çömelmiş durur bir sıra, geyik posları üstünde, başlarına ip örgü sarılı, taçlar gibi. Kimisi, sultanlar gibi giyinmiş, çağırırlar geçenleri bar bar bağırarak. Daha utangaçları, kollarıyla saklar yüzlerini, bir acuze, belki de anaları, kışkırtırken onları. Kimisi de siyah şallar altında çırılçıplak etten heykeller gibidirler. Bir erkek para attı mı dizlerine, kalkarlar.

Yapraklar arasından öpüşme sesleri gelir arada bir de keskin bir çığlık.

HİLARİON

Babil kızları bunlar, tanrıçaya veriyorlar kızlıklarını!

ANTONİUS

Hangi tanrıçaya?

HİLARİON

İşte şuna!

Ve yolun dibinde, içi aydınlanmış bir mağaranın eşiğinde, bir kadının cinsel organı kazılmış bir taşı gösterir ona.

ANTONİUS

Kepazelik! Tanrı’ya cinsel bir nitelik vermek ne rezillik!

HİLARİON

Yaşayan bir kişi değil mi o senin kafanda da?

Antonius karanlıklar içindedir yeniden.

Havada, yatık kanatlar üstüne oturmuş bir çember görür.

Bu yüzüğümsü, ama fazlaca gevşek çemberin ortasında ufacık bir adam vardır, sivri külahlı, elinde bir çelenk, ve bedeninin alt yanı etekler gibi uzayan kanatlar arasında kaybolan.

Bu,

HORMUZ

Perslerin tanrısıdır.

Bağırarak uçuşur:

Korkuyorum! Ağzını görür gibi oluyorum!

Seni yenmiştim Ahrıman! Başlıyorsun azmaya yeniden!

Önce, başkaldırıp bana, yaratıkların en yaşlısı Kaymurs'u,[137] Boğa-insanı öldürttün. Sonra ilk insan çiftini, Meşya ve Meşyane'yi[138] ayarttın; ve yüreklere karanlıklar saldın, taburlarını sürdün göklere.

Benim de vardı taburlarım, sürü sürü yıldızlar; seyrediyordum yukardan tahtımın altında sıra sıra dizili bütün gezegenleri.

Oğlum Mithra, ulaşılmaz bir yerde oturuyordu. Ruhları orda konuklayıp çıkarıyordu sonra; ve kaşlkıyordu her sabah zenginliğini saçmak için.

Gök kubbenin parıltısını yansıtıyordu yeryüzü. Ateş parlıyordu dağlarda yarattığım bütün varlıkların mayası olan öteki ateşin bir imgesi olarak. Pislik bulaşmasın diye ateşe, ölüler yakılmıyordu; kuş gagaları göklere götürüyordu onları.

Gerekli düzene sokmuştum otlakları, toprağı sürmeleri, kurbanlık odunları, kesimlerin biçimini, uykusuz kalınca söylenecek sözleri ve rahiplerim hiç durmadan dua ediyorlardı, Tanrı gibi sonsuz olsun diye övülmesi de. Su ile aptes alınıyordu; sunaklar üstüne ekmekler konuyordu, suçlar yükses sesle açığa vuruluyordu.

Homa,[139] özünü insanlara içiriyordu, gücünü katmak için onlara.

Göklerin iyi cinleri kötü cinlerle savaşırken, İran'ın oğulları da yılanları kovalıyordu. Sayısız saraylıların diz üstü hizmet ettikleri Şah beni temsil ediyor, benim tacımı taşıyordu; bahçelerinde bir gök ülkesinin parıltısı vardı; mezarında da bir ejderhayı boğazlarken gösteriliyordu kendisi Kötü'yü yok eden İyi'nin simgesi olarak.

Çünkü sınırsız zamanın yardımıyla, Ahrıman'ı, bir daha başkaldırmayasıya yenecektim bir gün.

Ama aramızdaki sınırlar yok oluyor; gece yükseliyor! İmdat, Amçapantlar, İzedler, Feruerler! [140] İmdat, Mithra! Al kılıcını eline! Evrensel kurtuluş için yeniden gelecek olan Kaosyak,[141] savun beni! Nasıl olur?.. Kimseler yok!

Ah! Ölüyorum! Ahrıman, yendin beni!

Hilarion, Antonius'un arkasında, bir sevinç çığlığı atacakken kendini tutar ve Hormuz karanlıklara

gömülür.

O zaman çıkar ortaya

ULU EPHESOS ARTEMİSİ

Esmer, gözleri mineden, kollarının yarısı böğründe, yarısı öne uzatılmış, elleri açık.

Omuzlarında aslanlar uzanıp yatmış; göğsünde meyveler, çiçekler, yıldızlar sarmaş dolaş, onların altında çoğaldıkça çoğalan üç sıra meme, karnından ayaklarına kadar daracık bir etek, ve bu etekten fırlayıp çıkan yarım bedenli boğalar, geyikler, cırcırböcekleri, arılar. Beyaz bir ışıltı içinde görünür; başı arkasına konmuş, dolunay gibi yuvarlak bir gümüş tepsiden gelir bu ışıltı.

Tapınağım nerde?

Amozonlarım nerde?

Ne oluyur bana… ben, o ayartılamaz tanrıça… bir baygınlık geliyor üstüme!

Çiçekleri solar. Fazla olgun meyveleri düşer. Aslanlar, boğalar boyunlarını büker; bitkin geyiklerin ağızlarından köpükler gelir, arılar vızıldaşarak ölürler yerde.

Birbiri ardından bütün memelerini sıkar. Boştur hepsi! Umutsuzca debelenirken dar eteği patlar; alır eteğini koluna; hayvanlarını; türlü çiçeklerini doldurur içine ve karanlıklara karışır.

Ve uzaktan sesler gelir, mırıltılar, uğultular, kükremeler, ulumalar, böğürmeler. Karanlık koyulaştıkça koyulaşır sokaklarla. Sıcak sıcak yağmur damlaları düşer.

ANTONİUS

Ne güzel, hurma ağaçlarının kokusu, yeşil yaprakların titreşmesi, kaynakların berraklığı! Yüzükoyun yatmak isterdim yere, toprağı yüreğimde duymak için! Ve canım sonsuz gençliğinin sularında yıkanırdı yeniden!

Kastanyet ve zil sesleri duyar Antonius ve bir köy kalabalığı arasında, al şeritli beyaz setreler giymiş adamlar bir eşek getirirler, zengin kuşamlı, kuyruğu kurdelelerle süslü, tırnakları boyalı.

Sırtında, sarı bezden eyer örtüsü altında bir sandık sallanır, iki sepet arasında. Sepetlerin birine gönlünden kopanı atar herkes: yumurta, üzüm, armut, peynir, tavuk, horoz, ufak para; öteki sepetse gül doludur; eşeği sürenler bu gülleri yaprak yaprak koparıp atarlar önüne yürürken.

Kulaklarda küpeler, uzun uzun etekler, örgülü saçlar, boyalı yanaklar. Zeytin dalından bir çelenk başlarında ve dalın ek yerinde insan yüzlü bir madalyon; kuşaklara sokulu hançerler; havaya savrulan kırbaçlar, her kırbaç üç sırımlı ve küçük kemiklerle süslü.

Alayın sonundakiler, doruğu tutuşmuş yanan bir çam ağacını dimdik oturturlar yere, bir şamdan gibi; çamın en alt dallarının gölgesinde ufacık bir koyun vardır.

Eşek durur, eyer örtüsü kaldırılır; altında kara keçeden bir örtü daha vardır. O zaman beyaz setreli adamlardan biri parmaklarıyla kaşık çalarak oynamaya başlar; bir başkası sandığın önünde çömelip dümbelek çalar, ve

ALAYIN EN YAŞLISI

Başlar söze:

İşte tanrıça Kybele, dağların İdası![142] Surya'nın yüce Anası! Yaklaşın canlar!

Sevinç getirir o, hastaları iyi eder, miraslar yollar, sevdalıları muratlarına erdirir.

Biz onu gezdiririz kırlarda, böyle, güzel havalarda da, kötü havalarda da.

Çok kez açık havada yatarız; bol yemekli sofralara da oturmayız her gün. Hırsızlar dolaşır ormanlarda. Hayvanlar çıkıverir inlerinden. Uçurum kıyılarında kaypak yollar vardır. İşte tanrıça! İşte!

Örtüyü kaldırırlar; bir küçük sandık görülür, üstüne küçük çakıl taşları kakılı.

Sedir çamlarından yüksek, mavi boşluklarla süzülür.

Rüzgârdan daha geniş kollarla sarar dünyayı. Soluğu kaplanların burun deliklerinden çıkar, sesi volkanlarda gürler; öfkesi kasırgadır; yüzünün solukluğudur, Ay'ı bembeyaz eden. Ekinleri oldurur, kabukları şişirir, sakalı büyütür. Bir şeyler verin ona, çünkü cimrileri hiç sevmez.

Sandık yarı açılır; mavi ipekten bir çadırcığın altında küçük bir Kybele heykeli gözükür pırıl pırıl pullar içinde, başında kuleler; kırmızı taştan, ve pençeleri havada iki askının çektiği bir savaş arabasına oturmuş.

Kalabalık itişir görmek için.

BAŞRAHİP (En yaşlı adam)

Alır yeniden sözü:

Santurların çınlamasını sever o; ayakların tepinmesini sever, kurtların ulumasını, ses veren dağları, derin boğazları, badem çiçeklerini, narı, yeşil incirleri, dönen horonları, püfür püfür kavakları, tatlı özsuları, tuzlu gözyaşını kanı sever! Sana canlar feda! Canlar feda olsun sana, dağların Anası!

Kendi kendilerini kırbaçlarlar; sırımlar şaklar göğüslerinde; tefler, dümbelekler vurulur patlayasıya. Bıçaklar çıkarıp yararlar kendi kollarını.

Tanrıça üzgün; üzgün olalım biz de! Acı çekelim hoşuna gitmek için! Günahlarınız bağışlanır acı çekmekle. Kan yıkar, temizler her şeyi! Saçın çiçekler gibi kanınızın damlalarını! Bir başkasının, günahsız bir yaratığın kanını istiyor tanrıça!

Başrahip bıçağını kaldırıp koyunun üstüne yürür.

ANTONİUS

Kesmeyin kuzuyu!

Al kanlar fışkırır.

Rahip halkın üstüne serper kanları; ve herkesAntonius ve Hilarion da– yanan ağacın çevresinde sıralanıp kurbanın son titreyişlerini sessizce seyrederler.

Rahipler arasından bir kadın çıkar küçük sandıktaki putun tıpkısı.

Frigyalı külahı giymiş bir delikanlıyı görüp durur. Delikanlının bacakları daracık bir don içindedir, ve bu don yer yer açıktır, renkli düğümlerle kapanan, düzgün baklava dilimleri gibi yırtıklarla. Ağacın dallarından birine dayamıştır dirseğini; elinde bir kaval vardır; yorgun ve mahzun görünür.

KİBELE

Kollarını delikanlının beline dolayarak:

Sana kavuşmak için, bütün ülkeleri dolaştım kıtlık kasıp kavuruyordu ovaları. Beni aldattın! Ne çıkar, yine de seviyorum seni! Gel, ısıt bedenimi! Birleşelim!

ATTİS

Bahar bir daha gelmeyecek artık, ey ölümsüz Ana! Ne kadar sevsem de seni, özüne girmek elimde değil benim! Seninki gibi renk renk giysilerim olsun isterdim. Süt dolu memelerini, saçlarının uzunluğunu, varlıkları doğuran geniş kasıklarını kıskanıyorum senin! Ben sen olaydım keşke! Hayır, hiçbir zaman! Git yanımdan! Erkekliğim iğrenti veriyor bana!

Keskin bir taşla erkekliğini keser, sonra koşar deliler gibi, kesik örgenini sallayarak havada.

Rahipler tanrının, inançlı kişiler rahiplerin yaptığını yaparlar. Erkekler, kadınlar giysilerini değiştirip birbirine sarılırlar ve bu kanlı etler cümbüşü uzaklaşırken, baştan beri durmamış olan sesler daha cırlak, daha kulak tırmalayıcı olurlar, ölüm törenlerindeki gibi.

Büyük bir katafalk, mor örtüler gerilmiş üstüne, tepesinde abanoz bir yatak; çevresinde meşaleler ve gümüşten telkâri sepetler, marul, ebegümeci, rezene doludur içleri yeşil yeşil. Çardağın basamaklarında yukarıdan aşağı kadınlar oturmuştur; karalar giymiş hepsi; kemerleri çözülmüş; yalınayak, ellerinde iri çiçek demetleri, yüzlerinde hüzün.

Yerde, katafalkın köşelerinde, içlerinde tütsü yanan kaymaktaşı vazolardan dumanlar çıkıyor hafiften.

Yatağın üstünde bir insan ölüsü seçiliyor: Baldırından kan akıyor. Bir kolu sarkmış yataktan aşağı ve bir köpek tırnaklarını yalıyor uluyarak.

Fazla hızlı yanan meşaleler yüzünün görülmesini engelliyor; ve bir bunaltı duyuyor içinde Antonius: Tanıdığı biri olmasından korkuyor ölünün.

Kadınların hıçkırıkları durur; ve sessiz bir aradan sonra:

BÜTÜN KADINLAR

Dua kitabı okur gibi hep bir ağızdan:

Güzel! Güzel! Ne güzel! Yeter uyuduğun, kaldır başını! Kalk ayağa!

Kokla demetlerimizi! Nergisler, anemonlar topladık bahçelerinden yaranmak için sana. Diril, korkutuyorsun bizi!

Konuş! Ne istiyor canın? Şarap içer misin? Yataklarımıza girmek ister misin? Küçük kuşlara benzer ballı ekmekler yemek ister misin?

Kasıklarını ovalım! Göğsünü öpelim! Bak! Bak! Duyuyor musun bedenin üstünde koşuşan yüzük dolu parmaklarımızı, ağzını arayan dudaklarımızı, baldırlarını süpüren saçlarımızı? Baygın tanrı, kulak vermiyorsun yalvarmalarımıza!

Çığlıklar artar, tırnaklarıyla yüzlerini yırtar, sonra susarlar; ve köpeğin ulumaları duyulur hâlâ.

Eyvahlar olsun! Eyvahlar olsun! Kara kanlar akıyor bembeyaz teni üstüne! Dizleri bükülüyor! Kaburgaları gömülüyor içine. Yüzünün çiçekleri morardı. Öldü! Ağlayalım! Dövünelim!

Birbiri ardından gelir, uzaktan sarı karayılanları andıran uzun saçlarını meşaleler arasına korlar ve katafalk yavaş yavaş alçalır, bir mağaranın zeminine kadar, karanlık bir mezar, arkası yarı açık.

O zaman

BİR KADIN

Ölünün üstüne eğilir.

Kesmediği saçları topuklarına kadar sarar onu. Öyle yaşlar akar ki gözlerinden, duyduğu acı ötekilerin duyduklarından bir başka türlü olmalı, insanüstü, sonsuz bir acı.

Antonius İsa’nın anasını düşünür.

Kadın konuşur:

Doğu’dan kopar gelirdin; sarardın kollarınla beni, sabah çiyleriyle ürperirken bütün bedenim, ey Güneş! Giyindiğin mavilikler üstünde güvercinler uçardı, öpüşlerimiz seher yelleri estirirdi yapraklarda; ve ben bırakırdım kendimi sevgine, güçsüzlüğümün tadına doyamayarak.

Ah! Ah! Ne diye koşar dururdun dağlarda?

Sonbaharın gece gündüz eşitliğinde bir yabandomuzu yaraladı seni!

Öldün; ağlıyor pınarlar; ağaçlar iki büklüm, çıplak çalılıklarda kış rüzgârı ıslık çalıyor.

Gözlerim neredeyse kapanır benim de, madem karanlıklar sarıyor seni. Şimdi dünyanın öbür yanındasın sen, benden daha güçlü sevdalının yanında.

Ey Persephone, güzel olan ne varsa sana doğru iniyor hep, bir daha da dönmüyor.

O konuşurken, öteki kadınlar ölüyü alırlar mezara indirmek için. Ellerinde kalır ölü. Balmumundan bir cesetmiş meğer.

Antonius'un içi rahatlar kulübe, kayalar, çarmıh görülür yeniden.

O sırada, Nil'in öbür yanında bir kadın ilişir gözüne çölün ortasında, dimdik.

Yüzünü saklayan uzun siyah çarşafının eteğini tutar elinde, sol kolunda da meme verdiği bir küçük çocuk vardır. Yanında koca bir maymun çömelmiştir kuma.

Kadın başını göklere kaldırır ve o kadar uzaktan sesi duyulur.

İSİS

Ey Neith, var olan her şeyin başı! Ammon, sonsuzluğun efendisi; Ptha, yaratıcı tanrı, Thoth, zekâsı onun; Amenthi'nin tanrıları; Nomaların üçlü tanrıları, maviliklerdeki atmacalar; tapınak kıyılarındaki Sfenks, öküzlerin boynuzunda duran kara leylek, gezegenler, burçlar, kıyılar, yellerin mırıltıları, söyleyin bana nerde olduğunu Osiris'in!

Bütün kanallarda, bütün göllerde aradım onu daha da uzaklara, Fenike'nin Biblos'una kadar gittim, Anubis, kulaklarını dikmiş, sıçrıyordu çevremde, havlayarak, burnunu fundalıklara sokup aranarak. Eksik olma köpek başlım benim, eksik olma!

Maymunun başına dostça vurur elini birkaç kez.

Tüyleri pas rengi iğrenç Typhonos öldürmüş, paramparça etmişti onu! Bütün uzuvlarını bulduk. Ama beni doğurtan uzvu yok ortada!

Keskin bir çığlıkla yakınır.

ANTONİUS

Öfkeden kudurur. Taşlar atar ona, küfürler eder.

Hayasız! Def ol! Def ol!

HİLARİON

Saygılı ol! Atalarının diniydi bu! Beşiğinde onun muskaları vardı boynunda.

İSİS

Eskiden, yaz gelince, seller çöle sürerdi pis canlı yaratıkları. Su bentleri açılır; kayıklar birbirine girer; toprak içerdi Nil'i sarhoş olasıya. Sen, boğa boynuzlu tanrı, serilirdin göğsümün üstüne ve ölümsüz ineğin böğürmelerini duyardı dünya!

Ekimler, hasatlar, harmanlar ve bağbozumları gelirdi birbiri ardından mevsim mevsim. Hep tertemiz olan geceler, iri yıldızlar pırıldardı. Değişmez bir ışık cümbüşünde yıkanırdı günler. Güneş ve Ay, kral ve kraliçe gibi, görünürlerdi ufukların iki ucunda.

Biz ikimiz, daha yüce bir dünya tahtındaydık, ikiz sultanlar gibi, ezelden gelin güveyi olmuş gibionun elinde Kukufa[143] başlı bir asa, benim asamın ucunda bir lotus çiçeği, dururduk ayakta karşı karşıya, el ele– ve imparatorluklar yıkıladursun, değişmezdi duruşumuz bizim.

Mısır serili dururdu önümüzde, anıtsal ve ağırbaşlı, bir tapınak koridoru gibi uzun, sağda dikilitaşlar, solda ehramlar ve ortada, içinden çıkılmaz dehlizler ve her yerde sıra sıra devler arasından geçen yollar, sütun ormanları, ağır kapı dayanakları ve tepelerinde iki kanat arasında birer küme.

Burçlarındaki hayvanlar otlaklarına da geliyorlardı; biçimleri ve renkleriyle onun esrarlı yazısını dolduruyorlardı. On iki bölgeye bölünmüştü Mısır, yıl nasıl on ikiye bölünmüşseher ayın, her günün tanrısı ayrı olarak– göğün değişmez düzenini tekrarlıyordu ülkemiz. Ve insan ölünce yitirmiyordu yüzünü; kokulara boğulup çürümez hale gelerek sessiz bir Mısır'da üç bin yıllık bir uykuya dalıyordu.

Bu sessiz Mısır, ötekinden daha büyük, uzayıp gidiyordu yerin altında.

Merdivenlerle iniliyordu oraya; ve merdivenlerin indiği dehlizlerde iyilerin tattığı keyifleri, kötülerin uğradığı işkenceleri, gözle görünmez üçüncü dünyada olup bitenleri anlatan resimler vardı. Duvarlar boyunca sıralanmış ölüler, boyalı lahitlerin içinde sıra bekleşirlerdi; ve ruh, değişimlere uğratılmadan, uyuyakalırdı bir başka hayata uyanıncaya dek.

Osiris, yine de, beni görmeye gelirdi zaman zaman. Gölgesi Harpokratos'u[144] doğurttu bana.

Çocuğa bakar.

Ta kendisi! Gözler onun gözleri; saçlar onun saçları, koç boynuzu gibi örülü! Yeniden yapacaksın onun yaptıklarını. Lotuslar gibi çiçek açacağız yeniden. Ben yine hep o büyük İsis'im! Kimseler peçemi kaldırmadı henüz! Meyvem güneştir benim!

Bahar güneşi, bulutlar karartıyor yüzünü! Typhonos'un soluğu yutuyor ehramları! Demin baktım, Sfenks kaçıyor. Bir çakal gibi tabana kuvvet!

Rahiplerimi arıyorum benim keten cüppeli rahiplerimi, büyük erganunları, gümüş çengellerle süslü kutsal kayıklarıyla. Göller üstünde şenlikler yok artık! Deltamda fener alayları yok! Çanak çanak

sütler içilmiyor artık Pilae adasında! Apis bir daha görünmedi, çoktan beri.

Mısır! Mısır! Kımıltısız koca tanrılarının omuzları kuş pisliklerinden bembeyaz olmuş; ve çölden geçen rüzgâr ölülerinin küllerini savuruyor! Anubis, ölü ruhlarının bekçisi, ayrılma yanımdan!

Köpek başlı maymun yok oluverir.

Çocuğunu sarsar.

Aman… nen var senin?.. Ellerin soğuk, başın sarkıyor!

Harpokrotos ölmüştür.

O zaman öyle keskin, yürek paralayıcı bir ölüm çığlığı koparır ki, Antonius da bir çığlıkla karşılık verir ona, kollarını açıp yardımına koşmak isteyerek.

Kadın yoktur artık orda. Antonius'un yüzü önüne düşer, büyük bir utanç içindedir.

Bütün gördükleri birbirine karışır kafasında. Sersemleşmiş bir yolcu, başı dönen bir sarhoş gibidir. Nefret duymak ister; ama belirsiz bir acıma duygusu yüreğini yumuşatır. Hüngür hüngür ağlamaya başlar.

HİLARİON

Kim seni böyle dertlendiren?

ANTONİUS

Uzun uzun içini araştırdıktan sonra:

O sahte tanrılar yüzünden yitip gitmiş bunca ruhları düşünüyorum!

HİLARİON

Onlarla gerçek Tanrı arasında… zaman zaman… bazı benzerlikler var gibi gelmiyor mu sana?

ANTONİUS

Şeytan'ın bir kurnazlığı bu, inananları ayartmak için. Güçlülere düşünce yoluyla, ötekilere beden yoluyla saldırıyor.

HİLARİON

Ama şehvet azgınlığa vardı mı, nefse eziyet oluyor bir çeşit, çıkarsızca. Çılgınca sevişme bedenin çökmesini hızlandırıyor, ve güçsüzlüğüyle, erişilmezin enginliğini belirtmiş oluyor.

ANTONİUS

Bana ne bundan! Yüreğim bunalıyor benim bu hayvansı tanrılar karşısında, işleri güçleri et paralamak, haram döşeklerinde yatmak!

HİLARİON

Unutma, Kitap'ta neler var seni isyan ettiren, iyi anlayamadığın için. Onun gibi, bu tanrılar da, suçlu görünüşleri altında doğruyu saklayabilir.

Daha başkaları var görülecek. Çevir yüzünü!

ANTONİUS

Hayır! Hayır! Tehlikeli bir şey bu!

HİLARİON

Demin tanımak istiyordun onları. Yalanlar ağır basıp inancın sarsılıyor mu yoksa? Neden korkuyorsun?

Antonius'un önündeki kayalık bir dağ oluverir.

Bir bulut çizgisi ikiye böler dağı ortasından; ve yukarıda bir başka dağ daha görünür, koskoca, yemyeşil, gelişigüzel vadilerle oyuk oyuk; tepesinde, bir defne ormanı içinde, altın kiremitli, fildişi sütunlu tunçtan bir saray.

Sütun dizisinin ortasında, taht üstünde, dev cüsseli, belden yukarısı çıplak JUPİTER; bir elinde defne dalı, öbür elinde yıldırım; kartalı da kaldırır başını bacakları arasında.

Yanı başında JUNO, iri gözleri fırıl fırıl; başındaki taçtan tülleri savurur rüzgâr, bir duman gibi.

Arkada, MİNERVA, kargısına dayanmış, göğsünde gorgona postu, keten bir eteklik, düzgün kıvrımlarla ayaklarının tırnak uçlarına iner. Miğferinin yüz siperi altında parlayan maviyle yeşil arası gözleri uzaklara bakar, dikkatle.

Sarayın sağ yanında ihtiyar NEPTUNUS, yüzgeçlerini gök mü deniz mi belli olmayan bir maviliğe vuran bir yunus balığı üstünde at koşturur gibidir, çünkü deniz ve gök birleşir enginlerde; iki dünya birbiri içine girer.

Öbür yanda PLUTO, kaşlarını çatmış, gece rengi giysiler içinde, başında elmaslar kakılı bir iklil, elinde abanoz bir asa, cehennem ırmağının iç içe kıvrımları ortasında bir adanın üstündedir. Bu gölgemsi ırmak, bir sarp kayalığın altında belirsiz bir uçurumu dolduran karanlıklara dökülür.

MARS, tunçlara bürünmüş, geniş kalkanını ve kılıcını sallar öfkeyle.

HERAKLES, daha aşağıdan seyreder onu, gürzüne dayanarak.

APOLLON, yüzü ışıklar saçarak, sağ kolunu ileri uzatmış, dörtnala giden dört beyaz atı sürer; ve

CERES, öküzlerin çektiği bir kağnı içinde ilerler ona doğru, elinde bir orak.

BAKKHOS onun ardından gelir, yavşakların gevşekçe çektiği çok alçak bir arabada. Yağlı besili, sakalsız, alnında asma yaprakları, içinden şarap dökülen bir kâse tutarak geçer. Yanı başında Silenos, bir eşeğin sırtında sallanır. Sivri kulaklı Pan kavalına üfler; Mimalloneidler[145] tef çalar, Mainadlar çiçekler saçar, Bakkhalar, başları arkada, saçları dağınık, dönerler.

DİANA, eteklerini kaldırmış, ormandan çıkar perileriyle.

Bir mağaranın dibinde VULCANUS, demir döver Kabirlerle. Ötede beride yaşlı ırmak tanrıları, dirseklerini yeşil taşlara dayamış testilerini boşaltırlar. Küçük vadiler içinde Musalar ezgiler söyler ayakta.

Horalar, hepsi bir boyda, el ele verirler; ve MERKURUS, yanlamasına, bir gökkuşağı üstünde durur, elinde altından yılanlar sarılı değneği, topuklarında kanatları, ve sivri başlığıyla.

Ama tanrılar merdiveninin yukarısında, kanatlar gibi hafif ve kıvrım kıvrım dönerken güller saçan bulutlar üstünde, VENUS ANADYOMENE[146] kendine bakar bir aynada; göz bebekleri baygın baygın biraz inik gözkapakları altına kayar.

Gür sarı saçları dalga dalga omuzlarında, memeleri küçük, beli ince, kalçaları lir kenarları gibi genişleyip daralır; kıçı tostoparlak, dizlerinin çevresi çukur çukur, ayakları incecik. Ağzının yanı başında bir kelebek uçar. Bedeninin parıltısı sedeften bir hale yapar gibidir çevresinde. Sonra artık Olympos’un üst yanı bir fecir kızıllığı içinde erir ve bu kızıllık belirsiz bir geçişle mavi göklere yükselir.

ANTONİUS

Oh! Göğsüm genişliyor. Şimdiye kadar duymadığım bir sevinç içimin en derin yerlerine iniyor! Ne güzel bütün bunlar! Ne güzel!

HİLARİON

Bu tanrılar bulutların üstünden eğilip kılıçları yönetiyorlardı; yol kıyılarında rastlanırdı onlara; herkes evinde saklıyordu onları ve bu senlibenlilik hayata bir tanrısallık kazandırıyordu.

Kadının özgür ve güzel olmaktan başka amcı yoktu. Geniş giysiler soyluca oturup kalkmayı kolaylaştırıyordu. Söylevcinin, denizle alıştırılmış sesi, gürül gürül dalgalarla dövüyordu mermer kemeraltlarını. Zeytinyağı sürünmüş delikanlılar çırılçıplak güreşiyorlardı gün ışığında. En dindarca iş, kusursuz biçimlerle çıkmaktı göz önüne.

Ve bu insanlar evli kadınlara, yaşlılara, yalvaranlara saygılıydılar. Herakles tapınağının arkasında bir Acuma sunağı vardı.

Kurbanları, parmaklarına çiçekler sararak kesiyorlardı. Anıtlarda bile, ölülerin çürümesine yer yoktu: Bir avuç kül kalıyordu yalnız ölülerden. Ruh sınırsız Esir’e karışıp tanrılara doğru gitmiş oluyordu.

Antonius'un kulağına eğilerek:

O tanrılar yaşıyor da hâlâ! İmparator Konstantin Apollon'a tapıyor! Bizim Tanrısal Üçlem'i Samotrakhe'deki gizli dinsel törenlerde, vaftizi İsis'te, İsa'nın kendini feda edip insanlığı kurtarışını Mithra'da, bir tanrının şehit edilmesini Bakkhos şenliklerinde bulabilirsin. Proserpin Meryem'dir!.. Aristeus,[147] İsa!

ANTONİUS

Gözleri önünde durur; sonra birden, Kudüs'te ve İznik'te benimsenen inanç bildirisini, aklında kaldığı gibi tekrarlar, her cümle sonunda içini çekerek:

Benim inandığım bir tek tanrıdır, Baba, ve bir tek Sultandır, İsa, Tanrı'nın ilk doğan oğlu, ete kemiğe bürünüp insan olan, çarmıha gerilen, gömülen yerden göklere çıkan, dirileri de, ölüleri de yargılamaya gelecek ve krallığı son bulmayacak olan İsa; ve bir tek kutsal ve Katolik Kilise, ve bedenin dirilmesi, önü sonu olmayan yaşama!

Bir anda çarmıh büyür ve, bulutları delerek, tanrıların göğüne doğru uzatır gölgesini.

Bütün tanrılar solar. Olympos sarsılır.

Antonius dağın dibinde, gövdelerinin yarısı mağaralar içinde görünmez olan, ya da taşları sırtlarıyla destekleyen, birbirine zincirlerle bağlı koskoca bedenler görür. Titanlar, Devler, Hekatonkirler,[148] Tepegözlerdir bunlar.

BİR SES

Yükselir ve korkunç dalgaların uğultusu gibi, kasırgayla cenkleşen ormanların soluğu, uçurumlar arasında rüzgârın kükremesi gibi:

Bizler biliyorduk bunu! Tanrıların da sonu gelmesi gerek, Uranus'u Saturnus paraladı, Saturnus'u Jupiter. O da yok olacak. Her biri sırasını savacak; kader böyle!

Ve, birer ikişer, dağa gömülür, gözden kaybolurlar.

Bir yandan da sarayın kiremitleri uçar.

JUPİTER

Tahtından iner. Yıldırım, ayakucunda sönmek üzere bir ocak odunu gibi tüter ve kartal boynunu uzatıp bir bir düşen kanat tüylerini toplar gagasıyla.

Demek ben değilim artık varlıkların sultanı, iyilerin iyisi, büyükler büyüğü Phratrilerin[149] ve Yunanlıların tanrısı, bütün kralların atası, Göklerin Agamemnon'u!

Yüceltme törenlerinin kartalı, Erebos'un[150] hangi yelleri attı seni benim yanıma kadar? Yoksa Roma'nın Mars ovasından havalanıp son imparatorun ruhunu mu getiriyorsun bana?

İnsanların ruhlarını istemiyorum artık! Kendine saklasın onları Toprak, ve insanlar kaynaşadursun toprağın aşağılık düzeyinde. Kölelerin törelerini benimsediler şimdi; unuttular nerdeyse yasakları, atalarını, yeminlerini; ve dört bir yanda zafer kazanıyor kalabalıkların budalalığı, insan tekinin bayalığını, soyların iğrençliği!

Soluk alırken kaburga kemikleri kırılasıya gerilir; yumruklarını sıkıp kıvırır. Hebe, gözyaşları içinde bir kupa uzatır ona. Jupiter yakalar kupayı..

Hayır! Hayır! Nerde olursa olsun, düşünen bir kafa oldukça, kargaşadan tiksinen ve Yasa'yı kavrayan bir kafa oldukça, yaşayacak Jupiter'in ruhu!

Ama kupa boştur.

Parmağının tırnağı üstüne doğru yavaş yavaş eğer kupayı.

Bir damla bile yok! Ölümsüzlük şerbeti tükenince, ölümsüzler gider oldu demektir.

Kupa ellerinden kayar, bir sütuna yaslanır, ölmek üzere olduğunu anlayarak.

JUNO

Doğru değildi bu kadar sevişme düşkünü olman senin! Kartal, boğa, kuğu, altın yağmuru, bulut ve alev, bütün kılıklara girdin; dört bir yana savurdun ışığını, bütün yataklarda yitirdin saçlarını! Boşanma kesinleşti artık ve bizim sultanlığımız, bizim varlığımız, dağıldı, bitti!

Havalarda uzaklaşır.

MİNERVA

Mızrağı yoktur artık; ve kabartma heykeller içinde yuva kurmuş kargalar, döner dururlar çevresinde, miğferini gagalayarak.

Bırakın göreyim, döndü mü üç limanıma ışıltılı denizi yaran gemilerim; göreyim niçin bomboş kırlarım benim, ve göreyim ne yapıyor şimdi Atina kızları!

Kurbanların kesildiği temmuz ayında bütün halkım gelirdi bana, dünya ve din işlerini yönetenlerle. Sonra beyazlar, altın sırmalı yelekler giymiş bakireler ilerlerdi dizim dizim, ellerinde kupalar, sepetler, güneşlikler; ardından üç yüz kurbanlık öküz, yeşil dallar sallayan ihtiyarlar, zırhları şakırdayan askerler, hymnos'lar söyleyen delikanlılar, flüt çalanlar, lir çalanlar, rapsotlar, rakkaseler; en sonunda, tekerlekler üstünde yürüyen bir kadırganın direğinde, bir yıl özel yiyeceklerle beslenmiş bakirelerin işlediği büyük duvağım gelirdi benim; bütün sokaklarda, meydanlarda, tapınak önlerinde, hep dualar mırıldanan alayın ortasında görüldükten sonra, Akropolis tepesine çıkardı adım adım, büyük süslü kapıların kemerlerine sürtünüp Parthenon'a girerdi.

Ama bir fenalık geliyor içime, bunalıyorum, ben marifetli tanrıça! Nem var? Nasıl olur, hiçbir şey düşünemiyorum! Baksana, bir kadından çok titriyorum!

Arkasında bir yıkıntı görür, bir çığlık atar ve alnından vurulup sırtüstü düşer yere.

HERAKLES

Aslan postunu atmış, ayaklarıyla dayanarak, sırtını kabartarak dudaklarını ısıra ısıra ölçüsüz bir çaba harcamaktadır, çöken Olympos'u yerinde tutmak için.

Kerkopları[151] Amazonları, Kentaurları yendim. Bunca
kral öldürdüm. Koca ırmak tanrısı Arkhelaos'un[152] boynuzunu kırdım. Dağları yardım, okyanusları birleştirdim. Köle olmuş memleket mi var, kurtarırdım kölelikten; boş ülkeleri insanla doldururdum. Galyaları dolaştım. Susatan çölü aştım. Tanrıları korudum, Omphale'nin büyüsünden kurtuldum. Ama Olympos fazla ağır. Kollarımın dermanı kesiliyor. Ölüyorum.

Çöküntüler altında ezilir.

PLUTO

Senin yüzünden, Amphitryon dölü![153] Ne diye inersin benim ülkeme?

Tityos'un bağırsaklarını yiyen akbaba kaldırdı başını, Tantalos'un dudağı ıslandı, İksion'un tekerleği durdu.[154]

Kerler[155] tırnaklarını uzatıyordu ruhları tutmak için;
Furialar saçlarının yılanlarını kıvrım kıvrım ediyorlardı şaşkınlık içinde; ve senin zincire vurduğun Kerberos üç ağzından salyalar akarak, can çekişiyordu hırıl hırıl.

Kapıyı aralık bıraktın. Başkaları geldi. İnsanların ışığı sızdı Tartaros'un karanlıklarına!

Karanlıklara gömülür.

NEPTUNUS

Üç dişli kargım fırtına koparmaz oldu. Dünyaya korku salan ejderhalar çürüdü suların dibinde.

Beyaz akları köpükler üstünde koşan Amphitrite, deniz ufuklarında gözüken Nereidler, gemileri durdurup öyküler anlatan pul pul Sirenler, deniz kabukları üfleyen Tritonlar… Öldü hepsi! Sevinci yok oldu denizin!

Ne diye yaşayayım bundan sonra! Sarsın beni engin Okyanus!

Maviliklerde kaybolur.

DİANA

Karalar giymiş, kurtlara dönmüş köpekleri arasında:

Büyük ormanların bağımsızlığı sarhoş etti beni, vahşi hayvanların kokusu, bataklıkların çürüntülü

soluklarıyla. Gebeliklerini koruduğum kadınlar ölü doğuruyor çocuklarını. Ay titremeler içinde cadıların büyüleri yüzünden. Azgınlaşmak, enginleşmek istiyor sanım. Zehirler içsem, yitip gitsem buğular, düşler içinde!..

Geçen bir bulut alır götürür onu.

MARS

Başı açık, kanlar içinde:

Önce tek başıma savaştım, bütün bir orduya küfürlerle meydan okuyup, taraflardan hiçbirini tutmadan, doyasıya kan dökmak için yalnız.

Sonra, yoldaşlarım oldu. Flüt sesleriyle yürüyorlardı, derli toplu, uygun adım, kalkanları arasında soluk soluğa, sorguçları dimdik, mızrakları eğik. Kartal çığrışmalarıyla atılıyorduk meydan savaşına. Bir şölen gibi sevinçliydi savaş. Üç yüz kişi bütün Asya'ya karşı koydu.

Ama geliyor yeniden Barbarlar! On binlerle hem de, milyonlarla! Madem sayı, makineler, kurnazlıklar üstün geliyor bize, bu işi yiğitçe bitirmek daha iyi!

Kendini öldürür.

VULCANUS

Bir süngerle terlerini silerek:

Dünya soğuyor. Kaynakları, volkanları, yeryüzüne madenleri ufalayıp sürükleyen ırmakları ısıtmak gerek! Daha sert vurun! Gerin kollarınızı! Var gücünüzle vurun!

Kabirler birbirini yaralar çekiçleriyle; kıvılcımlar gözlerini kör eder. El yordamıyla yürüyüp karanlıklara dalarlar.

CERES

Dingilleri kanatlı tekerlerin uçurduğu arabada, ayakta:

Dur! Dur!

Yabancıları, dinsizleri, Epikurosçuları, Hıristiyanları içeri almayanların hakkı varmış! Sepetin sırrı açığa vuruldu! Gizli köşenin kutsallığı çiğnendi! Her şey bitti!

Hızla aşağılara doğru kayar umutsuzca bağırarak, saçlarını yolarak.

Ah! Yalanmış! Daira'yı [156] geri vermediler bana! Tunç çağırıyor beni ölüler ülkesine! Bir başka Tartaros bu! Geri dönülmez ordan! Ne korkunç!

Derin karanlıklar yutar onu.

BAKKHOS

Çılgınca gülerek:

Aldırma! Arhont'un karısını aldım ya! Yasa bile sarhoş oluyor! Gelsin yeni ezgiler, türlü biçimler!

Anamı kavuran ateş akıyor damarlarımda. Yansın daha hızlı, yakıp kül etse de beni!

Hem erkek hem dişi, herkese cömert, veriyorum kendimi size kadın Bakkhalar! Size de veriyorum kendimi, erkek Bakkhalar! Ve asma sarılacak ağaç gövdelerine. Bağırın! Hora tepin! Kıvranın! Çözün kaplanı ve köleyi! Azgın dişlerle ısırın etleri!

Ve Pan, Silenos, orman tanrıları, Bakkhalar, Mimalloneidler yılanları, meşaleleri, kara maskeleriyle birbirine çiçekler atarlar; bir fallus çıkarıp öperler tefler sallar, thyrsos denen değneklerini yere vurur, birbirini deniz kabuklarıyla taşlar, salkımları dişler, bir tekeyi boğar ve Bakkhos'u paramparça ederler.

APOLLON

Atlarını kırbaçlar, ak düşmüş saçları savrulur havada:

Bıraktım arkalarda taşlı Delos'u; öyle tertemiz ki her şey ölmüş gibi orda şimdi. Delphoi'ye varmak istiyorum, esinli buğusu yok olmadan büsbütün. Defnelerini katırlar yiyor. Rahibem Pythia yitirmiş, bulamaz olmuş kendini.

Daha sıkı toparlayıp kendimi yüce şiirler, ölmez anıtlar koyacağım ortaya; ve bütün madde dünyasına işleyecek rubabımın titreşimleri!

Çalgısının telleriyle oynar. Teller kopup yüzüne çarpar. Atar çalgıyı; ve dört atını öfkeyle kırbaçlayarak:

Hayır! Yeter artık biçimler! Daha ötelere! Tam tepeye! Yalın ideanın içine!

Ama atlar gerileyip şahlanır ve arabayı kırarlar. Okun parçaları, birbirine giren kuşam kayışları arasında kalan Apollon baş aşağı karanlık boşluğa düşer.

Gök kararır.

VENUS

Soğuktan morarmış, titrer:

Helen dünyasının bütün ufuklarını sarardım kuşağımla.

Kırları yanaklarımın gülleriyle pırıldar, kıyıları dudaklarımın biçimine göre bölünür; ve güvercinlerimden daha beyaz dağları heykelcilerin eli altında çarpardı yürekler gibi. Bayramların kutlanışında, saçların düzenlenişinde, filozofların dialoğunda, cumhuriyetlerin kuruluşunda benim

ruhum gösterirdi kendini. Ama fazla sevdim insanları! Hep o sevgi yüzünden yitirdim şerefimi!

Ağlayarak başını arkaya atar.

Dünya aşağılık yer. Hava doldurmuyor göğsümü!

Ey Merkurus, lir çalgısının bulucusu ve ruhların yöneticisi, al götür beni!

Bir parmağını ağzına kor, ve geniş bir kavis çizerek düşer o da boşluğa.

Artık hiçbir şey görünmez olur. Kapkaranlıktır ortalık.

Ama Hilarion'un gözbebeklerinden iki kızıl ok fırlar gibi olur.

ANTONİUS

Boyunun büyüdüğünü fark eder sonunda.

Benimle konuşurken birkaç kez boyun büyüyor gibi gelmişti bana; bir sanrı değilmiş demek bu. Nasıl oluyor? Anlat bana… Bir korku veriyor bana senin kişiliğin!

Yaklaşan ayak sesleri duyulur.

Bu da ne?

HİLARİON

Kolunu uzatır:

Bak!

Ve Antonius, soluk bir ay ışığı altında, kayalıkların sivri uçları üstünden geçen sonu gelmez bir kervan görür her yolcu, birbiri ardından, denize inen uçuruma yuvarlanır.

Önce Samothrake'nin üç büyük tanrısı, Aksieros,
Aksiokeros, Aksiokersa geçer, birbirine bağlı gibi, yüzlerinde mor maskeler, elleri havada.

Asklepios mahzun bir yüzle ilerler; kendisine korkular içinde bir şeyler soran Samos'u ve Telesphoros'u[157] görmez bile. Yılan biçimli Sosipolis[158] kıvrımlarını çemberler gibi yuvarlar uçuruma doğru. Doespoene,[159] başı dönerek atar kendini aşağı. Britomartis,[160] korkudan uluyarak, ağının ilmiklerine geçirir parmaklarını. Kentaurlar dörtnala gelir ve birden karman çorman, giderler kara boşluğa.

Onların ardından periler gelir bir sürü, acınacak bir halde, topallayarak. Çayır perileri toz toprak içinde, orman perileriyse oduncu baltalarıyla yaralanmış, kanlar içinde inleyerek.

Gelludalar,[161] Strygalar,[162] Ampusalar, bütün cehennem tanrıçaları, birbirine girmiş

kancaları, alevli odunları, yılanlarıyla bir ehram kurarlar ve bu ehramın tepesinde, Eurynoma, et sinekleri gibi mavimtırak, kendi kollarını kemirir.

Sonra, hepsi birden döne döne girdaplarda kaybolan: Kanlı Orthia,[163] Orkhomenoslu Hymnia,[164] Patraslıların Laphria'sı,[165] Aiginalı Aphia,[166] Trakyalı Bendis,[167] kuş baldırlı Stymphalia.[168] Triopas'ın[169] üç gözbebeği yerine üç göz çukuru var yalnız. Erikhtonius,[170] bacakları gevşemiş, bilekleri üstünde sürünür bir kötürüm gibi.

HİLARİON

Ne mutluluk, değil mi, kepaze olduklarını, can çekiştiklerini görmek! Gel, çık benimle şu kayanın üstüne! Ordusunu gözden geçiren Kserkses gibi olacaksın.

Şu aşağıda, çok uzakta, sisler içinde, kana boyalı kılıcı elinden düşen sarı sakallı, dev gibi adamı görüyor musun? Ruhun ölmezliği inancını yayan filozof İskityalı Zalmoksis'tir[171] o, iki gezegenin arasında: Artimpasa, yani Venus; Orsilokhe, yani Ay.

Daha uzakta, soluk bulutlar içinden çıkanlar, Kimmer'ler arasında, Thule'den ötelerde bile tapılan tanrılardır!

Büyük salonları sıcaktı, tonozu döşeyen yalın kılıçların parıltıları altında bal şerbetleri içiyorlardı fildişi boynuzlar içinde. Ecinnilerin dövdüğü bakır tabaklar içinde balina ciğeri yiyorlardı; ya da taştan harplar üstünde ellerini gezdiren tutsak büyücüleri dinliyorlardı.

Yorulmuşlar! Üşüyorlar! Kar ağırlaştırıyor ayı postlarını; ve çarıklarının yırtık yerlerinden ayakları görünüyor.

Ağlıyorlar hatırlayıp çayırları, savaşta soluk aldıkları çimenli yerleri, pruvası buzdağlarını yaran uzun gemileri, kutupların yörüngesini izlemek için ayaklarına geçirdikleri kayakları ve kollarının ucunda kendileriyle birlikte dönen bütün gök kubbeyi!

Bir kırağı savruntusu gelir üstlerine.

Antonius bir başka yana indirir gözlerini...

Ve, kızıl bir zemin üstünde kara kara biçimler görür bir tuhaf adamlar: çenelerinde kayışlar, ellerinde demir eldivenler… Top oynuyor, birbiri üstünden atlıyor, türlü suratlar takınıp çılgınca tepiniyorlar.

HİLARİON

Bunlar Etruria tanrıları, sayısız Aesarlar.

Bak işte Tages, uğurların bulucusu. Bir eliyle göğün bölümlerini artırmaya çalışıyor, öbür eliyle de yere dayanıyor, yere batasıca!

Kader tanrıçası Nortia sur duvarına bakıyor, yılların sayısını bilmek için çivi çaktığı duvara.

Çiviler donatmış duvarı sıra sıra, son dizi de bitmiş.

Bir sağanak altında bunalmış iki yolcu gibi, Kastor ve Polydeukes bir tek gocuk altına girmişler titreşerek.

ANTONİUS

Gözlerini kapar:

Yeter! Yeter!

Ama yine de geçer havadan, hışır hışır kanat sesleriyle, Kapitol'deki bütün Zafer heykelleri, ellerini altınlarına götürüp, kollarında asılı ganimetleri düşürerek.

İanus, alacakaranlıkların sultanı, kara bir koç üstünde kaçar; ve iki yüzünden biri taş kesilmiş, öteki yorgunluktan uyumak üzeredir. Summanus, karanlık göklerin tanrısı, başını yitirmiş, tekerlek biçiminde bayat bir çöreği yüreğine bastırmaktadır.

Vesta, yıkılmış bir kubbenin altında sönmüş lambasını yakmaya çalışmaktadır.

Bellone, yanaklarını bıçakla yarar, kendine bağlı olanların içini temizleyen kanını akıtmadan.

ANTONİUS

Aman! Sıktılar artık!

HİLARİON

Eskiden eğlendirirlerdi.

Küçük bir alıç ormanı içinde çırılçıplak bir kadın gösterir ona dört ayaklı hayvanlar gibi yere abanmıştır bu kadın, ve bir siyah erkek, iki elinde iki meşale, arkasından biner üstüne.

Tanrıça Aricia bu, Virbius şeytanıyla. Onun başrahibi, ormanın kralı, bir katil olmak zorundaydı ve, kaçmış kölelerin, ölü soyanların, Salaria yolu haydutlarının, Sublius köprüsü sakatlarının, Suburre izbelerindeki bütün haşarat makulesinin en sevgili tanrıçasıydı o!

Marcus Antonius zamanındaki patrisyen karıları
Libitina'yı daha çok severlerdi.

Serviler ve gül ağaçları altında bir başka kadın gösterir, tüller sarılı. Gülümser bu kadın; çevresinde kazmalar, kürekler, sedyeler, siyah örtüler, bütün cenaze töreni araçları vardır. Elmasları pırıldar uzaktan, örümcek ağları arasından. Romalıların Larva dediği iskelete benzer karakoncoloslar kemiklerini gösterirler dallar içinde, ve Lemura dedikleri hortlaklar yarasa kanatlarını gererler.

Bir tarla kıyısında, tanrı Termus, kökünden kopmuş, üstü başı pislik içinde eğilir.

Bir evleğin ortasında, meyve ağaçları tanrısı Vertumnus'un büyük cesedini kızıl köpekler kemirir.

Ağlayarak uzaklaşır kır tanrıları, Sartor, Sarrator, Vervactor, Collina, Vallona, Hostilinus hepsi külahlı gocuklar içinde, ve her birinin elinde bir bel, bir çatal yaba, bir toprak kalburu ya da bir kargı.

HİLARİON

Onların ruhuydu besleyen Romalıların bağ köşkünü, güvercinliklerini, sıçan ve salyangoz tarlalarını, ağlarla kapalı kümeslerini, sedir çamı kokulu sıcak ahırlarını.

Yoksul halkı korurlardı. Sabina'nın çakılları üstünde bacaklarının zincirlerini sürükleyen halkı, boruyla domuzları çağıranları, dişbudak ağaçlarının tepesinden salkım toplayanları, keçiyollarında gübre yüklü eşekleri sürenleri. Çiftçiler, soluk soluğa gelince kara sabanda onlara yalvarıyorlardı kollarına güç vermeleri için; ıhlamur gölgesindeki sığırtmaçlar, süt dolu sukabakları yanında, birbiri ardından övgüler düzüyordu onlara, kamış kavallarıyla.

Antonius içini çeker.

Bir odanın ortasında, sedir üstünde fildişi bir yatak çıkar ortaya, çevresinde çıralar yakmış birileri vardır.

Bunlar evlenme tanrıları. Gelini bekliyorlar.

Gelini getirecek tanrı Domiduka, kuşağını çözecek tanrıça Virgo, yatağa yatıracak tanrı da Subigo idi. Praema kollarını açardı, kulağına tatlı sözler fısıldayarak.

Ama gelmeyecek gelin! Onun için yol veriyorlar öteki tanrılara: hastabakıcı Nona ve Decima'ya, iki sütnine Educa ve Potina'ya, üç ebe Niksalara, ve beşik sallayan Carna'ya; bu sonuncusu akdiken demetleriyle çocuğun kötü düşlerini kovar.

Sonradan çocuğun dizlerine Ossipago güç verir, sakalını Barbatus çıkarır, ilk arzularını Stimula dürtükler, Volupia ilk kez belini getirir, Fabulius konuşmasını, Numera saymasını, Camoene şarkı söylemesini, Consus düşünmesini öğretir ona.

Oda boştur; yatağın kıyısında Naenia kalmıştır yalnızyüzlük bir kadın–, ihtiyarların ölümünde bağıra bağıra söylediği bir ağıtı mırıldanır.

Ama birden keskin çığlıklar bastırır sesini. Bunlar,

EV TANRILARI'dır İç avluya çömelmişler; üstlerinde köpek postları, bellerine çiçekler sarılı, yumrukları yanaklarında ağlıyorlar ağlayabildikleri kadar.

Nerde bize her yemekte ayrılan pay, hizmetçi kadının üstümüze titremesi, avlunun mozaikleri üstünde aşık oynayan çocukların sevinci? Çocuklar boyunlarında taşıdıkları altın ya da meşin düğmeleri bizim boynumuza takarlardı büyüdükleri zaman.

Ne mutluluk olurdu, evin efendisi, bir zafer akşamı, yaşlı gözlerini çevirince bize, evine girerken! Savaşlarını anlatırdı; ve daracık ev bir saraydan daha mağrur, bir tapınak kadar kutsal görünürdü.

Ne tatlıydı aile sofraları, hele Feralia bayramlarının ertesi günü! Ölülere gösterilen sevgi içinde, bütün çatışmalar dinerdi; ve birbirini kucaklardı herkes, geçmişin şanlarına, geleceğin umutlarına kadeh kaldırarak.

Ama, boyalı balmumundan atalar, arkamızda saklı durdukları yerde, küf bağlıyorlar yavaş yavaş. Yeni soylar, umutları gerçekleşmedi diye çenemizi dağıttılar cezalandırmak için bizi, tahta bedenlerimiz sıçan dişleriyle ufalanıp gidiyor.

Kapılara, mutfağa, kilere, hamam buğularına bakan sayısız tanrılar dört bir yana dağılır tırıs giden kocaman karıncalar ya da uçuşan büyük kelebekler görünüşüyle.

CREPITUS[172]

Kendini duyurur.

Ben de kutlanırdım eskiden. Sular, şaraplar dökülürdü şerefime. Bir tanrı oldum ben de!

Atinalı bir talih belirtisi sayardı beni, Romalıysa lanet okurdu bana yumruklarını kaldırıp, ve Mısır Pontifi, ağzına bakla komaz, sesimi duyunca ürperir, kokumu alınca beti benzi uçardı.

Asker sirkesi tıraşsız sakallardan akarken, pelitlerin, iri nohutların, çiğ soğanların bol bol yendiği, çobanların acılaşmış yağları içinde teke etlerinin kızardığı günlerde, kimse yanındakine aldırmaz, sıkılıp tutmazdı kendini. Katı besinlerin sindirilmesi gümbürtülü olur. Kırların güneşinde insanlar ağır ağır rahatlatır içini.

Ayıp sayılmadan duyulur geçerdim böylece, yaşamanın hoş görülen öteki gerekleri gibi, bakirelerin baş belası Mena gibi, sütninenin mavimtırak damarlı şişkin memesini koruyan tatlı Rumina gibi. Sevinçliydim. Güldürürdüm insanları! Sayemda rahatça gevşeyen davetli, bedeninin deliklerinden salardı bütün keyfini.

Şanlı günlerim oldu benim. Babacan Aristophanes sahnelerde dolaştırdı beni, ve İmparator Claudius Drusus sofrasına oturttu beni. Patrisyenlerin al şeritli etekleri içinde haşmetle dolandım! Altın oturaklar davullar gibi güm güm ederdi altımda Devletli'nin bağırsakları, morina balıkları, yermantarları ve pastalarla dolu oldu mu, gümbürtülü olurdu boşalmaları, ve kulağı kirişte olan dünya Caesar'ın akşam yemeğini yemiş olduğunu öğrenirdi.

Oysa şimdi, kaba halk sınırları içinde kaldım adım bile duyulsa kıyamet kopuyor!

Ve Crepitus uzaklaşır, içini çekerek.

Ardından bir gök gürültüsü.

BİR SES

Ben orduların Tanrısıydım, Sultandım, Sultan Tanrı!

Yakup'un çadırlarını tepeler üstüne gerdim, kaçan halkımı kumlar içinde besledim.

Sodom'u yakan benim! Yeryüzünü Tufan'a boğan benim! Firavun'u da ben boğdum, kral oğlu prensler, savaş arabaları; yolcu arabalarıyla.

Öteki tanrılardan nefret ediyordum, kıskanç tanrılardan. İçi temiz olmayanları ezdim; mağrurları tepeledim ve saldığım bela koşuyordu sağa sola, mısır tarlasına bırakılmış bir hecin devesi gibi.

İsrail'i kurtarmak için, saf yüreklileri seçiyordum. Alev kanatlı melekler konuşuyordu onlarla fundalıklarda.

Itır, Çin darısı, mürrüsafi kokuları sürünmüş kadınlar, saydam giysileri, uzun topuklu terlikleri ve korkusuz yürekleriyle gidip komutanları boğazlıyorlardı. Esen rüzgâr peygamberleri alıp götürüyordu.

Yasamı düz taşlar üstüne yazdım. Halkımı bir bir kale içine kapar gibiydi yasam. Halkımdı o benim. Ben Tanrısıydım onun. Yeryüzü benim, insanlar benimdi, düşünceleri, yapıtları, toprağı sürme araçları ve oğulları, torunlarıyla.

Yasa sandığım üçlü bir mihrap içinde, erguvan rengi perdeler, yanan büyük şamdanlar arkasında dururdu. Hizmetimde bütün bir kabile vardı, buhurdanlar sallayan; bir de başrahibim, mor cüppeler giymiş, göğsünde simetriyle dizili kıymetli taşlar.

Felaket! Felaket! Kutsallar Kutsalı açıldı, örtü yırtıldı, yanan kurban kokuları dağıldı gitti yellere. Kabirlerde çakal viyaklıyor; tapınağım yıkıldı, halkım dört bir yana dağıldı.

Rahipleri cüppelerinin kordonlarıyla boğdular. Kadınlar tutsak; kutsal kaplar yandı eridi.

Ses uzaklaşırken:

Orduların Tanrısıydım ben, Sultandım, Sultan Tanrı!

O zaman ağır bir sessizlik, derin bir karanlık bastırır.

ANTONİUS

Hepsi geçti.

BİRİSİ

Bir ben kaldım.

Ve Hilarion durur önünde ama yüz değiştirmiş olarak, bir büyük melek kadar güzel, güneş gibi pırıl pırıl, ve o kadar da büyük ki, yüzünü görebilmek için

ANTONİUS

başını arkasına yatırır.

Kimsin sen?

HİLARİON

Benim ülkem evren genişliğindedir; ve isteğimin sınırları yoktur. Yürür giderim hep, ruhları kölelikten kurtararak, dünyaları tartarak, kin duymadan, acımadan, korkusuz, sevgisiz ve Tanrı'sız. Bilimdir benim adım.

ANTONİUS

Daha doğrusu, belki de… Şeytan!

HİLARİON

Gözbebeklerini dikerek üstüne:

Görmek ister misin onu?

ANTONİUS

Bu bakıştan kurtulamaz artık. Şeytan'ı tanıma merakına tutulur. Korkusu büyüdükçe görme isteği de alabildiğine artar.

Görsem ne olur sanki… Görürsem eğer?..

Sonra bir öfke titremesi içinde:

Duyacağım iğrenme kurtarır ondan beni büsbütün. Evet!

Çatal bir ayak görünür.

Antonius pişman olur.

Ama Şeytan, boynuzları üstüne atıp götürür onu.

VI

Şeytan uçar altında, upuzun yatmış, denizde yüzer gibi alabildiğine açılmış ve her yanını kaplayan kanatları bir bulut gibidir.

ANTONİUS

Nereye gidiyorum?

Biraz önce Lanetli'nin biçimini görür gibi oldum. Hayır! Bir bulut almış götürüyor beni! Ölüm belki de, Tanrı'ya doğru çıkıyorum...

Oh! Ne rahat soluk alıyorum! El değmemiş hava dolduruyor içimi. Ağırlık yok artık! Acı yok artık!

Aşağılarda, altımda, şimşek çakıyor, ufuk enginleşiyor, ırmaklar birbirine giriyor. Şu sarı leke çöl, bu su birikintisi Okyanus.

Başka okyanuslar da gözüküyor, bilmediğim geniş ülkeler. İşte kara memleketler, mangallar gibi duman duman; karlar bölgesi, hep sisler içinde. Güneşin her akşam yatmaya gittiği dağlar nerde diye bakıyorum.

ŞEYTAN

Güneş hiçbir zaman yatmaz.

Bu ses şaşırtmaz Antonius'u. Düşüncesinin bir yankısı gibi gelir ona belleğinden gelen bir karşılık gibi.

Derken yeryüzü toparlak bir biçim alır; ve Antonius bakar ki Dünya, mavilikler ortasında, bir yandan kutupları üstünde dönerken bir yandan da Güneş'in çevresinde dönüyor.

ŞEYTAN

Demek evrenin merkezi değil dünya? İnsan gururu, haddini bil!

ANTONİUS

Dünyayı göremez oldum artık nerdeyse. Başka ateşlerden ayırt edilmez oluyor.

Gökler yıldızlarla örülü baştan başa.

Çıktıkça çıkarlar.

Çıt yok! Kartal bağrışmaları bile yok! Hiç ses yok!.. Eğiliyorum gezegenlerin uyuşan seslerini duymak için.

ŞEYTAN

Duymayacaksın onları! Görmeyeceksin de Platon'un Antikhton'unu,[173] Philolaüs'ün[174] ocağını, Aristoteles'in kürelerini,[175] Yahudilerin yedi kat göklerini, billur kubbe üstünde fışkıran sularıyla.

ANTONİUS

Aşağıdan duvar gibi katı sanılıyor gökler. Oysa giriyorum içlerine, gömülüp gidiyorum!

Ve Ay'ın önüne gelir yusyuvarlak bir buz parçasına benzer Ay, durgun bir ışıkla dolu.

ŞEYTAN

Burası ruhların kaldığı yerdi eskiden. İyimser Pythagoras burasını kuşlar ve görülmedik çiçeklerle donatmıştı bile.

ANTONİUS

Issız ovalar görüyorum orda yalnız; kapkara bir gök altında sönmüş volkan ağızları.

Şu daha tatlı ışıltılı yıldızlara doğru gidelim, görmek için melekleri, yıldızları kollarının ucunda tutan melekleri!

ŞEYTAN

Yıldızlar arasına götürür Antonius'u.

Bu yıldızlar hem çeker, hem iter birbirini. Her birinin eylemi ötekilerden gelir ve katılır eylemlerine bir yardımcı olmadan aralarında, bir tek yasanın gücü, bir tek düzenin kerametiyle.

ANTONİUS

Evet!.. Evet! Kafam kavrıyor bunu! İnsanları sevmenin üstünde bir sevinç bu! Tanrı'nın akıl almaz büyüklüğü karşısında afallıyorum!

ŞEYTAN

Sen çıktıkça yükselen gök kubbe gibi, o da büyüyecek düşüncenin havalanmasıyla ve sevincinin arttığını duyacaksın bu evrene açılış ölçüsünde, sonsuzluğun bu alabildiğine genişlemesi içinde.

ANTONİUS

Oh! Daha yukarı! Daha yukarı! Hiç durmadan!

Yıldızlar çoğalır, pırıldaşır. Samanyolu tepede, yer yer delik, engin bir kuşak gibi açıldıkça açılır; bu ışık yarıkları içinde karanlık boşluklar uzar. Yıldız yağmurları görülür, altın tozu serpintileri, dalga dalga yüzen ve eriyen ışıltılı buğular.

Bir kuyrukluyıldız geçer arada bir, ansızın. Sonra sayısız ışıklar, durgunluğu başlar yeniden.

Antonius kollarını açmış, Şeytan'ın iki boynuzuna dayanır, aradaki boşluğu kaplayarak.

Eski günlerin bilgisizliğini, düşlerinin fakirliğini düşünür dudak bükerek. Bu ışıklı topraklardı demek aşağıdan seyrettiği! Yollarının kesişmesini, yönlerinin karmaşıklığını fark eder. Görür uzaktan gelişlerini ve bir sapan içinde asılı taşlar gibi yörüngelerini çizişlerini, hiperbollerini yapışlarını.

Bir bakışta Güneyhaçı'nı ve Büyükayı'yı, Vaşak ve Kentaur'u, Dorad nebülözünü, Orion burcunun altı güneşini, dört peykiyle Jupiter'i ve dev gibi Saturnus'un üçlü halkasını! İnsanların daha sonra bulacakları bütün gezegenleri ve duran yıldızları! Işıklarıyla doldurur gözlerini, uzaklıklarının hesabıyla zorlar düşüncesini; sonra başı önüne düşer.

Nedir bütün bunların amacı?

ŞEYTAN

Amaç yok!

Tanrı'nın bir amacı nasıl olabilir? Hangi yaşantıdan edinebilirdi bunu, hangi düşünceyle seçebilirdi?

Başlangıçtan önce eyleme geçemezdi bu amaç, şimdiyse gereksiz olurdu.

ANTONİUS

Dünyayı yarattı ama, bir kezde, sözüyle!

ŞEYTAN

Ama yeyüzünü kaplayan yaratıklar birbiri ardından geliyorlar. Onlar gibi, gökte de yeni yıldızlar doğuyor değişik nedenlerin değişik etkileri.

ANTONİUS

Nedenlerin değişikliği Tanrı'nın istemidir.

ŞEYTAN

Ama Tanrı'da birçok istem eylemleri görmek, birçok nedenler de görmek ve birliğini yıkmak olur.

Tanrı'nın istemi özünden ayrılamaz. Başka bir özü olamayacağı için başka bir istemi de olamazdı; ve madem varlığının önü sonu yok, eyleminin de önü sonu yoktur.

Güneş'i seyret! Kıyılarından kıvılcımlar saçan yüksek alevler çıkıyor; dağılıp birer dünya oluyor bu alevler. Karanlıktan başka şey görmediğin şu derinliklerin ötesinde, son derinlikten daha uzaklarda başka güneşler kaynıyor, onların da ötesinde başkaları ve daha başkaları, sonu gelmeden…

ANTONİUS

Yeter! Yeter! Korkuyorum! Düşeceğim boşluğa.

ŞEYTAN

Durur; hafifçe sallar Antonius'u:

Boşluk yok! Hiçlik yok! Her yerde, uzayın değişmez yüzü üstünde devinen cisimler var; ve uzay sınırlı olsa uzay olamayacağı, cisim olacağı için, sınırsızdır!

ANTONİUS

Ağzı açık kalarak:

Sınırsız ha!

ŞEYTAN

Çık göklere, hep çık, hep, tepesine varamazsın hiçbir zaman! Dünyanın altına in, milyarlarca yüz yıl in, dibini bulamazsın dip olmadığı için tepe de yok, ne yüksek, ne alçak, hiçbir son yok; ve Uzay Tanrı'nın varlığı içindedir; bir mekân parçası değildir çünkü, şu ya da bu büyüklük değil, enginliğin ta kendisidir.

ANTONİUS

Yavaşça:

Öyleyse… madde… Tanrı'nın bir parçası mı oluyor?

ŞEYTAN

Neden olmasın? Bilebilir misin Tanrı'nın nerede bittiğini?

ANTONİUS: Tersine, yerlere yatarım, toz toprak olurum gücü önünde!

ŞEYTAN

Öyleyken, yumuşatmaya kalkıyorsun O'nu! Konuşuyorsun O'nunla; birtakım erdemlerle donatıyorsun bile O'nu, iyilik, doğruluk, esirgeyicilik gibi, bütün yetkinlikleri görecek yerde onda.

Ötesinde bir şey düşünmek, Tanrı'yı Tanrı'nın ötesinde, varlığı varlığın ötesinde düşünmek olur. Demek ki tek varlık, tek cevherdir Tanrı.

Eğer Cevher bölünebilseydi, niteliğini yitirirdi, kendisi olmazdı, Tanrı kalmazdı artık. Demek sonsuzluk gibi bölünmezdir O da ve bir bedeni olsa, parçalardan kurulu olurdu, sonsuz olmazdı o zaman. Demek bir kimse değildir Tanrı!

ANTONİUS

Nasıl? Dualarım, hıçkırmalarım, bedenime çektirdiğim acılar, coşup taşmalarım, bütün bunlar uçup gitmiş mi olacak bir yalana doğru… Havaya… Boşu boşuna, bir kuş cıvıltısı gibi, rüzgârda savrulan kuru yapraklar gibi!

Ağlar:

Hayır! Hayır! Birisi var her şeyin üstünde, bir yüce ruh, bir Sultan, bir baba, yüreğimin taptığı ve beni sevmesi gereken!

ŞEYTAN

Tanrı'nın Tanrı olmamasını dilemektesin; çünkü sevgi, öfke ya da acıma duyabilse, bir yetkinlikten daha büyük ya da daha küçük bir yetkinliğe geçerdi. Bir duyguya inemez O, bir biçime sığamaz.

ANTONİUS

Bir gün, yine de göreceğim O'nu!

ŞEYTAN

Mutlu erenlerle, değil mi? Mutlak varlığı kapsayan daracık bir yerde sonlunun sonsuzu tadacağı zaman!

ANTONİUS

Nasıl olursa olsun, iyi için bir cennet, kötü için bir cehennem olması gerek!

ŞEYTAN

Senin aklının gerektirdiği varlıkların yasası mı oluyor? Kötü umurunda değildir elbet Tanrı'nın, dünya kötülüklerle dolu olduğuna göre!

Güçsüzlüğünden mi katlanıyor kötüye, ya da zalimliğinden mi sürdürüyor onu?

Sanır mısın ki, durmadan düzeltmeye uğraşıyor dünyayı kusurlu bir yapıt gibi, gözetliyor bütün varlıkların kımıltılarını, kelebeğin uçuşundan insanın düşünmesine kadar?

Evreni yarattıysa, bilge olması gereksizdir. Tanrı'da Bilgelik denen şey varsa, evrenin yaradılışı bozuk demektir.

Ama iyi ve kötü seni ilgilendirir yalnız gündüzle gece gibi, acıyla tatlı gibi, ölüm ve doğum gibi; uzayın bir köşesine, belli bir çevreye, özel bir yarara bağlı şeyler bunlar. Yalnız sonsuzluk sürekli olduğuna göre, Sonsuzluk var ve işte o kadar!

Şeytan uzun kanatlarını gittikçe germiştir; şimdi kaplarlar her yanı.

ANTONİUS

Bir şey göremez artık. Sarsılır.

Korkunç bir soğuk içimin en derin yerine kadar donduruyor beni. Acının sınırlarını aşıyor bu! Ölümden daha derin bir ölüm sanki bu. Yuvarlanıyorum engin karanlıklarda. İçime işliyor karanlıklar. Bilincim paramparça oluyor hiçliğin bu genişleme zoru altında!

ŞEYTAN

Ama her şey başına kafanın aracılığıyla geliyor yalnız. Çukur bir ayna gibi nesnelerin biçimini bozuyor kafan hiçbir araç yok elinde gördüklerinin doğruluğunu kesinlikle bilmen için.

Evreni bütün genişliğiyle bilmeyeceksin hiçbir zaman; onun için nedeni üstüne bir düşünceye varamazsın, doğru bir Tanrı kavramın olamaz, evrenin sonsuz olduğunu bile söyleyemezsin çünkü ondan önce Sonsuz'u tanıman gerekir!

BİÇİM belki de duyularının bir yanılgısıdır, CEVHER düşüncenin bir kuruntusu.

Yok eğer, dünya her şeyin durmayan bir akışı olduğu için görünüş, dediğimin tam tersine, en doğru olan şeyse, sanrı tek gerçekse, o başka.

Ama gördüğünden emin misin? Yaşadığından bile emin misin? Belki de hiçbir şey yok!

Şeytan Antonius'u alır, kollarının ucunda tutup bakar ona, yiyecekmiş gibi ağzını açarak:

Bana tapsana sen! Lanetle o Tanrı dediğin kuruntuyu!

Antonius son bir umut deprenişiyle gözlerini kaldırır.

Ve Şeytan bırakır gider Antonius'u.

VII

ANTONİUS

Sarp kayalığın kıyısında sırtüstü uzanmıştır.

Gök ağarmaya başlar.

Şafak aydınlığı mı bu, yoksa bir ay ışığı yansıması mı?

Kalkmaya çalışır, düşer yine; dişleri birbirine vurarak:

Öyle bitkinim ki… Bütün kemiklerim kırılmış gibi!

Niçin?

Ha! Şeytan! Hatırlıyorum tekrarladı durdu bana ihtiyar Didymos'un yanında öğrendiklerimi, Ksenophanes'in, Herakleitos'un, Melissos'un, Anaksagoras'ın sonsuzluk, yaradılış, hiçbir şeyi bilme olanaksızlığı üstüne söylediklerini!

Bense, o arada, Tanrı'yla birleşebileceğimi sanmıştım!

Acı acı gülerek:

Ah! Çılgınlık! Çılgınlık! Suç benim mi? Dua etmek dayanılmaz bir işkence gibi geliyor bana! Yüreğim bir taştan daha katı! Eskiden sevgiyle dolup taşardı!..

Kumlar, sabah sabah, bir buhurdanın tütsüleri gibiydi ufukta; gün batarken ateşçiçekleri açardı salibin üstünde ve gece yarılarında, çok kez, canlı, cansız bütün varlıklar, aynı sessizlik içinde, içlerine kapanıp Yaradan'a tapınıyorlardı benimle. Ah! O duaların büyüsü, o kendinden geçmelerin mutluluğu, göğün armağanları, ne oldu size, nerdesiniz?

Ammon'la çıktığımız bir yolculuğu hatırlıyorum; manastırlar kurmak için ıssız bir yer arıyorduk. Son akşamdı; hızlı yürüyorduk, ilahiler mırıldanarak, yan yana, konuşmadan. Güneş alçaldıkça bedenlerimizin iki gölgesi uzuyordu iki dikilitaş gibi, gittikçe büyüyerek ve sanki önümüzde yürüyerek. Değneklerimizin parçalarıyla, öteye beriye, haçlar dikiyorduk bir hücrenin kurulacağı yeri göstermek için. Karanlık bir hayli geç indi o akşam; ve karanlık dalgaları yeryüzüne indiğinde gökte geniş bir külrengi vardı hâlâ.

Ben, daha çocukken, çakıl taşlarıyla manastırlar kurmakla eğlenirdim. Anam, yanı başımda, bakardı bana.

Beni lanetlemiştir bırakıp gittiğim için onu, ak saçlarını yolarak. Ölüsü, upuzun, kaldı kulübenin ortasında, kamış dizili damın altında, yıkılan duvarlar ortasında. Bir delikten, bir sırtlan uzatıyor burnunu, koklaya koklaya!.. Ne korkunç şey! Ne korkunç!

Hıçkırarak ağlar.

Hayır, Ammonaria bırakıp gitmemiştir onu!

Nerde olabilir şimdi, Ammonaria?

Belki bir hamamın dibinde çıkarıyor birbiri ardından giysilerini; önce mantosunu, sonra kuşağını, dış gömleğini, sonra daha ince ikinci gömleğini, gerdanlıklarını daha sonra; ve güzel kokulu buğular çıplak bedenini sarıyor! Yatıyor sonunda ılık mozaikler üstüne. Saçları siyah bir postla sarar gibidir kalçaların ve fazla sıcak havadan biraz bunalarak göğsünü kabartıyor nefes alırken, memeleri fırlıyor öne.

Bak hele!.. Hayvanlığım ayaklanıyor şimdi de! Çektiğim azabın ortasında şehvet de kıvrandırıyor beni. İki işkence birden, fazla bu kadarı! Kendime tahammülüm kalmadı artık!

Eğilir, uçuruma bakar.

İnsan bir düştü mü ölüverir. Bundan daha kolay şey yok, sol yanıma dönmek yeter. Yapılacak şey bir kımıldama yalnız, bir tek!

Tam o sırada

BİR YAŞLI KADIN

çıkar ortaya. Antonius büyük bir korkuyla fırlayıp kalkar ayağa. Anasını dirilmiş gördüğünü sanır.

Ama bu kadın çok daha yaşlı ve görülmemiş bir zayıflıktadır.

Başına sarılı bir kefen bezi ak saçlarıyla değnek gibi bacaklarından aşağı sarkar. Fildişi rengi dişlerinin parıltısı daha da koyulaştırır toprağımsı tenini. Göz çukurları karanlık doludur ve diplerinde iki alev titrer, mezar kandilleri gibi.

Haydi gel, der. Kim tutuyor seni?

ANTONİUS

Dili tutulmuş gibi.

Bir günah işlemekten korkuyorum!

YAŞLI KADIN

Ama Kral Saul öldürdü kendini! Razias, o doğru insan, öldürdü kendini! Santa Pelagia öldürdü kendini! Halepli Dominin ve iki kızı, üç başka ermiş kadın öldürdüler kendilerini! Ölüme can atarak cellatların önüne koşan Hıristiyan öncüleri de unutma. Ölümü bir an önce tatmak için bel bağlarıyla kendilerini boğuyordu Miletos bakireleri. Filozof Hegesias, Siracusa'da, ölme öğütleri veriyordu, öyle de inandırıyordu ki herkesi, kerhanelerden kaçıp kırlarda kendini asmaya gidiyordu millet. Roma zenginleri için bir cümbüştü kendini öldürmek.

ANTONİUS

Evet, yaman bir tutkudur bu! Birçok keşişler düşüyor tuzağına.

YAŞLI KADIN

Bir yaptın mı bunu Tanrı'yla eşit oluyorsun, düşün! O seni yaratmış, sen yıkıyorsun O'nun yaptığını, korkusuzca, özgürce. Ephesos'taki Artemis tapınağını yakarken Erostratos'un duyduğu haz bundan üstün değildi. Hem sonra bedenin yeterince oyun oynadı ruhuna, öcünü alırsın artık sen de. Acı çekecek değilsin. Çabucak olur biter. Neden korkuyorsun! Geniş bir kara delik! Bomboş, belki de?

Antonius dinler karşılık vermeden; ve öbür yandan

BİR BAŞKA KADIN

görünür, genç ve güzel göz kamaştırasıya. Önce
Ammonaria sanır onu.

Ama bu daha boylu, ballar gibi sarı, eti budu yerinde, yanaklarına allık sürmüş, başına güller takmış. Uzun urbası maden pırıltılı pullarla kaplı; etli dudakları kanıyor gibi, ve ağırca gözkapakları öylesine baygın bitkin kapanıyor ki kadını kör sanabilir insan.

Mırıldanır:

Yaşamana bak, tadını çıkar yaşamanın! Süleyman Peygamber sevinç duymasını ister insanların! Yüreğinin çektiği yana git, gözlerinin dilediği yere!

ANTONİUS

Hangi sevinci bulabilirim? Yüreğim yorgun, gözlerim bulanık.

KADIN

Rakotis'in kenar mahallesine git, mavi boyalı bir kapıyı it; fıskıyesi şırıl şırıl iç avluya girdin mi bir kadın çıkacak önüne altın pullu beyaz ipekler giymiş, gülüşü zil sesleri gibi. İşini bilir. Öyle okşar ki seni, gözü açılan delikanlıların övüncünü duyarsın, özlediğine erip rahatlarsın.

Yasak sevişmelerin coşkunluğunu da bildiğin yok senin, duvardan aşmaları, kız kaçırmaları, giysileri içindeyken saygı duyduğun bir kadını çırılçıplak görmenin sevincini.

Seni seven bir bakireyi göğsünde sıktın mı hiç? Geliyor mu aklına utana utana kendini bırakmaları, tatlı gözyaşlarıyla akıp giden pişmanlıkları?

Görebiliyorsun, değil mi, ikinizi ormanlarda yürürken ay ışığında? İç içe elleriniz sıktıkça birbirini, bir ürperme dolaşır içinizde; yaklaşan gözleriniz arasında ruh dalgaları gider gelir ve dolar yüreğiniz; kabına sığmaz olur; tadına doyulmaz bir yeldir alır sizi, dolup taşan bir sarhoşluk…

YAŞLI KADIN

Sevinçleri tatmak gerekmez acılıklarını duymak için. Uzaktan görmek bile iğrendirir insanı. Bıkmış olacaksın artık hep aynı şeyleri yapmaktan, günlerin süresinden, dünyanın çirkinliğinden, güneşin avanaklığından.

ANTONİUS

Evet! Öyle! Aydınlattığı her şey tiksindiriyor beni!

GENÇ KADIN

Ermiş! Ermiş! Çakıllar arasında elmaslar bulursun, kumun altında pınarlar! Hor gördüğün rastlantıların tadına doyum olmaz. Hem öyle güzel yerler var ki bu topraklarda yüreğine bastırası gelir insanın.

YAŞLI KADIN

Her akşam uykuya dalarken toprağın üstünde, tezinden altında olacağını umuyorsun!

GENÇ KADIN

Yine de inanıyorsun ama bedenin dirileceğine, hayatı o götürecek çünkü sonsuzluğa!

Yaşlı Kadın, konuşurken kurudukça kurumuştur; saçları yok olan kuru kafasının üstünde bir yarasa döner durur havada.

Genç Kadın daha şişmandır şimdi. Urbası pırıldar, burun delikleri açılıp kapanır, gözleri kayar baygın baygın.

BİRİNCİ KADIN

Kollarını açarak:

Gel, avuturum seni ben, dinlenir, unutur, sonsuz durgunluğa erersin benimle!

İKİNCİ KADIN

Ben uyuturum seni, sevince, hayata, tükenmez mutluluğa kavuşursun benimle!

Antonius dönüp kaçmak ister. Her iki kadının elleri omzuna yapışır.

Kefen aralanıp Ölüm'ün iskeletini çıkarır ortaya.

Urba yarılıp Şehvet'in çıplak bedeni görünür; beli ince, sağrısı kocamandır; dalga dalga gür saçlarının uçları uçuşur.

Antonius ikisi arasında durakalıp yüzlerine bakar.

ÖLÜM

Hemen ya da biraz sonra, önemi yok! Benimsin sen, güneşler, halklar, şehirler, krallar, dağların karları, kırların otları gibi. Atmacadan yüksek uçarım ben, ceylandan daha hızlı koşarım, umudu bile yakalarım! Tanrı'nın oğlunu bile yenmişim ben!

ŞEHVET

Karşı koma; gücüm dünyayı sarar benim! Ormanlar benim soluğumla uğuldar, benim kabarmalarımla depreşir dalgalar. Erdemi, yiğitliği, acımayı eritir ağzımın güzel kokusu. İnsan oğlunu adım adım izlerim ve mezarının eşiğinde bile döner bakar bana!

ÖLÜM

Sereceğim önüne kavramak istediğin şeyi, meşalelerin ışığında, ölülerin yüzündeya da ehramların ötesinde dolaşırken– insan kalıntılarıyla dolu o büyük kum çöllerinde. Arada bir ayağın bir kafatası parçasına takılırdı. Tozları alıp eline, akıtırdın parmaklarının arasından, ve düşüncen, karışıp tozlara, akar giderdi hiçliğe.

ŞEHVET

Benim girdabım daha derindir! Mermerler taşkın sevişmeler esinledi. Ürküten rastlantılara can atar insan. Lanet ettiği zincirleri perçinler. Nerden geliyor fahişelerin büyüsü, düşlerin şaşırtıcılığı, benim hüznümün enginliği?

ÖLÜM

Benim acı gülüşüm hepsini bastırır. Kralların ölüm törenlerinde, bir halkın kılıçtan geçirilmesinde haz kıvrantıları olur; ve savaş müzikle, sorguçlarla, bayraklarla, altın koşumlarla, bir tören zenginliğiyle yapılır bana daha çok saygı göstermek için.

ŞEHVET

Benim öfkem seninkinden arda kalmaz. Çığlıklar atarım, ısırırım. Ecel terleri dökerim, kadavralara döndüğüm olur.

ÖLÜM

Sana bir ciddilik kazandıran benim demek; gel kucaklaşalım.

Ölüm kıs kıs güler, Şehvet bağırır. Birbirinin beline sarılır ve söyleşirler şakıyarak:

– Ben maddenin bozulup dağılmasını hızlandırırım!

– Ben tohumların serpilişini kolaylaştırırım!

– Senin yıkmaların benim yenileşmelerim için!

– Senin doğurmaların benim yıkmalarım için!

– Gücümü körükle!

– Çürüntümü döllendir!

Yankıları dağıla dağıla ufukları tutan sesleri o kadar yükselir ki, Antonius sırtüstü yere düşer.

Bir sarsıntı arada bir gözlerini yarı açtırır ona; ve karanlıklar içinde korkunç bir yaratık görür önünde.

Gülden çelenkli bir ölü kafası. Altında bele kadar sedef beyazlığında kolsuz bir kadın gövdesi. Onun da altında, kuyruğa benzer altın beneklerle yıldızlı bir kefen ve bedenin bütünü, ayakta duran devsi bir solucan gibi kıvranıyor.

Görüntü soluklaşıp kaybolur.

ANTONİUS

Kalkar.

Şeytan'dı yine, bir kez daha, çifte yüzüyle hem de: Zina dürtüsü, yıkma dürtüsü.

Hiçbiri korkutmuyor beni. Tepiyorum mutluluğu ve sonsuzluk duyuyorum içimde.

Artık benim için ölüm bir sanrı yalnız, bir peçe, hayatın sürekliliğini yer yer saklayan.

Ama Cevher tek olduğu halde biçimler niçin değişik?

Bir yerlerde asli suretler olsa gerek, bedenleri sadece birer görüntü olan suretler. Onları görebilse insan, kavrar maddeyle düşüncenin bağlantısını, ki Varlık da odur zaten.

Babil'de, Belus tapınağının duvarlarında da bu suretlerdi boyanmış olan; Kartaca limanının bir mozaik döşemesini kaplayan da onlardı. Ben bile zaman zaman göklerde düşünce biçimleri gördüm. Çölü geçenler hiçbir kafanın almayacağı hayvanlara rastlıyorlar…

O sırada karşıda, Nil'in öbür yanında Sfenks görünür.

Pençelerini uzatır, alnındaki şeritleri sallar ve karnı üstüne yatar.

Yeşil gözlü Kimera da döner durur ortada, havlayarak, hoplayıp uçarak, burun deliklerinden ateş salarak ve ejderha kuyruğuyla kanatlarını döverek.

Halka halka saçları bir yanında serpilip böğrünün kıllarına karışır, öbür yanından kumlara kadar inip bütün bedenin salıntısıyla kımıldar.

SFENKS

Kıpırdamadan Kimera'ya bakar:

Buraya gel, Kimera; dur!

KİMERA

Hayır, dünyada durmam!

SFENKS

Koşma bu kadar hızlı, uçma yükseklere öyle, havlama bu kadar!

KİMERA

Çağırma artık beni, çağırma artık, hep suspus duracaksın nasıl olsa!

SFENKS

Kes artık yüzüme alevlerini salmayı, ulumalarınla kulaklarımı tırmalamayı; granitimi eritemezsin ne yapsan!

KİMERA

Sen de beni yakalayamazsın, korkunç Sfenks!

SFENKS

Benimle kalamazsın, fazla çılgınsın!

KİMERA

Ardımdan gelemezsin, fazla ağırsın!

SFENKS

Nereye gidersin peki, bu hızla koşup?

KİMERA

Labirent'in dehlizlerinden geçerim dörtnala, dağlar üstünde süzülürüm, dalgalara sürtünürüm, uçurumların dibinde viyaklarım, ağzımla bulutların eteğine asılırım; sürünen kuyruğumla kumsalları çizerim, ve tepeler benim omuzlarımın biçimine uydurur yamaçlarını. Ama sen, bakıyorum, sen hep yerindesin, kımıltısız, ya da pençenin ucuyla alfabeler çizerek kumlara.

SFENKS

Sırrımı saklıyorum da ondan! Düşüncelere dalıyor, hesaplar yapıyorum.

Deniz yatağına döner, başaklar rüzgârda sallanır, kervanlar geçer, tozlar savrulur, kentler yıkılır benim bakışımsa, hiçbir şeye takılmadan ulaşılmaz enginlere dikili kalır geçip arasından her şeyin.

KİMERA

Ben, kanatlı, sevinçliyim! Pırıl pırıl ufuklar açarım insanlara, bulutlarda cennetler, uzaklarda İrem Bağları! Ruhlarına sonsuz çılgınlıklar, mutluluk tasarıları, gelecek kurguları, şanlı zafer düşleri, sevgi yeminleri, erdem şahlanmaları aşılarım.

Tehlikeli yolculuklara, büyük işlere kışkırtırım onları. Pençelerimle anıtlara harikalar oymuşumdur. Porsenna'ya çıngıraklar asan, Atlantis'in rıhtımlarını bakırdan bir duvarla çeviren benim!

Yeni kokular ararım, daha geniş çiçekler, duyulmamış keyifler. Nerde kafası bilgelik içinde dinlenen bir adam görsem atılır üstüne, boğarım onu.

SFENKS

Tanrı özlemiyle kıvrananların hepsini yutmuşum ben de.

En güçlükleri, şahane alnıma kadar tırmanmak için, şeritlerimin çiziklerine tırmanırlar, merdiven basamaklarında yükselir gibi. Bir bitkinlik sarar içlerini ve sırtüstü düşerler kendiliklerinden.

Antonius titremeye başlar.

Kulübesi önünde değildir artık, çöldedir iki yanında, ağızları omuzlarına sürtünen bu iki ejderimsi hayvan.

SFENKS

Ey Fantazya, al beni kanatlarına, içimdeki sıkıntıyı gidermek için.

KİMERA

Ey Bilinmez Varlık, gözlerine vurgunum senin! Kızışmış bir sırtlan gibi dönüyorum çevrende, içimi kemiren doğurma isteklerini gidermek için.

Aç ağzını, kaldır ayaklarını, bin sırtıma!

SFENKS

Benim ayaklarım kalkamaz oldu yere yapışalı. Ağzımın üstünde yosun bitti kurdeşenler gibi.

Düşüne düşüne, söyleyecek sözüm kalmadı sonunda.

KİMERA

Yalan söylüyorsun, ikiyüzlü Sfenks! Neden hep çağırıp kovarsın beni?

SFENKS

Sensin hep, ele avuca sığmaz bir esinti gibi gelip geçen, girdaplar gibi dönüp duran!

KİMERA

Suç benim mi? Aman, ne yapıyorsun? Bırak beni!

Havlar.

SFENKS

Kımıldıyorsun, kaçıyorsun elimden!

Homurdanır.

KİMERA

Deneyelim eziyorsun beni!

SFENKS

Hayır! İmkânsız!

Ve yavaş yavaş gömülerek kumlar içinde kaybolur sürünerek giden Kimera ise helezonlar çizerek uzaklaşır.

Bir sis peyda olur ağzından çıkan soluktan.

Bu duman içinde Antonius yumak yumak bulutlar, belirsiz eğri büğrüler görür.

Sonunda insan bedeni görüntüleri fark eder.

Önde ilerleyenler

ASTOMOSLAR[176]

içlerinden güneş geçen hava kabarcıkları gibidirler.

Fazla üfleme! Yağmur damlaları yaralar bizi, yanlış sesler sağır, karanlıklar kör eder bizi. Tatlı yeller ve güzel kokulardan yapılmış bedenimizle yuvarlanır, yüzeriz havada düşlerden biraz daha gerçek, ama hem var hem yok gibiyiz…

NİSNALAR

Tek gözlü, tek yanaklı, tek bacaklı, yarık gövdeli, yarık yüreklidirler. Ve derler ki, yüksek sesle:

Yarım evlerimizde, yarım kadınlarımızla ve yarım çocuklarımızla gül gibi yaşayıp gidiyoruz.

BLEMYİLER

Başları yoktur:

Başsız olduğumuzdan omuzlarımız daha geniştir bizim; ve yoktur bizim taşıdığımızı taşıyabilecek öküz, gergedan, ne de fil.

Göğüslerimizde çizgiye benzer bir şeyler, belli belirsiz bir yüz damgası, hepsi bu kadar! Sindirimler düşünür, salgılar hayal ederiz. Tanrı, bizce, keyluslar içinde yüzer rahat rahat.

Dosdoğrudur yürüdüğümüz yol; bütün bataklara girer çıkar, uçurum kıyılarından geçeriz, ve bizler en çalışkan, en mutlu, en erdemli kişileriz.

PİGMELER

Biz minnacık kişiler kaynaşırız dünyada, bir devenin hörgücünde kaynaşan pireler gibi.

Yakarlar, suda boğarlar, ezerler bizi, ama çıkarız yine ortaya, daha diri, daha çok sayıda korkunçtur çokluğumuz bizim!

SKİAPODLAR

Sarmaşıklar gibi uzun saçlarımızla toprağa yapışıp, şemsiyeler kadar geniş ayaklarımızın gölgesinde yaşarız otlar gibi; ışık tabanlarımızın kalınlığından süzülüp gelir bize. İş yok, güç yok! Kafa ne kadar altta olursa o kadar iyi: Mutluluğun sırrı budur!

Ağaç gövdelerine benzeyen kalkık gövdeleri çoğalır.

Ve bir orman görünür. Büyük maymunlar koşuşur içinde dört ayakla; köpek başlı insanlardır bunlar:

KYNOKEPHALLAR

Daldan dala atlarız yumurtaları emmek için, ve kuş yavrularının tüylerini yolarız; sonra yuvalarını başlarımıza koruz, takye olarak.

İneklerin memelerini koparmazlık etmeyiz; vaşakların da gözlerini oyarız; ağaçların üstünden aşağı pisleriz; ayıplarımızı gün ışığına sereriz.

Kollarımızın gücü, yüreklerimizin gaddarlığıyla ormanın efendileriyiz biz, çiçekleri yaralayan, meyveleri ezen, kaynakları bulandıran, kadınların ırzına geçen.

Haydi, yoldaşlar! Takırdatın çenelerinizi!

Sarkık dudaklarınızdan kanlar, sütler akar. Yağmur, kıllı sırtları üstünden oluk oluk akar.

Antonius yeşil yaprakların serinliğini çeker içine.

Yapraklar sarsılır, dallar birbirine çarpar, ve birdenbire kocaman bir kara geyik çıkar ortaya, boğa başlı, kulakları arasında da beyaz bir çalılık gibi boynuzlar.

SADHUZAG

Boynuzlarımın altmış altı dalının içleri kavallar gibi boştur.

Güney rüzgârına çevirdim mi kendimi, hayvanları mest eden sesler çıkar boynuzlarımdan. Yılanlar dolanır bacaklarıma, yabanarıları burun deliklerime yapışır, papağanlar, güvercinler, kara leylekler iniverir dallarıma. Dinle!

Boynuz ormanını devirir ve anlatılmaz bir tatlı müzik yükselir içinden.

Antonius iki eliyle yüreğini bastırır. Bu müzik ruhunu alıp götürecek gibi gelir ona.

Ama bir de kuzey rüzgârına dönersem, bir mızraklı taburundan daha sık boynuz ormanımdan uluma sesleri çıkar; ormanlar ürperir, ırmaklar yükselir, meyve kabukları patlar ve otlar dikilir ayağa, bir korkağın saçları gibi. Dinle!

Dallarını eğer; karma karışık bağrışmalar duyulur. Antonius'un kulakları yırtılır gibi olur.

Ve dehşeti artar çıkınca karşısına:

MARTİKHORAS

Devsi kırmızı aslan, insan yüzlü, dişleri üç sıra.

Kızıl postumun hareleri büyük kumların pırıltısına karışır. Burun deliklerimden çıkan soluk, ıssızlıkların dehşetidir. Ağzımdan veba salarım. Korkmadan çöle giden orduları yerim.

Tırnaklarım burgular gibi kıvır kıvır, dişlerim testere gibidir; ve sapan gibi dönen kuyruğum diken dikendir oklarla, atarım onları sağa sola, yukarı aşağı. Bak! Bak!

Martikhoras kuyruğunun dikenlerini fırlatır, dört bir yana gider dikenler oklar gibi pırıldayarak. Kan damlaları yağar yaprakların üstüne şıpır şıpır.

KATOPLEBAS

Yabani kara manda; yere kadar düşen başı bir domuz başıdır, ve omuzlarına boş bağırsak gibi gevşek, ince uzun bir boyunla takılıdır.

Çamura abanır yüzükoyun; ayakları, yüzünü kaplayan koca yelesinin sert kılları arasında kaybolur.

Yağ bağlamış, mahzun, hırçın, hep çamurun sıcaklığını karnımda duyarak yaşarım. Kellem o kadar ağır ki gücüm yetmiyor taşımaya. Yuvarlarım çevremde onu, ağır ağır ve yarı açıp çenemi, dilimle

koparırım zehirli otları, soluğumla sulayarak. Bir gün kemirdim bir ayağımı farkına varmadan.

Kimseler, Antonius, kimseler gözlerimi görmemiştir, daha doğrusu görenler ölüvermiştir hemen. Gözkapaklarımı bir kaldırsam, pembe ve şişkin gözkapaklarımı, öldüğün gündür.

ANTONİUS

Oha! Bak hele şuna!.. A... A!.. Ya görmek istersem?.. Aptallığı çekiyor beni. Yok! Yok! İstemiyorum.

Gözlerini yere diker.

Ama otlar tutuşur, ve kıvrım kıvrım alevler içinde gösterir kendini

BAZİLİK

Mor renkli büyük yılan; üç boğumlu bir ibiği, biri altta biri üstte iki dişi vardır.

Koru kendini, ağzıma düşüverirsin! Ateş içerim ben. Ateşin ta kendisiyim ve her yerden ateş çekerim içime: bulutlardan, çakıllardan, kuru ağaçlardan, hayvan kıllarından, bataklıkların yüzünden. Benim yükselip alçalan ateşim besler volkanları; değerli taşların pırıltısı, madenlerin rengi bendendir.

GRİFON

Akbaba gagalı aslan, kanatları beyaz, pençeleri kırmızı, boynu mavi.

Ben derin ışıltıların sultanıyım. Eski kralların uyuduğu mezarların sırrını bilirim.

Duvardan çıkan bir zincir, başlarını dik tutar. Yanlarında, kızıl mermerden havuzlar içinde, sevdikleri kadınlar yüzer kara sıvılar içinde. Odalar dolusu hazineleri, dilim dilim, yığın yığın, ehram ehram yerleştirilmiştir; ve daha aşağıda, mezarların çok altında, boğucu karanlıklar içinde uzun yolculuklardan sonra varılan altın ırmakları, elmas ormanları, zümrüt çayırları, cıva gölleri vardır.

Sırtım yeraltı kapısına dayalı, pençelerim havada, alev alev gözbebeklerimle girmeye kalkacakları kollarım. Uçsuz bucaksız ova, ta enginlere kadar çırılçıplak, ve yolcu kemikleriyle bembeyazdır. Senin için tunç kapı kanatları açılacak, madenlerin buğusu dolacak ciğerlerine, yeraltı mağaralarına ineceksin… Çabuk! Çabuk!

Pençeleriyle toprağı kazar, horoz gibi bağırarak.

Binlerce ses karşılık verir ona. Orman ürperir.

Türlü türlü korkunç yaratıklar çıkar ortaya: yarı geyik, yarı öküz Tragelaphus, önden aslan, arkadan karınca ve cinsel örgenleri tersine dönük Myrmekoleo; Musa’yı korkutan altmış dirsek uzunluğundaki Aksar yılanı; kokusuyla ağaçları öldüren büyük gelincik Pastinaka; bir dokunuşta insanı aptallaştıran Presteros; deniz adalarında yaşayan boynuzlu tavşan Mirag. Phalman denen parsın karnı yarılır

ulumaktan; üç başlı ayı Senad yavrularının karnını deşer diliyle; köpek Kepus memelerinden mavi süt akıtır kayalara. Sivrisinekler başlar vızıldamaya, kurbağalar zıplamaya, yılanlar ıslık çalmaya. Şimşekler çakar. Dolu yağar.

Bora savruntuları gelir, görülmedik beden yapılarıyla dolu. Ceylan ayaklı timsah kafaları, yılan kuyruklu baykuşlar, ayılar gibi kıllı kurbağalar, hipopotamlar kadar büyük bukalemunlar, biri ağlayan biri böğüren iki kafalı danalar, birbirinin göbeğini tutan, topaçlar gibi dönen daha doğmamış dördüzler, sinekler gibi uçuşan kanatlı karıncalar.

Bütün bunlar gökten yağar, yerden çıkar, kayalardan akar. Her yanda gözbebekleri tutuşur, ağızlardan kükremeler çıkar; göğüsler kabarır, pençeler uzanır, dişler gıcırdar, etler şapırdar. Doğuranlar, çiftleşenler, birbirini bir lokmada yutanlar vardır.

Çoğaldıkça solukları daralarak, sürtüştükçe çoğalarak birbiri üstüne tırmanırlar ve hepsi Antonius'un çevresinde kaynaşır, düzenli bir salıntıyla, yer bir geminin güvertesiymiş gibi. Ayaklarından yukarı sümüklüböceklerin sürtünüşünü, ellerinde engerek yılanlarının soğukluğunu duyar; ve ağlarını ören örümcekler sarar dört bir yanını.

Ama korkunç yaratıklar çemberi aralanır, gök birden mavileşir ve

LİKORN

geyik başlı at gösterir kendini.

Dörtnala! Dörtnala!

Tırnaklarım fildişidir benim, dişlerim çelik, başım erguvan rengi, gövdem kar beyazı, ve altımdaki boynuz gökkuşağının renkleriyle donanmış.

Keldaniler ülkesinden Tatar çölüne gider, Ganj kıyılarında ve Mezopotamya'da dolaşırım. Devekuşlarını geçerim. Öyle hızlı koşarım ki rüzgârı ardımda sürüklerim. Sırtımı hurma ağaçlarına sürterim. Bambular arasında yuvarlanırım. Bir sıçrayışta ırmakları aşarım. Güvercinler uçar üstümde. Bir bakire yalnız dizginleyebilir beni.

Dörtnala! Dörtnala!

Antonius bakar uzaklaşmasına.

Ve gözleri havada kalınca, rüzgârla beslenen bütün kuşları görür: Gouit'i, Ahuti'yi, Alpalim'i, Kaf dağının İuknet'ini, Arapların Humalarını, ki öldürülmüş insanların ruhlarıdır bunlar. Papağanların insanca sözler ettiğini, sonra büyük deniz kuşlarının çocuklar gibi hıçkırıp kocakarılar gibi kıs kıs gülmelerini duyar.

Bir deniz havası gelir burnuna. Bir kumsal kıyı vardır önünde şimdi.

Uzakta, balinaların püskürttüğü fıskıyeler yükselir; ve ufkun diplerinden

DENİZ HAYVANLARI

tulumlar gibi toparlak, maden yaprakları gibi yassı, testereler gibi diş diş çıkagelir, kumlar üstünde sürünürler.

Bizimle geleceksin, daha kimselerin inmediği enginlerimiz içine.

Okyanus'un ülkelerinde değişik halklar yaşar: Kimi fırtınalar yatağındadır, kimi soğuk akıntıların saydamlığı içinde, diplerde yüzer, mercan ovalarında öküzler gibi otlar, alçalan denizleri hortumlarıyla içlerine çeker ya da deniz kaynaklarının ağırlığını taşırlar omuzlarında.

Fokların bıyıklarında, balık pullarında fosforlar pırıldaşır. Deniz kestaneleri tekerlekler gibi döner, deniz boynuzları halatlar gibi çözülür, istiridyelerin menteşeleri sesler çıkarır, ahtapotlar kollarını açar, billur toparlaklarına benzeyen meduzalar ürperir, süngerler dalgalanır, anemonlar su püskürür; yosunlar, sazlar yükselir.

Ve türlü türlü bitkiler dal dal genişler, kıvrım kıvrım bükülür, sivri sivri uzanır, yelpazeler gibi açılır. Kabaklar memeleri andırır, sarmaşıklar sarılır birbirine yılanlar gibi.

Babil Dedaim'i denen ağaçların meyveleri insan başlarıdır; Mandragorlar, adamotları şarkı söyler, Baaras kökü otlar arasında koşar.

Bitkiler artık hayvanlardan ayırt edilmez olur. Ceviz ağaçlarına benzeyen poliplerin dallarında kollar vardır.
Antonius iki yeşil yaprak arasında bir tırtıl görür gibi olur, kelebekmiş meğer, havalanır. Çakıllar üstünde yürüyeceği sırada boz bir çekirge zıplar. Gül yapraklarına benzer böcekler bodur bir ağacı donatmışlar. Susinekleri kalıntıları yeri karla örtmüş gibidir.

Sonra bitkiler taşlara döner.

Çakıllar beyinlere benzer, sarkıtlar memelere, deniz çiçekleri insan suretli halılara.

Cam kırıkları içinde çiçeklenmeler, bitki ve kabuk izleri görür bunlar bir şeylerin izleri mi, kendileri mi bilemez olur insan. Elmaslar gözler gibi parlar, madenler titreşir.

Ve artık korkusu kalmaz Antonius'un!

Yüzükoyun yere yatar; dirseklerine dayanır; soluğunu keser, bakar.

Karınları kalmamış böcekler yemeye devam eder; kurumuş eğreltiotları çiçeklenir yeniden; eksik uzuvlar yerlerine gelir.

Sonunda ufacık toparlaklar görür, topluiğne başları gibi ve çevreleri kirpik kirpik. Bir titreşme içindedirler.

ANTONİUS

Kendinden geçerek:

Ne mutluluk! Ne mutluluk bu! Hayatın doğuşunu gördüm, devinmenin başladığını gördüm. Kan öyle zorluyor ki damarlarımı, koparacak. Uçmak, yüzmek, havlamak, böğürmek, ulumak istiyorum. Kanatlar takınmak, kaplumbağa gibi, ağaç gibi kabuk bağlamak istiyorum, duman üfürmek, bir hortum taşımak, bedenimi eğip bükmek, her yana dağılmak, her şeyde olmak, kokularla savrulmak, bitkiler gibi gelişmek, ses gibi titreşmek, ışık gibi parlamak, bütün biçimlerin içine sokulmak, her atoma işlemek, maddenin dibine inmek madde olmak!

Gün ışır en sonunda; ve bir mihrabın kaldırılan perdeleri gibi altın bulutlar geniş kıvrımlarla iç içe sarınarak açarlar gökyüzünü.

Tam ortada, ve güneşin yuvarlağı içinde İsa'nın yüzü görülür.

Antonius haç çıkarır ve dualarına koyulur yeniden.

[1] Thebais: Mısır'da keşişlerin yaşadığı ünlü çöl.

[2] Didymos: MS 395'lerde ölmüş, kutsal bilimlerde çok derinleşmiş kör bir bilgin. İskenderiye okulunu altmış yıl yönetmiştir.

[3] Paneum: Filistin'de bir dağ. İskenderiye bahçelerinde yığma bir tepenin de adı.

[4]Kimmerler : Bugün Kırım denen bölgede, Dinyeper kıyılarında yaşayan bir ulus.

[5] Gymnosophistler: Kelime anlamıyla çıplak bilgeler. Ganj kıyılarında tek başlarına yaşarlardı. Brehmenlerin ataları sayılabilirler.

[6] Manes: Manişeizm denen mezhebin kurucusu. Üçüncü yüzyılda yaşamış. Pers asıllıdır. Zerdüşt dininden iki ilkenin ikiliğini almış: iyi ile kötü, aydınlıkta karanlık.

[7] Valentinus: İkinci yüzyılda yaşamış İskenderiyeli bir mezhep kurucusu. İsa'nın Tanrılığını kabul etmiyor ve Tanrı'nın birbiri ardından gelen çıkışlarla kendini gösterdiğini ileri sürüyordu.

[8] Basilides: İkinci yüzyılda, İskenderiye'de, dünyanın Tanrı'dan art arda çıkan zekâlarla yaratıldığını, İsa'nın, onun yerine çarmıha gerilmiş simon'un yüzünü takındığını ve insan ruhunun türlü bedenlerden geçerek temizlendiğini ileri sürüyordu.

[9] Arius: Arianizmin kurucusu, üçüncü yüzyılda yaşamış. Ariusçular Üçleme'nin üç kişisini eşit saymazlar: Oğul, Baba'nın yarattığı bir varlık olarak O'nun buyruğuna bağlıdır.

[10] Kolzim: Bugün Süveyş'in bulunduğu yerdedir.

[11] Gnosis: Kaba inançların üstünde bir yorumculuk bilimi. Gnosisçiler, Tanrı'nın özü ve nitelikleri üstüne özel bir bilgileri olduğunu ileri sürüyorlardı.

[12]Serapis tapınağı: İskenderiye'de Ptolemaios'un kurdurduğu bu tapınağın zengin bir kitaplığı vardı. Serapis aslında güneşin bir simgesiydi. Dini bütün Roma İmparatorluğu'na yayılmıştı.

[13] Athanasius: 296'da İskenderiye'de doğmuş. Ermiş Antonius'un yetiştirmesi; İznik kurultayında Arius'la savaşır, 328'de İskenderiye piskoposu olur ve 373'te ölür.

[14] Hilarion: Filistin'de doğar, üçüncü yüzyılda yaşar, çölde Antonius'u görmeye gelir ve Kıbrıs adasına çekilir.

[15] Ammon: Mısırlı keşiş. 320'de ölür. Nitria manastırının kurucusu.

[16] Nitria: Yukarı Mısır'da, Memphis'le İskenderiye arasında işkencelerden kaçan ilk Hıristiyanların sığınak yeri.

[17] Pisperi ya da Pispir: Memfis'in güneyinde Ermiş Antonius'un manastırı.

[18] Pabena ya da Tabena: Ermiş Pakomos'un Mısır'da kurduğu manastır.

[19]Kanope ırmağı: Nil'e, denize döküldüğü yere yakın, batıdan karışan kol. Bir adasında, bugünkü Abukir'in yerinde, Kanope şehri vardı eskiden.

[20] Ezekhias: Halkın taptığı tunçtan yılanı yıktıran Juda kralı.

[21] Balakius: Üçüncü yüzyılda Hıristiyanlara işkence eden Roma valisi. Ermiş Antonius nasıl öleceğini önceden söylemiş kendisine.

[22] Eusebius: (264-338). Filistin'deki Kayseri'nin piskoposu.

[23] Makarius: (300-390) Valens'in zulmüne uğramış, Nil'in bir adasına atılmış ve çölde ölmüş bir ermiş.

[24]Pakomos: Üçüncü yüzyılda manastır kurmuş bir ermiş.

[25] Pafnus: Yukarı Mısır piskoposu. Diocletianus zamanında şehit edilmiş. Anatole France'ın Thais adlı romanının kahramanı.

[26] Theophilos: Pagan dininde doğmuş. Spiridion: Kıbrıs adasında piskoposluk etmiş. Arius mezhebinden olanlar.

[27] Novatçılar: Üçüncü yüzyılda Afrika piskoposu Novat'ın ardından gidenler, Hıristiyanlıktan çıkıp dönmek isteyenleri, katilleri ve aldatan karı kocaları takdis etmiyorlardı.

[28] Melekos: Arius'u tutan bir piskopos.

[29] Krispus: İmparator Konstantin'in oğlu; babası zehirletti onu.

[30] Saharil: Arap geleneğine göre eski bir Saba kralı; İakşab, İarrab ve Kastan gibi.

[31] İlaçlarda kullanılan ot adları.

[32] Baasa: Habeşistan'da bir şehir.

[33] Tartessus: İspanya kıyılarında bir ada.

[34] Pandio: Güney Hindistan'da bir bölge.

[35] İssedonia: Hazer denizi kıyılarında bir yer.

[36] Palezimondo: Kimine göre Seylan adası.

[37] Taşas: Masallarda geçen bir çeşit yabandomuzu.

[38] Emat: Asi nehri üzerinde bir Suriye şehri.

[39] Baktrian: Pamir'in batısında bir bölge.

[40] Can-bin-Can: Bir Doğu efsanesi bu kahramana Herakles ya da Theseus'unkilere benzer serüvenler yaşatır.

[41] Paulus: Üçüncü yüzyıl keşişlerinden. İmparator Decius'un zulmünden kaçarak Thebais'e sığınır ve orda 98 yaşında ölür.

[42] Eustathes: Dördüncü yüzyıl mezhep kurucularından. Evlenmeyi ve dinsel ziyafet törenlerini yasaklar.

[43] Arsena: Roma'da doğmuş bir ermiş. İmparator Theodosius'a hocalık eder ve Thebais'te ölür.

[44] Montanistler: İkinci yüzyılda dünyanın yakında sona ereceğini ileri süren Montanus'un ardından gidenler.

[45] Dionysius, Kyprianus ve Gregorius: Üçü de İmparator Decius'un Hıristiyanlara işkence ettiği yıllarda piskopostular. Biri İskenderiye'de, ikincisi Kartaca'da, üçüncüsü Niksar'da ölür.

[46] İskenderiyeli Petrus: İskenderiye piskoposu; işkence edilen Hıristiyanlara parayla hayatlarını kurtarmalarını salık veriyordu; ama o da 312'de işkence edilerek öldü.

[47] Elvira: İspanya'da bir şehir.

[48] Büyücü Balaam: Moab kralı büyücü Balaam'ı İsrail halkını lanetlemek üzere yollar; ama bir melek onun lanetini takdise çevirtir.

[49] Ermiş Clementius: İlk papalardan biri.

[50] Hermas: Platon filozofisiyle Hıristiyan ahlakını uzlaştırmaya çalışan ilk Kilise ulularından.

[51]Origenes: (185-254). Kutsal Kitap'ın sembollerle yorumunu yapan ünlü Kilise bilgini.

[52] Saturninus: Birinci yüzyıl filozofu, büyücü Simon'un tilmizi; maddenin kendiliğinden kötü olduğunu öğretiyordu.

[53]Kerdon: İkinci yüzyıl mezhep kurucularından; iki ilke vardır diyordu: biri Ahd-i Atik'in (Eski Kutsal Kitap'ın) temsil ettiği "kötü", öteki İsa'nın temsil ettiği "iyi".

[54] Markion: İkinci yüzyıl filozofu; İyi ve Kötü ilkelerini savunuyordu.

[55] Bardesanes: Suryalı İkinci yüzyıl filozofu; İsa'nın insan bedenine girmediğini ve insanın, İlk Günah'tan önce ruhun taşıdığı daha hafif bir başka bedenle dirileceğini ileri sürüyordu.

[56] Hernienler: Gnosisçilere bağlanırlar; ruhları meleklerin ateşle yaktıklarını ileri sürerler.

[57] Priscillanus'çular: Dördüncü yüzyıl İspanyol heretikleri. (Heretik: Dinde Papalık'ın ve Kilise'nin yoluna aykırı yeni inançlara bağlanan). Priscillanus bunların başıydı. Onlara göre, ruh gökten yere düşünce, Şeytan'ın eline geçer, o da ruhu bedene bağlar.

[58] Theodas: Ermiş Paulus'un tilmizi. Valentinus, doktrinini ondan aldığını ileri sürüyordu. Valentinus Tanrı'nın bedeni olacağına ve İsa'nın Tanrılığına inanmıyordu.

[59] Akharamoth: Bilgelik anlamına gelen İbranice bir kelime; Valentinus'un Eonlarından birini temsil eder.

[60]Demiurgos: İşçi, yaratıcı anlamına gelen Yunanca bir kelime. Platon'un Timaios diyaloğunda Demiurgos, evreni yaratan tanrıdır.

[61] Kalakau: Basilides'in İsa'ya verdiği addır.

[62] Elkasai: Birinci yüzyılda yaşamış. ‹sa'da biri Tanrısal, biri maddesel iki varlık olduğunu ileri sürmüştür.

[63] Karpokras: İkinci yüzyılda ‹skenderiye'de yaşamış, ‹sa'nın Tanrı olmadığını, evreni meleklerin kurduğunu ileri sürmüştür.

[64] Nikolas: Ermiş Paulus'un bir lakabıdır.

[65] Prunikos: fiehvet düşkünü anlamına gelen Yunanca bir sıfat.

[66] Markos: Üçlem yerine Dörtlem'e inanır, sözlerin gücüyle Tanrı'ya ulaşılabileceğini ileri sürer ve kadınların rahibe olmasına izin verirdi.

[67] Helvidius: Meryem'in Yusuf'tan çocukları olduğuna inanırdı.

[68] Adamitler: İnsanı ilkel duruma getirmeyi amaç güden bir mezhep. Çıplak yaşarlardı.

[69] Messalienler: Üçüncü yüzyılın Gnosis'ten yana olan bir mezhebi.

[70] Paternienler: Bedeni Şeytan'ın yarattığını ileri sürerler.

[71] Aetius: Arius'un tilmizlerindendir.

[72] Ktesiphon: Bağdat'ın güneyinde bir şehir, Partların başkenti.

[73] Tertullianus: Ünlü Kilise ulularından, Kartacalı Tertullianus da Montanus heresia'sına katılmıştı.

[74] Priscilla: Montanus'un en ateşli savunucularından biri.

[75] Maksimilla: Montanus'un savunucularından biri.

[76] Leontius: Antakya piskoposu.

[77] Sotas: Trakya piskoposu.

[78]Pepuza: Frigya'nın kuzeyinde bir şehir; ikinci yüzyılda Montanistlerin kutsal şehri oldu.

[79] Arkontçular: Dördüncü yüzyılın Gnostik mezhebi; göğün yedi bölgeye ayrıldığına, her bölgeyi bir Arkontun idare ettiğine inanırlardı.

[80] Tatianus'çular ve Valesius'çular: Çilekeşliği ileri götüren iki mezhep; Valesius çocuk yapmanın günah olduğunu ileri sürerdi.

[81] Kabilciler: İsa'ya karşın Kabil ve Yahuda'yı tutarlar.

[82] Kirkonkellio'lar: İkinci yüzyılda Afrika'da yaşamış keşişler; kendilerine işkence ederlerdi.

[83] Audeus: Dördüncü yüzyılda, Mezopotamya'da mezhep kurmuş; Tanrı'nın insan biçiminde olduğunu ileri sürerdi.

[84] Kollyridienler: Dördüncü yüzyıl heretikleri; Meryem'e tapınırlardı.

[85] Askitler: İkinci yüzyıl heretikleri; kilise ayinlerini kabul etmezler, tulumun İsa'nın söz ettiği şarap dolu kapları temsil ettiğine inanırlardı.

[86]Appelles: İkinci yüzyıl heretiklerinden; evlenmeyi yasak eder, İsa'nın dirildiğine inanmaz ve Eski Kitap'ı kabul etmezdi.

[87] Sampseen'ler: Birinci yüzyılda Hıristiyan, Yahudi ve pagan karışımı doğmalardan meydana gelen bir dinin kurucuları.

[88] Üçüncü yüzyılın başında bir kadın Kapadokya'yı dolaşarak dünyanın sonunun geleceğini bildirmişti.

[89] Sabellius: Üçüncü yüzyılda yaşamış Libyalı papaz; Oğul ve Kutsal Ruh'u Tanrısal birer varlık olarak değil de, Baba'nın birer gerçekleşmesi sayar.

[90] 264 ve 268'de toplanan Antakya kurultaylarında Antakya piskoposu Samosatalı Paulus yargılanmış, heretik ve ahlaksız olarak ilan edilmiştir.

[91] Sethçiler: Âdem oğlu Seth'e, Habil ile Kabil'in ölümünden sonra Âdem'in arı bir tohumundan doğduğuna inanıp tapanlar.

[92] Bizanslı Theodotos: İsa'nın ancak doğduktan sonra Tanrı olduğunu ileri sürerdi.

[93] Merintos: Birinci yüzyıl sonunda yaşamış heretik; Hıristos, yani Tanrı ruhunun ancak vatizle İsa'nın içine yerleştiğini, işkencesi sırasında İsa'dan ayrıldığını ileri sürerdi.

[94] Apollinaristler: Biri Tanrı'dan, öbürü Meryem'den doğma iki Tanrı oğlunun varlığına inanırlar.

[95] Marcellus: (300-374). Ankara piskoposu, Ariusçulara karşı savaştı.

[96] Papa Callistus: (217-222). Roma İmparatoru Severus zamanında işkence ile öldürülen bir

papa.

[97] Methodius: Karya'da Olympos şehri piskoposu, 311'de işkence ile öldürüldü.

[98] Kerinthos veya Merinthos: Bak. Not 93.

[99] Samosatalı Paulus: 260'tan sonra Antakya piskoposu. Antakya kurultayınca mahkûm edilir.

[100] Hermogenes: İkinci yüzyılda yaşamış heresiark, maddenin Tanrı ile birlikte ölümsüz olduğunu ileri sürmüştür.

[101] Heresiark: Heretiklerin, Katolik Kilisesi'nin inançlarına aykırı her mezhebin başı.

[102]Esav: ‹shak'la Rebeka'nın oğlu.

[103]Kanatlı at Pegasos'a binip Kimera'yı öldüren Bellerophon bir çeşit kara sevdaya tutulmuştu.

[104] Enkratitler : Evlenmeyi ahlaksızlık sayıyor, et yemiyor, kutsal şarabı bile içmiyorlardı.

[105] Barkuf'un kehaneti: Basilides'in bir yazması.

[106] Yaşlı Ebonitler: Musa'nın yasasına bağlı kalan ve ‹sa'nın Tanrılığını kabul etmeyenler.

[107] Eusebios: Filistin'de piskopos (265-340).

[108] Marcellina: 160 yıllarında yaşamış olsa gerek. Suretlere tapan, Hıristiyanlıkla paganlığı karıştıran bir kadın.

[109] Knuphis: Mısır dilinden gelme bir söz. Yılanlı gösterilen bir tanrının adı.

[110] Kyrie eleison: "Tanrı yardımcımız olsun" anlamına.

[111] ‹srail Tanrısının değişik adları.

[112] Sophia: Eonların sonuncusu. Tanrısal bilgeliği temsil eder.

[113] ‹abadaloth: Gnosisçilerin Yehova'ya verdikleri ad.

[114] Glaukos: Minos'un değil Sisyphos'un oğludur; kendi atları parçalar onu

[115] Ophitler: Yılana tapan ikinci yüzyıl heretikleri.

[116] Ceres: Saturnus'la Kybele'nin kızı; ekinlerin tanrıçası.

[117] Pionius: ‹şkenceye uğramış ‹zmirli bir rahip.

[118] Polykarpos: ‹şkenceye uğramış ‹zmir piskoposu.

[119] Esquilinus kapısı: Roma'nın kapılarından biri.

[120] Domitilla: Romalı bir Patrisyen karısı; Hıristiyan olur ve Domitianus zamanında işkence ile öldürülür.

[121] Bak. Not 5.

[122] Çataka: Kuku kuşunun Sanskritçe adı.

[123] Kalanos: İskender zamanında yaşamış bir Hintli filozof. Yaşlanıp hastalanınca ruhunun güçlü kalması için kendini ‹skender'in önünde yaktırıyor ve ‹skender'in bir yıl sonra öleceğini söylüyor kendisine.

[124] Simon: "Büyücü Simon"; havarilerden mucize yapma gücünü satın almak istemiş bir Yahudi.

[125] Ennoia: Yunanca düşünce demek; Simon Helena'yı bu adla çağırıyor.

[126] Valentinus'un Eonlarından birkaçı daha.

[127] Stesikhoros: MÖ altıncı yüzyılda yaşamış bir Yunan şairi.

[128] Ephraim ve ‹ssahar: ‹ki ‹srail kabilesi.

[129] Apollonius: Tyanalı Apollonius. Tyana, Kapadokya'da bugünkü adıyla Kemerhisar. Bu Kayserili Apollonius birinci yüzyılda Pythagorasçı bir filozof ve büyücü olarak ün salmış, sonra, üçüncü yüzyılda, mucizeler yaratan bir yarı tanrı sayılmıştır. Roma imparatorları adını yüceltmiş, hayatını yazdırmışlardır.

[130] Asbadea ya da Asmadea: Kapadokya'daki Tyana (bugünkü Kemerhisar) yakınlarındaki kutsal bir kaynağın Yunanca adı.

[131] Tanrı Belus: Eski bir Asur kralı. Oğlu Ninus tanrılaştırır onu ve Keldanilerin en büyük tanrısı olur.

[132] Ampuza: Artemis'le karıştırılan tanrıça Hekate'nin yolladığı hayalet. Halk Hekate'yi cehennemle, büyülerle, hortlaklarla ilgili görüyordu.

[133] Taksilla: Hindistan'da bir şehir.

[134] Phraortes: Birçok Med krallarının ve bir de Hindistan kralının adı.

[135] Poros: ‹skender'in yendiği bir Hindistan kralı.

[136] Menippos: Genç bir Korinthoslu; bir Ampusa kadın biçimine girip sevgilisi olur.

[137]Homa: Perslerin dininde Hayat Ağacı'yla karışan bir doğa gücü.

[138] Tanrı Hormuz'un yardımcıları, iyilik cinleri.

[139]Kaosyak: ‹nsanların kurtarıcısı; şeytanlarla savaşır ve ölüleri diriltir.

[140] Artemis, Edremit yakınındaki İda dağının (bugünkü adıyla Kaz dağı) adıyla anılırdı.

[141] Kukufa: Firavunların asasındaki çakal ya da tazı başı.

[142] Harpokratos: Başka adıyla Horus; Osiris'in ölümünden sonra doğmuş oğlu. Babasını öldüren ejderhadan öcünü alır. Resimlerde anasının yanında, eli dudaklarında bir çocuk olarak gösterilir.

[143] Mimalloneid: Bakkhos alaylarındaki kadınlara verilen adlardan biri.
Melos adasına bazı şairler Mimalis dedikleri için belki.

[144] Anadyomene: Venus'un bir sıfatı; Yunanca "dalgalardan çıkma" anlamına. Venus, tanrı Kronos'un paraladığı tanrı Uranus'un (Gök) kalıntıları üstünde türeyen köpükten doğmuştu.

[145] Aristeus: Bir Yunan kahramanı; Apollon'la Kyrene perisinin oğlu. Bu kahraman bir çeşit çobandır.

[146]Hekatonkirler: Yüz elli devler; rüzgârların devleştirilmiş güçleri.

[147] Phrariler: ‹yonlarda ve Dorlarda ayrı ayrı birlikler.

[148] Erebos: Karanlıklar tanrısı; Kaos'la Gece'nin oğlu; cehennem anlamında kullanılmıştır.

[149]Kerkoplar: Zeus'un maymuna çevirdiği sinsi bir ulus; Herakles zincire vurur onları.

[150] Arkhelaos: Yunanistan'ın en büyük ırmağı. Okyanus'la Thetis'in oğlu ve ırmakların kralıdır. Herakles yener onu. Bütün ırmak tanrıları gibi o da boynuzlarla gösterilir.

[151] Herakles Amphitryon'un değil, onun karısı Alkmene ile Zeus'un oğluydu.

[152] Cehennemde suçlulara verilen cezalardan birkaçı anlatılıyor burada. Tityos, Latone'ye zor kullanan bir dev; Tantalos, sonsuz açlığa ve susuzluğa mahkûm edilen bir Lidya kralıdır; ‹ksion, Hera'ya saygısızlık ettiği için, durmadan dönen alevli bir tekere gerilmiştir.

[153] Kerler: Gece ile ölüm cinlerinin kızları.

[154] Daira: Yeraltı tanrıçası Persephone'nin adlarından biri.

[155] Samos ve Telesphoros: Hekimlik tanrısı Asklepios'a bağlı küçük tanrılar; bunlar hayırlı rüyaları, şifalı uykuları, hastalıkların geçmesini sağlarlardı.

[156] Sosipolis: Elide halkının koruyucu tanrısı.

[157] Doespoene: Arkadyalıların koruyucu tanrısı.

[158] Britomartis: Kelime anlamıyla “rahmeti bol”. Balık ağlarının bulucusu peri. Minos ardına düşünce kendini denize atar.

[159]Gelludalar : Lesbos adasında inanılan bir çeşit gulyabaniler.

[160] Strygalar: Gece çıkan kötü cinler.

[161] Orthia: Kelime anlamıyla “dimdik duran”; Artemis’e, Lakedemonia ve Trakya’da verilen bir sıfat.

[162] Hymnia: Boetia’da Artemis’e verilen bir sıfat.

[163] Laphria: Athena’ya Patras’ta verilen bir ad.

[164] Aphia: Artemis’in bir takma adı daha.

[165]Bendis: Artemis’in bir takma adı daha.

[166] Stymphalia: Artemis’le karıştırılan bir Arkadya tanrıçası.

[167] Triopas: Anadolu’nun Knidos’unda inanılan bir güneş tanrısı.

[168] Erikhtonius: Kelime anlamıyla “toprağı yarı açan”, bir ziraat tanrısı.

[169] Zalmoksis: Trakya’da ruhun ölmezliği inancını yayan bir filozof ve kanun koyucu.

[170] Crepitus: Yellenme tanrısı.

[171] Pythagoras ve Platon’a göre güneşin çevresinde dünyanın ters yönünde dönen ve görülemeyen bir gezegen.

[172] Pythagoras’ın yolunda giden bir Yunan filozofu: Bütün gezegenlerin ortasında bir odak olduğu inancındaydı.

[173] Aristoteles’in gezegenler sistemi.

[174] Astomoslar ve sonrakiler Hint, Yunan, Roma, Pers masallarının uydurma yaratıklarıdır. Adları biçimlerini anlatır.

[175] Sadhuzag: Flaubert’in uydurduğu sanılıyor.

[176]Martikhoras: Flaubert’in uydurduğu sanılıyor.